

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

“Ijtimoiy fanlar” kafedrası

Bakalavriat yo‘nalishi: Sotsiologiya

**JAMOATCHILIK FIKRI SOTSILOGIYASI
FANIDAN**

O‘QUV-USLUBIIY MAJMUA

Namangan

Tuzuvchilar: S. Qozoqov – NamDU, “Ijtimoiy fanlar” kafedrası o`qituvchisi.

Taqrizchi: A.Abdulazizov - NamDU, “Ijtimoiy fanlar” kafedrası dotsenti, s.f.n.

Ushbu majmua Namangan davlat universiteti Kengashining 20 yil ____ avgustdagi ____ -sonli yig`ilishida tasdiqlangan va foydalanishga tavsiya etilgan.

MUNDARIJA

1	O'quv materiallar.....
	Ma'ruzalar bo'yicha o'quv materiallar.....
	Seminar mashg'ulotlar bo'yicha o'quv materillar.....
2	Mustaqil ta'lim mashg'ulotlari.....
3	Glossariy
4	Ilovalar.....
	Fan dasturi.....
	Ishchi fan dasturi.....
	Testlar.....
	Tarqatma materiallar.....
	Baholash mezonini.....

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

«Ijtimoiy fanlar» kafedrası

**Barcha bakalavr yo‘nalish talabalari uchun
« JAMOATCHILIK FIKRI SOTSILOGIYASI»
fani bo‘yicha**

**MA‘RUZA MASHG‘ULOTI
bo‘yicha o‘quv materiallar**

JAMOATCHILIK FIKRI SOTSILOGIYASI FANI BO'YICHA MA'RUZA MASHG'ULOT

1-mavzu. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi sotsiologiya fanining sohasi sifatida

Reja:

1. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi akademik fan sifatida.
2. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasining obyekti va predmeti.
3. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasining kategorik apparati.
4. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasining ijtimoiy bilimlar tarkibida tutgan o'rni.

1. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi akademik fan sifatida.

Jamoatchilik fikri zamonaviy jamiyatning ijtimoiy jarayonlarga ta'sir etuvchi muhim ma'naviy va amaliy hodisasi bo'lib, o'rganishni talab etadi.

Jamoatchilik fikri barcha sohalarida o'zini namoyon qilishi mumkin

jamoat hayoti: iqtisodiyot, siyosat, axloq, madaniyat, fan, ta'lim, din, huquq. Ularning barchasi bir-biri bilan bog'liq. Masalan, odamlarning xatti-harakatlariga huquqiy baho berish ham siyosiy baho bilan bog'liq.

Axloqiy baholash odamlarning xatti-harakatlarini umume'tirof etilgan me'yorlar bilan o'lchaydi.

So'nggi yillarda tadqiqotchilar zamonaviy insoniyat ijtimoiy-siyosiy hayotining global muammolarini aks ettiruvchi jahon jamoat fikrining shakllanishi to'g'risida xulosaga kelishdi. Xalqaro fikr jahon hamjamiyatining ijtimoiy-demografik rivojlanishi, dunyoning turli mintaqalarining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi, terrorism, ekologiya, globallashuv va hokazolarga oid baholash, fikr va mulohazalarni qamrab oladi.

U ijtimoiy fanning deyarli barcha sohaları mutaxassisleri tomonidan o'rganiladi va tahlil qilinadi; undan jurnalistika va siyosiy texnologlar vakillari, turli darajadagi rahbarlar va ijtimoiy harakat faollari foydalanadilar. Jamoatchilik fikri nafaqat faol o'rganiladi,

lekin u ham sun'iy shakllangan bo'lib, u aholining ko'pchiligi tomonidan bashorat qilinadigan hodisa sifatida, mutaxassislar tomonidan esa zamonaviy ijtimoiy jarayonlarni boshqarishda keng qo'llaniladigan ijtimoiy texnologiya sifatida qabul qilinadi.

Ijtimoiy fikr - bu jamoat ongining o'ziga xos ko'rinishi, katta ijtimoiy guruhlar, sinflar, butun xalqning ijtimoiy manfaatdor bo'lgan voqelikning dolzarb muammolariga baholovchi munosabatini (og'zaki yoki og'zaki bo'lmagan) ifodalovchi murakkab ma'naviy shakllanishdir.

Ta'rifdan kelib chiqadiki, jamiyat yoki uning alohida sohasi rivojlanishining hozirgi paytda jamiyat manfaatlari diqqat markazida bo'lgan masalalarigina jamoatchilik fikrini shakllantirish uchun asos bo'lishi mumkin.

Jamoatchilik fikri doimo odamlarning katta massasi, ularning manfaatlari va ehtiyojlari bilan bog'liq. Aholining keng qatlamlari qanchalik kuchli jamoatchilik fikrining so'zlovchisi bo'lsa, ular ortidagi manfaatlar qanchalik muhim bo'lsa, u shunchalik ijtimoiy obro' va voqelikdan farq qiladi va insonni o'zi bilan hisoblashishga majbur qiladi.

Ijtimoiy fikr sotsiologiyasi - bu katta ijtimoiy hamjamiyatlarning muhokama va jamoatchilik qiziqishini uyg'otadigan dolzarb muammolarga bahoviy munosabatini shakllantirish va faoliyat ko'rsatish mexanizmlari va qonuniyatlari haqidagi maxsus sotsiologik fan.

Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi sotsiologiyada mustaqil maxsus nazariya va yo'nalish sifatida G'arbda oxiriga kelib shakllandi. XX asrning birinchi uchdan birida, SSSRda esa 1960-yillarda. O'z mazmuniga ko'ra, jamoatchilik fikri sotsiologiyasi ommaviy axborot vositalari, kommunikatsiyalar, reklama, PR faoliyatini o'rganishga yaqindir, chunki zamonaviy siyosatshunoslar va sotsiologlar, jamoat arboblari va ijtimoiy xizmatchilar, jurnalistlar, shuningdek, unga qiziqish bildiradigan har bir kishi. jamiyat, uning ijtimoiy tarkibiy qismlari va ular o'ynagan rolini bilmasdan hayot qila olmaydi. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi asoslarini, uni shakllantirish mexanizmlarini bilish zamonaviy fuqaroga ommaviy axborot vositalari yoki aholining ommaviy ongiga ta'sir ko'rsatadigan boshqa kuchli vositalar tomonidan manipulyatsiya qilishdan qochishga yordam beradi.

Zamonaviy Belarus jamoat fikri sotsiologiyasi sotsiologlar uni institutsionalizatsiya bosqichidan o'tgan va ham nazariy, ham amaliy darajada e'tirof etilgan mustaqil sotsiologik fan deb biladilar.

2-mavzu. Jamoatchilik fikrini o'rganish tarixi

Reja:

1. Qadimgi yunon mutafakkirlari tushunchalaridagi fikrlar
2. O'rta asrlarda va yangi davrda jamoatchilik fikri
3. XIX asr ijtimoiy-falsafiy kontsepsiyalarida jamoatchilik fikrining o'rni
4. 20-asrda jamoatchilik fikrini amaliy o'rganish

Antik davr

Ijtimoiy fikr fenjamoatchilik fikrini aks ettirishning birinchi tajribasi Qadimgi Yunoniston faylasuflariga tegishli. Ushbu hodisani tushunish zarurati davlatdagi ijtimoiy-siyosiy vaziyatning o'ziga xos xususiyatlari bilan bog'liq edi. Davlat boshqaruvining demokratik xususiyati siyosiy qarorlar qabul qilishda keng jamoatchilik ishtirokining afzalliklari va kamchiliklarini tahlil qilishni taqozo etdi.

Shunday qilib, sofistlar demokratik davlat tarafdori bo'lib, davlat boshqaruvida jamoatchilik fikriga katta rol yukladilar. Demokrit, Protagor kabi mutafakkirlar demokratiyani jamiyatning optimal holati va ijtimoiy hayot sifatining asosiy mezoni deb hisoblaganlar. Aynan jamoatchilik fikri, ularning nuqtai nazari bo'yicha, nima to'g'ri va nima yolg'on, nima adolatli va nima nohaq ekanligini aniqlashi, shuningdek, asosiy huquqiy normalarni shakllantirishi kerak. Sokrat maktabi, aksincha, aristokratik boshqaruv shaklining eng dono va iste'dodli odamlarning kuchi sifatida ustunligini ta'kidladi. Bu yondashuv Aflotunning asarlarida yanada rivojlanib, u "donolar fikri" (aristokratiya) "ko'pchilikning fikri"dan ko'ra to'g'riroq ekanligini ta'kidlagan. Ko'p jihatdan Aflotun g'oyalari tayangan Aristotel, shunga qaramay, xalqning fikri hukmron elitaning faoliyatini nazorat qilish vositasi va har bir fuqaroning ajralmas huquqi bo'lgan davlat boshqaruvida muhim rol o'ynaydi, deb hisoblardi. Aristotelning «Siyosat» asarida bayon etilgan jamoaviy qarorlar to'g'riroq, chunki xalq fikrini hisobga olgan holda amalga oshirilgan siyosat samaraliroq va jamiyat uchun qulayroq bo'ladi.

O'rta asrlar

Aslida "jamoatchilik fikri" atamasi XII asrda Angliyada paydo bo'lgan. Uning kelib chiqishi ingliz ilohiyotchisi va yozuvchisi Jon of Solsberi njamoatchilik fikri bilan bog'liq bo'lib, u o'zining "Polikratiya" (Xokimiyatning ko'p tarmoqlarga bo'linishi) asarida parlamentni mamlakat aholisi tjamoatchilik fikrionidan ma'naviy qo'llab-quvvatlashni bildirish uchun foydalangan.

O'rta asrlarda antik faylasuflarning g'oyalari faol ravishda tarqaldi va rivojlandi. Shunday qilib, Italiya fuqarolik gumanizmi oqimining vakillari (L.Bruni, M.Palmieri va boshqalar) barcha fuqarolarning qonun oldida teng huquqliligini, siyosiy hayotda ishtirok etishda teng imkoniyatlarni, mulkiy malakalarni bekor qilishni, fuqarolarning tez-tez o'zgarib turishini himoya qiladilar. hukumat amaldorlari. Bunday ijtimoiy-siyosiy qarashlar oliy zodagonlarning oligarxik boshqaruviga yo'l qo'ymaslikka intilgan o'rta tabaqa va Florensiya hukmron doiralarning pozitsiyasini aks ettirdi. Feodalizm davrida utopik sotsializm va jamoatchilik fikrimunizm g'oyalari bilan ajralib turadigan dastlabki nazariyalar ham shakllandi. Evropa demokratiyasi g'oyalarning kelib chiqishi aynan shu davrda paydo bo'lganligi ajablanarli emas, chunki feodalizm o'zining parchalanishi va muhim miqdordagi ijtimoiy sub'ektlarning avtonjamoatchilik fikriyasi bilan buning uchun yaxshi shart-sharoitlarni yaratadi.

Jamoatchilik fikrining ilk ilmiy kontsepsiyalarining paydo bo'lishi

19-asrning oxiridan boshlab jamoatchilik fikri hodisasi asosan falsafa doirasida o'rganildi. Yevropa jamiyatida kapitalizm va demokratik tendentsiyalarning rivojlanishi bilan bu hodisa va uning ijtimoiy-siyosiy rolini nazariy tushunish zarurati shakllana boshlaydi.

Italiyalik mutafakkiri N.Makiavelli o'zining "Suveren" risolasida siyosiy ong va siyosiy harakat kabi hodisalarni tushunishga urinib ko'radi, uning mavzusi xalqdir. Makiavellining ta'kidlashicha, xalq bilan munosabatlarni to'g'ri yo'lga qo'yish bilan, ikkinchisi davlat hokimiyatining kuchli tayanchiga aylanishi mumkin: "... tashqi dushmanlardan ko'ra xalqdan

ko'proq qo'rqadigan suverenlar uchun qal'alar foydalidir va ularniki. odamlardan ko'ra tashqi dushmanlardan ko'proq qo'rqan qal'alar kerak emas. ...Qo'rg'onlarning eng yaxshisi – xalqning nafratiga uchramaslikdir. Shu bilan birga, N.Machiavelli bugungi kunda imidj shakllantirish deb ataladigan faoliyatning muhimligini ta'kidlaydi: “Odamlar asosan tashqi ko'rinishga qarab baho berishadi, chunki hamma ko'ra oladi va ozchilik qo'llari bilan tegishi mumkin, hamma biladi, Sizning aslida kimligingizni ozchilik biladi, hatto bular ham ko'pchilikning fikriga qarshi chiqishga jur'at eta olmaydi, buning ortida davlat turibdi.” Bundan tashqari, mutafakkir suverenga keng jamoatchilik fikrining fikriga maksimal darajada qiziqish ko'rsatishni qat'iy tavsiya qiladi. dolzarb masalalar va ular uchun eng muhim muammolarni hal qilishda yordam berish. Shunday qilib, zamonaviy aloqa fanlari doirasida "yumshoq" texnologiyalar deb ataladigan va eng ilg'or deb hisoblangan aloqa usullarining samaradorligi allaqachon mavjud edi, deb ta'kidlash mumkin. bir necha asrlar ilgari qayd etilgan. J.J. Russo jamoatchilik fikri hodisasini birinchi navbatda ijtimoiy-psixologik nuqtai nazardan qaraydi.

3-mavzu. Jamoatchilik fikrining ijtimoiy tabiati, tuzilishi va mohiyati

Reja:

1. Ijtimoiy hodisa sifatida jamoatchilik fikrining tabiati
2. Jamoatchilik fikrining funksiyalari
3. Jamoatchilik fikrining tuzilishi

Ijtimoiy hodisa sifatida jamoatchilik fikrining tabiati.

Jamoatchilik fikri ijtimoiy ongning real holatini, jamiyatdagi sinflar va guruhlarning manfaatlari, kayfiyati, his-tuyg'ularini aks ettiradi. Bu ijtimoiy jamoalarning ijtimoiy hayot muammolariga munosabati.

Jamoatchilik fikrining mohiyati nimada? Birinchidan, bu odamlarning aqliy faoliyati natijasidir, ikkinchidan, jamoatchilik fikrini shakllantirishda jamoat manfaatlari va ehtiyojlari tanlov mezonini bo'lib xizmat qiladi, uchinchidan, odamlarning ommaviy mulohazalari turli darajadagi ob'ektivlikka ega, ba'zida ilmiy asos bo'lmasa, noto'g'ri jamoatchilik fikri paydo bo'ladi, noto'g'ri qarashlar ko'pincha jamoatchilik fikri sifatida taqdim etiladi; to'rtinchidan, jamoatchilik fikri odamlarni amaliy faoliyatga undaydigan kuchdir; beshinchidan, chiziqli bo'lmagan qo'shilish sodir bo'ladigan individual fikrlar qotishmasi.

Jamoatchilik fikrining sub'ekti - ko'pchilik xalq - ichki tuzilishga ega bo'lib, uni ko'rib chiqish sotsiologik tadqiqotlar uchun muhimdir. Bular sinflar, alohida qatlamlar, guruhlar va boshqa jamoalar, shaxslardir. Aynan shu jamoalar ichida jamoatchilik fikri shakllanadi.

Jamoatchilik fikrining ob'ekti - bu jamoatchilik fikri shakllanadigan narsa. Ob'ekt odamlar manfaatlari qanchalik kuchli ta'sir etsa, jamoatchilik fikri shunchalik aniq namoyon bo'ladi. Masalan, jamiyatimiz boshidan kechirayotgan demokratiya va bozor munosabatlariga o'tish davri sharoitida jamoatchilik fikrini ana shu taraqqiyot yo'lidan yo'naltirish juda muhim. Butun insoniyat uchun ekologik muammolar va yadro urushining oldini olish dolzarbdir.

Taraqqiyot jarayonida jamoatchilik fikri paydo bo'lish, shakllanish va faoliyat ko'rsatish bosqichlarini bosib o'tadi. U o'z-o'zidan ham, ongli ravishda ham shakllanishi mumkin. Shakllanishning asosiy usullari taklif, ishontirish, taqliddir. Shakllanishning asosiy vositalari (kanallari) ommaviy axborot vositalari, og'zaki targ'ibot, siyosiy tashviqot, shaxslararo muloqotdir.

Jamoatchilik fikrini shakllantirish bosqichlari:

a) individual fikrlarning paydo bo'lishi;

b) fikr almashish;

v) ko'p fikrlardan umumiy nuqtai nazarning kristallanishi va amaliy holatga o'tishi.

Haqiqiy hayotda bu jarayonlar bir vaqtning o'zida davom etadi va individual, guruh va jamoat fikrlari rivojlanishida sifat sakrashlari va o'zaro o'tishlarga ega. Deyarli har doim jamoatchilik fikri o'z etakchilariga ega edi. Qabila tashkilotida bu oqsoqollar, tajribaga ko'ra donishmandlar, keyinchalik ruhoniylar - ruhoniylar birinchi o'ringa chiqdi, keyin jamoatchilik fikriga ta'sir o'tkazishga intilayotgan turli partiyalar va kuchlar paydo bo'ldi. Nihoyat, ma'lum bir

fikrning hukmronligini shakllantirish va asoslashga qodir bo'lgan mafkurachilar qatlami shakllandi, mamlakatlar elitasi jamoatchilik fikrini o'z foydasiga rivojlantirishga intildi (ko'pincha elita targ'ibot, tsenzura, targ'ibot usullari yordamida harakat qiladi). noto'g'ri qarashlarning tarqalishiga yordam beradigan ijtimoiy psixologiya).

Shakllangan jamoatchilik fikri integrallik xususiyatiga ega bo'lib, u fikrlarning oddiy yig'indisi emas, balki jamoaviy fikrning mujassamlashgan ifodasi, jamiyat fikrlarining uyg'unlashuvidir. Hukmron bo'lgan jamoatchilik fikrining mazmuni faqat ko'pchilik tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan, hatto haqiqat bo'lmasa ham, baholardan iborat.

Jamoatchilik fikri, sub'ektning afzalliklariga qarab, ijobiy yoki salbiy yo'nalishga ega bo'lishi yoki befarq bo'lishi mumkin. U shakllanar ekan, uzoq vaqt barqarorlikni saqlab qolishi, ba'zan esa urf-odat va an'analarda mustahkam o'rin egallashi mumkin.

Jamoatchilik fikri o'ziga xos mintaqaviy va ijtimoiy taqsimot sohalariga ega. Yetuk jamoatchilik fikri o'ziga xos qobiliyat, ijtimoiy yo'nalish va sezilarli darajada keng tarqalganligi bilan ajralib turadi.

4-mavzu. Jamoatchilik fikrining predmeti va obykti

Reja:

1. Jamoatchilik fikri sub'ektlari
2. Jamoatchilik fikrining ob'ekti
3. Monizm va jamoatchilik fikri plyuralizmi

Jamoatchilik fikrini shakllantiruvchi va ifodalovchi shaxs jamoatchilik fikrining subyektidir. Bunday sub'ektlar nisbiy yaxlitligi, barqarorligi bilan ajralib turadigan, jamiyatning tarkibiy elementlari bo'lgan va ijtimoiy harakat va xatti-harakatlarning mustaqil agentlari sifatida harakat qiladigan turli darajadagi ijtimoiy jamoalar bo'lishi mumkin.

Sotsiologiya tarixida jamoatchilik fikrining predmetini aniqlashda ikkita asosiy yondashuvni ajratib ko'rsatish mumkin: elitistik va plyuralistik. Birinchisi, jamoatchilik fikrini shakllantirish va ifoda etishga qodir bo'lgan asosiy ishtirokchilar elita yoki muhokama qilinayotgan muammoni hal qilishda malakali mutaxassislardir, deb taxmin qiladi. Oddiy odamlar uchun ularning malakasi yo'qligi sababli jamoatchilik fikrining "muvofiqlik ostonasi" mavjud (V. Lippman, A. Louell, E. Bernays va boshqalar). Ikkinchi yondashuv jamoatchilik fikrining sub'ekti jamiyatning barcha a'zolari, u yoki bu tarzda o'z fikrini bildirishini nazarda tutadi.

Jamoatchilik fikri sub'ektiga ta'rif berishda "sub'ekt" va "jamoat fikrini ifodalovchi" kabi tushunchalarni farqlash zarur. Masalan, alohida shaxs jamoatchilik fikrining subyekti bo'la olmaydi, balki uning vakili bo'lishi mumkin. Masalan, siyosiy partiya yoki jamoat tashkilotining rahbari yoki vakili ushbu tashkilotlarning fikrini bildirishi mumkin. Ammo bu holatda ham, ifodalangan "jamoatchilik fikri" "ekspressor" ning shaxsiy yoki guruh manfaatlarini tufayli sub'ektivlik soylarini kiyishi mumkin.

Jamoatchilik fikri sotsiologiyasida "fikir yetakchilari" degan tushuncha mavjud. Jamiyatda yoki ijtimoiy guruhda obro'ga ega, faol hayotiy pozitsiyani egallagan va boshqa odamlarning fikriga ta'sir o'tkazishga qodir (va tayyor) odamlar fikri liderlardir. E. Bernaysning fikricha, fikr yetakchilari ommaviy axborot vositalari orqali o'z g'arazli maqsadlarini ko'zlayotgan qandaydir "ko'rinmas hukumat"ning fikrlarini tarqatib, oddiy fuqarolarga singdirishi mumkin.

Odamlarning "xalq" va "omma" kabi jamoaviy birlashmalarini jamoatchilik fikrining sub'ekti deb hisoblash mutlaqo to'g'ri emas, chunki ular jamiyat tuzilishining elementlari emas. Garchi bu atamalardan sotsiologik kontekstda foydalanishga ba'zan ruxsat berilgan bo'lsa-da, ayniqsa, jamoatchilik fikrini ataylab manipulyatsiya qilish haqida gap ketganda.

Ijtimoiy hamjamiyat - umumiy faoliyat (yoki qiymat yo'nalishlari) bilan birlashtirilgan, bir xil ijtimoiy mavqega ega bo'lgan, umumiy ijtimoiy xususiyatlarga ega bo'lgan katta yoki kichik odamlar guruhi.

Jamiyat yaxlit ijtimoiy-madaniy tizim sifatida bir vaqtning o'zida katta va kichik ijtimoiy jamoalarning a'zolari bo'lgan ko'plab shaxslardan iborat. Masalan, aniq bir shaxs o'z mamlakatining fuqarosi bo'lgan holda, bir vaqtning o'zida etnik, hududiy, kasbiy va boshqa jamoalar kabi yirik

ijtimoiy jamoalarning a'zosi bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, u odatda bir vaqtning o'zida bir nechta kichik ijtimoiy guruhlarning a'zosi, masalan, oila a'zosi, mehnat jamoasi, ilmiy bo'lim, do'stlar doirasi va boshqalar.

Jamiyatda u yoki bu umumiy ijtimoiy xususiyatlarga ega odamlar birlashadi. Bular bir xil kasb egalari yoki faoliyatning bir turi (konchilar, shifokorlar, o'qituvchilar, metallurklar, yadroshunoslar) bo'lishi mumkin; umumiy etnik xususiyatlarga ega odamlar (ruslar, tatarlar, evenklar); bir xil ijtimoiy maqom (quyi, o'rta yoki yuqori tabaqa vakillari) va boshqalar.

Ijtimoiy hamjamiyat alohida individlarning yig'indisi emas, balki yaxlit tizim bo'lib, har qanday tizim kabi o'z o'zini-o'zi rivojlantirish manbalariga ega va ijtimoiy o'zaro ta'sir sub'ekti hisoblanadi.

5-mavzu. Jamoatchilik fikrini shakllantirish

Reja:

1. Jamoatchilik fikrini shakllantirish bosqichlari va usullari
2. Jamoatchilik fikrini shakllantirish bosqichlari (individual fikrlarning paydo bo'lishi, fikr almashish; ko'plab fikrlardan umumiy nuqtai nazarning kristallanishi va uni ob'ektivlashtirish).

Atrofimizdagi voqelikning har qanday hodisasi kabi, muayyan masalalar bo'yicha jamoatchilik fikri ham turli bosqichlardan o'tadi – u tug'iladi, ma'lum bir kamolotga erishadi va hayotning o'ziga xos ko'rinishlarida o'ladi yoki o'zini anglaydi. Shuning uchun u ma'lum bosqichlardan o'tadi. S.I.Ozhegovning rus tili lug'atida "bosqich" so'zi "alohida lahza, qandaydir jarayonning bosqichi" deb izohlanadi. Umumiy manzarani taqdim etish uchun biz jamoatchilik fikrini rivojlantirishning quyidagi bosqichlarini ajratib ko'rsatishimiz mumkin: shakllanishi, faoliyati, ifodalanishi va amaliyotga tatbiq etilishi. Har bir bosqichning o'ziga xos xususiyatlari bor, garchi ular bir-biri bilan chambarchas bog'liq, go'yo bir-birini qisman "bir-biriga yopishgan".

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, tadqiqotchilar bosqichlarni aniqlashda bir necha yondashuvlarga ega. Shunday qilib, A.K. Uledov jamoatchilik fikrini shakllantirish jarayonini hisobga olib, quyidagi bosqichlarni belgilaydi. Birinchisi, shaxsiy ong sohasida his-tuyg'ular va g'oyalarning paydo bo'lishi. Ikkinchisi - odamlar o'rtasida ma'lumot almashish. «Bu bosqichda, - deb hisoblaydi A.K.Uledov, - fikr individual ong chegaralarini kesib o'tadi va ijtimoiy ong doirasini egallaydi. Fikr almashilgan paytdan, muhokama va munozaralar boshlangan paytdan boshlab, to'g'ri aytganda, jamoatchilik fikrini shakllantirish jarayoni boshlanadi.

Bolgar tadqiqotchisi D.Ganchevdan boshqacha yondashuvni kuzatamiz. U jamoatchilik fikrini shakllantirish jarayonida 5 bosqichni ajratib ko'rsatadi.

Birinchi bosqich ijtimoiy hayotdan alohida hodisa va hodisalar haqida ma'lum ma'lumotlarni bilvosita yoki bevosita idrok etish yoki olish bilan tavsiflanadi. Bu bosqichda muayyan his-tuyg'ular, voqealar, faktlar va muammolar haqida g'oyalar paydo bo'ladi.

Ikkinchi bosqichda olingan ma'lumotni individual tushunish, uni bevosita idrok etish va individual ong sohasida baholash mavjud. O'z tajribasi, qiziqishlari va aniq shartlariga asoslanib, shaxsiy fikr shakllanadi.

Muhokama, munozara jarayonining uchinchi bosqichida odamlar va ijtimoiy guruhlarning ushbu muammoga nisbatan fikr almashishi, baholari va munosabatlari amalga oshiriladi. Buning asosida turli individual fikrlar, qarashlar o'rtasida kurash paydo bo'ladi. Tegishli fikrlarni shakllantirish jarayonida ham shaxs, ham jamoat ongi ishtirok etadi.

To'rtinchi bosqichda individual fikr va qarashlar muhokama qilinayotgan muammolarning umumiy fundamental asoslari atrofida izchil ravishda guruhlanadi va birlashtiriladi. Bu bosqichda yagona jamoatchilik fikri kristallanadi va shakllanadi.

Beshinchi bosqichda shakllangan jamoatchilik fikri o'zini namoyon qiladi va ishlaydi.

6-mavzu. Jamoatchilik fikrining faoliyati

Reja:

1. Jamoatchilik fikrining ishlashiga ta'sir qiluvchi omillar
2. Jamoatchilik siyosiy ongini shakllantirish omillari

3. Jamoatchilik fikrini manipulyatsiya (Ijtimoiy harakat) qilish imkoniyatlari

Omil sifatida ijtimoiy ehtiyoj va manfaatlar, ijtimoiy normalar va ijtimoiy fikr sub'ektining qadriyatlarini va qadriyat yo'nalishlari, ijtimoiy-psixologik va mafkuraviy munosabatlar, jamoatchilik ongining stereotiplari, urf-odat va an'analarni nomlash kerak. Kuchli omil - bu odamlarning bir-biri bilan aloqasi, aniqrog'i, ushbu muloqotning turli xil turlari: rasmiy (rasmiy) va norasmiy (norasmiy), shaxslararo va kollektiv, millatlararo muloqot. Jamoatchilik fikriga ularning bevosita hayotining ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy, ma'naviy sharoitlari ta'sir ko'rsatadi.

Jamoatchilik fikriga ta'sir ko'rsatishda ham butun jamiyatda, ham har bir ijtimoiy jamiyatda mavjud bo'lgan, uning tubida u yoki bu fikr tug'iladigan axloqiy-psixologik muhit muhim rol o'ynaydi. Axloqiy-psixologik muhit doirasida ijtimoiy tuyg'ular, kayfiyat va intilishlarni ko'rsatish mumkin.

Ijtimoiy fikrda voqelikning aks etish xususiyati haqida kamida ikkita pozitsiya mavjud. Shunday qilib, birinchi nuqtai nazar, jamoatchilik fikrining mazmuni ob'ektiv haqiqatdir. Bu fakt haqidagi fikr haqiqatning o'zi ekanligini anglatadi. Boshqa tomondan, ob'ektiv mavjud bo'lgan voqelikka mos kelmaydigan qandaydir qarama-qarshilik yoki aks ettirish mavjud deb hisoblanadi. Bizning fikrimizcha, jamoatchilik fikri ijtimoiy hayotni aks ettirish qobiliyati va ijtimoiy hodisalarni adekvat aks ettira olmasligiga oid bu ikki qarama-qarshi yondashuvning birligidir. Jamoatchilik fikri har doim ham haqiqatni aks ettirmaydi. Jamiyat hayotidagi moddiy munosabatlar kishilar ongida o'ziga xos tarzda sinadi. Ammo bu aks ettirish hech qachon oddiy oyna tasviri emas. Bu murakkab, qarama-qarshi xarakterga ega bo'lib, turli xil omillar ta'sirida.

Jamoatchilik fikri tarixiy ma'noda o'zgaruvchan. Jamiyat har bir vaqtning har bir lahzasida ma'lum bir o'ziga xos ijtimoiy vaziyatni boshdan kechiradi, bu jamoatchilik fikri uchun makon va vaqt bo'lib chiqadi, uning doirasida ommaviy qiymat mulohazalari, ma'lum holatlarga ega bo'lish shaklida reaksiyaga kirishish mumkin. Shu bilan birga, ijtimoiy vaziyat odamlar hayotining o'zaro ta'sir qiluvchi iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy, ma'naviy, mafkuraviy va ijtimoiy-psixologik sharoitlari majmui sifatida belgilanadi.

Ratsional, hissiy, irodaviy tamoyillar jamoatchilik fikrining tuzilishida ifodalanadi, bu erda ratsional komponent asosiy hisoblanadi. Shu bilan birga, baholovchi va irodali tomonlarning yo'nalishi ziddiyatli bo'lishi mumkin. Jamoatchilik fikrining o'ziga xosligi shundaki, uning rivojlangan holatida u intellektual tamoyillar, ijtimoiy his-tuyg'ular va sub'ektning irodaviy faoliyatining organik birikmasidir.

Ommaviy ong fakti sifatida fikr turli darajadagi haqiqat va yolg'on hukmlar bo'lib, ular, o'z navbatida, uning agentlarining ijtimoiy shartlanishi, malakasi, ijtimoiy munosabatidan kelib chiqadi. Fikrlarni shakllantirish asoslari boshqacha. Fikr paydo bo'lishi mumkin a) mish-mishlar, mish-mishlar, g'iybatlar muhitida; b) shaxsning shaxsiy tajribasi doirasida; v) jamoaviy tajriba doirasida. Shubhasiz, bu holatda mish-mishlar jamoatchilik fikri uchun juda tez va arzon ma'lumot manbai hisoblanadi. Biroq, odamlarning bevosita shaxsiy tajribasiga asoslangan fikrlar, boshqa narsalar teng bo'lsa, fikrlarni shakllantirishda eng kam ishonchli omil bo'lgan mish-mishlar fonida shakllangan fikrlardan yuqori baholanadi. Kollektiv tajriba yoki boshqalarning tajribasi bevosita ijtimoiy muhit tajribasi ko'rinishida yoki ilmiy ma'lumot yoki ommaviy axborot vositalarining dalillari shaklida taqdim etiladi.

Eshitish va jamoatchilik fikri tushunchalarini o'zaro bog'lash ular orasidagi o'xshashlik va farqlarni ajratib ko'rsatishga imkon beradi. Mish-mishlar va jamoatchilik fikri hodisalarining o'xshashligi ularning bir xil darajada shakllanganligi, bir xil sub'ektlar (shaxslar, guruhlar, jamoalar, muassasalar), ob'ektlar (noaniq tegishli ijtimoiy faktlar), shakllanish mexanizmiga ega bo'lishida ifodalanadi. (stereotiplash), funktsiyalar (ratsionalizatsiya, ijtimoiy nazorat). Ko'rsatilgan hodisalar o'z mohiyatiga ko'ra (axborot, baholash), institutsionalizatsiya darajasida farqlanadi. Shunday qilib, eshitish jamoatchilik fikrining prototipi bo'lib, ayni paytda to'laqonli ijtimoiy institut sifatida jamoatchilik fikrini shakllantirish manbalaridan biri bo'lib xizmat qiladi.

Mish-mishlarning paydo bo'lishi va jamoatchilik fikrining shakllanishi kundalik ong darajasida sodir bo'ladi. Bu jarayonda ijtimoiy kayfiyat asosiy ahamiyatga ega bo'lib, u ham mish-

mishlarning, ham jamoatchilik fikrining hissiy foniga ta'sir qiluvchi fon sifatida ishlaydi. Ijtimoiy kayfiyat deganda ma'lum bir ijtimoiy sub'ektlarning ma'lum bir vaqt oralig'ida hissiy intensivlik turi va darajasi (apatiya, tushkunlik, ko'tarilish, jo'shqinlik) bilan tavsiflangan ongning hukmronlik holati tushunilishi kerak. Ijtimoiy kayfiyat odamlarning hissiy holatlari, tafakkuri, qadriyat yo'nalishlari va e'tiqodlari orqali ifodalanadi. Masalan, zamonaviy Rossiya aholisining kayfiyatining o'ziga xos xususiyatlari mamlakatdagi ijtimoiy-iqtisodiy beqarorlikka asoslangan qo'rquv va xavotirlar bilan belgilanadi.

7-mavzu. Jamoatchilik fikri va ommaviy axborot vositalari

Reja:

1. Jamoatchilik fikri va axborot
2. Jamoatchilik fikri va ommaviy axborot vositalari
3. Mish-mishlar ta'sirida jamoatchilik fikrining shakllanishi

Jamoatchilik fikri ta'sir qilishi mumkin ommaviy munosabatlar va siyosiy ommaviy axborot vositalari. Bundan tashqari, massa ommaviy axborot vositalari o'z xabarlarini etkazish va odamlarning ongini o'zgartirish uchun turli xil reklama usullaridan foydalanadi. 1950-yillardan beri televizor asosiy vosita bo'lib kelgan jamoatchilik fikri.

Xuddi shunday, ommaviy axborot vositalari jamoatchilik fikriga qanday ta'sir qiladi?

Jamoatchilik fikri yangi orqali siyosatga ham ta'sir qiladi ommaviy axborot vositalari. Yangi ommaviy axborot vositalari ko'proq o'zaro ta'sir qilish imkonini beruvchi ikki tomonlama aloqani ta'minlaydi. Yangi bo'lsa ham ommaviy axborot vositalari ijobiy ham, salbiy ham bor effektlar siyosatda o'rtasidagi munosabatlarni toraytiradi ommaviy va siyosatchilar.

Shuningdek, jamoatchilik fikrini o'rganishning asosiy maqsadi nima? Fikr so'rovlari odatda ifodalash uchun yaratilgan fikrlar bir qator savollarni o'tkazish va keyin nisbatda yoki ishonch oralig'ida umumiyliklarni ekstrapolyatsiya qilish orqali aholi soni.

Bundan tashqari, media funktsiyasi nima?

OAV axborot yoki ma'lumotlarni saqlash va etkazib berish uchun foydalaniladigan aloqa vositalari yoki asboblari. Bu atama massaning tarkibiy qismlariga ishora qiladi ommaviy axborot vositalari bosma kabi aloqa sanoati ommaviy axborot vositalari, nashriyot, yangiliklar ommaviy axborot vositalari, fotografiya, kino, radioeshittirish (radio va televidenie) va reklama.

Fikrni shakllantirish nima?

Qaror qabul qilishdan farqli o'laroq - vaqt o'tishi bilan mahalliyashtirilgan epizodlar bilan bog'liq bo'lgan tegishli jarayonlar sinfi - fikrni shakllantirish yakka shaxslar darajasida shaxsiy sifatida cheksiz davom etishi mumkin bo'lgan progressiv evolyutsiyani o'z ichiga oladi. fikrlar turli ta'sirlar ostida o'zgaradi.

OMni shakllantirishning asosiy vositalari (kanallari) rasmiy: ommaviy axborot vositalari, norasmiy: shaxslararo muloqot. Og'zaki targ'ibot va siyosiy tashviqot ham mavjud, lekin ular rasmiy va norasmiy manbalarni, ya'ni saylovchilar bilan uchrashuvlarni o'z ichiga oladi; ommaviy axborot vositalarida (televidenie, radio, gazeta) tashviqot olib borish; ochiq havoda tashviqot (plakatlar, bannerlar, reklamalar); konsertlar, tadbirlar tashkil etish.

Norasmiy kommunikatsiyalar insoniy muloqot jarayonida yuzaga keladi. Bunday og'zaki muloqotning asosiy afzalligi - tez va to'liq ma'lumot almashish imkoniyati. Norasmiy aloqa kanalini mish-mishlarni tarqatish kanaliga kiritish mumkin. Ma'lumot mish-mish kanallari orqali rasmiy aloqa kanallariga qaraganda tezroq uzatilganligi sababli, OMni rejalashtirilgan oqish uchun o'zgartirish va "faqat oramizda" kabi ma'lum ma'lumotlarni yoki ma'lumotlarni tarqatish uchun. Noto'g'ri ma'lumot uchun mish-mishlar shu kungacha saqlanib qolgan. Biroq, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, norasmiy aloqa kanallari orqali uzatiladigan ma'lumotlar, ya'ni. mish-mishlar ko'pincha noto'g'ri emas, balki to'g'ri bo'ladi. Tadqiqotga ko'ra, mish-mishlarning 80-99 foizi kompaniyaning o'zi haqidagi izchil ma'lumotlar nuqtai nazaridan to'g'ri. Odamlar mish-mishlarni kamroq aniq ma'lumot deb bilishadi, chunki haqiqiy xatolar kundalik aniqlikdan ko'ra dramatikroq va shuning uchun xotirada chuqurroq muhrlanadi.

Jamoatchilik qarashlari asosan tashqaridan ta'sirlanadi. Ommaviy axborot vositalari,

xususan, elektron (radio, televidenie, global internet) g'ayrioddiy qisqa vaqt ichida inson ongi ustidan hukmronlik qildi. Ular tom ma'noda odamni o'rab oldilar, shuning uchun ular inson ongiga katta ta'sir ko'rsatishi aniq.

Ommaviy axborot vositalari qanday ta'sir qiladi?

1. Aynan ommaviy axborot vositalari insonga dunyodagi vaziyatni bilish, dunyoning istalgan nuqtasidan eng so'nggi yangiliklarni olish imkonini beradi. Tabiiyki, shaxsning o'zi bu faktlarni aniqlik uchun mustaqil ravishda tekshirishga qodir emas. Shu bois, har birimiz jurnalistlar tomonidan berilgan ma'lumotlarning haqqoniyligiga tayanamiz. Ma'lum bo'lishicha, odamlar ommaviy axborot vositalarida sodir bo'layotgan voqealar haqidagi hukm va baholarga ishonishadi. Shunday qilib, jurnalistlar va ayrim manfaatdor shaxslar jamoatchilik ongini va buning natijasida omma harakatini manipulyatsiya qilish imkoniyatiga ega.

2. Ommaviy axborot vositalari ko'pincha fuqarolarda ma'lum siyosiy ongni shakllantiruvchi vositachi hisoblanadi. Siyosiy partiyalar va ularning yetakchilari malakali PR yordamida ommaviy ovoz berish jarayoni va natijalariga sezilarli ta'sir ko'rsatishga qodir.

Ommaviy axborot vositalari odamlarni ma'lum bir harakatga jalb qilish uchun juda katta imkoniyatga ega. Bu xuddi shu tashviqotning bir turi bo'lib, ko'pincha hokimiyat emas, balki jamiyatning o'zi manfaatlariga qaratilgan. Masalan, ko'pincha televizor, radio va Internet yordamida biz kasal bolalarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha harakatlar haqida bilib olamiz. Bu ommaviy axborot vositalarining ijobiy funktsiyalaridan biri (va ularning ko'plari bor).

3. Ko'p narsa voqea qanday taqdim etilishiga, jurnalistning u yoki bu faktni qaysi nuqtai nazardan yoritishiga bog'liq. Jamiyatning bu hodisaga munosabati muxbirning yangiliklarni talqin qilishiga bog'liq.

4. Ommaviy axborot vositalari o'rtacha fuqarolar va jamiyat elitasining voqelikni idrok etishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan muayyan xatti-harakatlar stereotiplarini o'rnatadi. Ular "qanday qilish kerak" va "qanday qilib qilmaslik" ni ko'rsatadigan qandaydir ko'rsatmalarga aylanadi. Misol uchun, bu "ko'rsatkichlar" dan biri moda.

Televidenie inson ongi va ruhiyatiga ta'sir qiluvchi eng kuchli kanaldir. Ekranda nafaqat ovoz, balki yorqin "jonli" tasvirning mavjudligi, shubhasiz, nima uchun televizor endi boshqa elektron ommaviy axborot vositalari orasida eng mashhurdir. Shunga ko'ra, u jamoatchilik ongiga ko'proq ta'sir ko'rsatadi.

9-mavzu. Jamoatchilik fikri va saylov tadqiqoti

Reja:

1. Saylov tadqiqoti tushunchasi
2. Saylov so'rovlarini o'tkazish uslubining xususiyatlari va ularning turlari
3. Dunyoning turli mamlakatlaridagi saylovoldi so'rovlari tajribasi

Saylovoldi tashviqoti bir xil muvofiqlashtirilgan, maqsadli, lekin ma'lum muddatda amalga oshiriladigan, saylovchilarning nomzodni qo'llab-quvvatlashini va saylov kuni uning g'alabasini ta'minlashga qaratilgan ommaviy sa'y-harakatlardir.

Saylovoldi tashviqotining eng ko'zga ko'ringan xususiyatlaridan biri shundaki, u muayyan saylangan lavozimga nomzod uning asosiy ishtirokchisi sifatida ishlaydi. Saylovoldi tashviqotining mohiyati nomzod bilan birgalikda ko'zlangan maqsad sari yo'lni yengib o'tadigan odamlar jamoasining birgalikdagi mehnatini o'z ichiga oladi.

Saylovoldi tashviqoti jarayonida doimo cheklangan barcha mavjud resurslardan oqilona foydalanish zarur. Bunday resurslar, birinchi navbatda, vaqt, vositalar, odamlar va ularning iste'dodlari.

Ammo nomzodning bevosita yordamchilari jamoasi qanchalik iqtidorli bo'lmasin, ko'ngillilarning ishtirokisiz va muvofiqlashtirilgan mehnatisiz saylovda g'alaba qozonib bo'lmaydi. Deputatlikka nomzod va saylovchilar o'rtasidagi aloqani aynan ular o'rnatadi. Xarakterli jihati shundaki, saylovchilar bilan bunday aloqalar tashviqotning o'zi uchun qo'shimcha rag'batlantiradi.

Yuqorida ta'kidlanganidek, har bir saylovoldi tashviqoti mazmun-mohiyati, tarkibiy qurilishi va oqimining tabiati jihatidan o'ziga xosdir. Kampaniyalar asosan quyidagi uchta omilda

farqlanadi:

- nomzodning shaxsiyati - uning qobiliyatlari, hayotga qarashi, xarakteri, shuningdek, saylovoldi tashviqotining tuzilishi va tashkil etilishiga ta'sir qiluvchi kasbiy aloqalari;

- muhitning o'ziga xos xususiyatlari - saylov okrugining geografik va demografik xususiyatlari, saylovchilar soni, saylovlar o'tkaziladigan hokimiyat darajasi. Saylovoldi tashviqotini tashkil etish xarakteriga hududning urbanizatsiyasi, ommaviy axborot vositalarining mavjudligi, saylovoldi tashviqotida ishtirok etuvchi ko'ngillilar soni ta'sir ko'rsatadi;

- siyosiy reja - siyosiy maqsadlar, strategiya, umumiy mavzu, fokus, jadval, byudjet, taktika. Bu yo'nalishlarning barchasi saylov kampaniyasini tashkil etish tuzilmasini belgilab beradi.

Saylov kampaniyasini tashkil etishning umumiy tamoyillari.

Har bir saylov kampaniyasi har xil. Ammo kampaniyani samarali tashkil etish uchun doimo yodda tutilishi kerak bo'lgan besh tamoyil mavjud.

Birinchidan, tashkiliy masalalarni va umumiy kampaniya strategiyasini o'z ichiga olgan harakatlar rejabo'lishi kerak.

Ikkinchidan, kampaniyani tashkil etishda muayyan vaziyatni hisobga olish kerak. Har doim esda tutishingiz kerakki, har bir taktik harakat, rejalashtirilgan voqea kimdir tomonidan amalga oshirilishi kerak. Masalan, targ'ibot-tashviqot adabiyotlarini tarqatish rejalashtirilgan bo'lsa, uni kim chop etishi, tarqatishi yoki ko'rsatilgan manzillarga jo'natishi haqida o'ylash kerak.

Uchinchidan, tashviqotni samarali tashkil etish uchun qobiliyatli va iqtidorli odamlar kerak. Saylovlar ko'p jihatdan bepul ishlaydigan ko'ngillilarga bog'liq. Ko'ngillilarga ishonish va ularning sa'y-harakatlari uchun minnatdorchilik bildirish juda muhimdir. Har bir kampaniya davomida darhol bajarilishi kerak bo'lgan ko'plab vazifalar mavjud. Shuning uchun, siz hech qachon odamlarning, ayniqsa ixtiyoriy ravishda taklif qilinganlarning yordamini e'tiborsiz qoldirmasligingiz kerak.

To'rtinchidan, kampaniyaning yuragi - uni amalga oshirish uchun tashkilot (jamo) yaratish. Ya'ni, samarali tashkiliy tuzilmaga ega bo'lish zarur. Tashkilotning maqsadi saylovoldi tashviqotining mavjud resurslaridan nomzodning kuchli tomonlarini kuchaytirish va uning raqibida zararsizlantirish uchun maksimal darajada samarali foydalanishdan iborat.

10-mavzu. Amaliy sotsiologik tadqiqotlarda jamoatchilik fikrining asosiy xarakteristikalari va ularni o'lchash

Reja:

1. Jamoatchilik fikrining belgilari
2. Jamoatchilik fikrini miqdoriy tadqiq qilish

1) Jamoatchilik fikri me'yoriy-baholash xususiyatiga ega bo'lib, u har doim har qanday masalaga ma'lum munosabatni bildiradi. Fikrning yo'naltirilganligi muammoga umumiy sifat jihatidan baho berishni, unga nisbatan munosabatni "ijobiy - salbiy - befarq", "yoq - qarshi - qarorsiz" kabi hukmlar shaklida aks ettiradi.

2) Jamoatchilik fikri dinamikdir: jamoatchilik fikri - bu umumiy harakat yo'nalishini jamoaviy belgilashga qaratilgan fikrlar bildirilishi, moslashtirilgan va o'zaro murosaga keltiriladigan dinamik jarayon.

3) Jamoatchilik fikri glasnost (ommaviylik) bilan tavsiflanadi. Muhokama qilinishi va hal etilishi kerak bo'lgan dolzarb va munozarali masalalar yuzasidan jamoatchilik fikri shakllanadi, shuning uchun uning ichki o'ziga xosligi maksimal darajada oshkorlik va keng tarqalganlik zarurati hisoblanadi. Tegishli fikrning tashuvchisi o'z fikrini turli shakl va vositalar bilan keng tarqatishga intiladi.

4) Jamoatchilik fikri amaliy yo'nalishga ega. Ijtimoiy fikr muayyan masalalarni amaliy hal etish zarur bo'lgandagina shakllanadi. Jamoatchilik fikri hamisha konkret, inson manfaatlariga daxldor muammolarni ifoda etadi.

5) Jamoatchilik fikri shiddat bilan tavsiflanadi. Jamoatchilik fikri muammolarni baholashda ma'lum bir doimiylik va qat'iyat bilan tavsiflanadi.

6) Jamoatchilik fikri axborot bilan to'yinganligi - guruh a'zolarining fikr ob'ekti haqidagi

bilimlari miqdori bilan belgilanadi. Jamoatchilik fikri deyarli hech qachon mutlaqo to'g'ri yoki mutlaqo yolg'on emas, u doimo aniq bilim va illyuziyalarning o'ziga xos siljishi, haqiqat va fantaziya elementlarining o'zaro bog'lanishidir.

7) Jamoatchilik fikri noaniqlik (bahslilik) bilan tavsiflanadi: fikr o'z mazmuniga ko'ra noaniqdir, chunki unda aks ettirilgan hodisalarni turlicha talqin qilish imkoniyatiga yo'l qo'yiladi. Kundalik ong darajasida shakllanadigan jamoatchilik fikri, har bir aniq ish bo'yicha hukmlarning mazmuni nisbiydir. Bayonot ma'lum miqdordagi hissiy va mantiqsiz elementlarni o'z ichiga oladi, buning natijasida jamoatchilik fikri fikr mazmunini o'zgartirishga qodir.

8) Jamoatchilik fikri barqarorlik bilan tavsiflanadi, bu respondentlarning muhim qismi doimo bir xil yo'nalish va his-tuyg'ularning intensivligini ko'rsatadigan vaqtni anglatadi. Fikrning barqarorligini aniqlash uchun o'z vaqtida ajrashgan kamida ikkita tadqiqot natijalarini solishtirish kerak.

9) Jamoatchilik fikri ijtimoiy qo'llab-quvvatlash bilan tavsiflanadi, bu odamlarning o'z fikrini ushbu ijtimoiy muhitga mansub bo'lgan boshqalar tomonidan baham ko'rishiga ishonch darajasidan dalolat beradi.

11-mavzu. Jamoatchilik fikrini o'rganishning yondashuvlari va usullari

Reja:

1. Jamoatchilik fikrini shakllantirishda axborot texnologiyalari
2. Axborot texnologiyalari asosida jamoatchilik fikrini o'rganishning zamonaviy usullari: robo-so'rov, onlayn so'rovlar, boyitilgan (tozalangan) jamoatchilik fikrini o'rganish

Jamoatchilik fikrini shakllantirishda axborot texnologiyalari

Jamiyatning ommaviy kayfiyatiga ta'sir qilish imkoniyati bugungi kunda zamonaviy ommaviy kommunikatsiya vositalarining eng muhim amaliy muammosidir. Manipulyatsiya siyosatda ham, inson faoliyatining boshqa sohalarida ham jamiyatga ta'sir qilishning eng keng tarqalgan usuli hisoblanadi. Manipulyatsiya - bu xatti-harakatni hokimiyat uchun foydali bo'lgan yo'nalishga yo'naltirish uchun jamoatchilik fikri va ommaviy siyosiy xatti-harakatlarga axborot ta'sir qilish jarayoni hisoblanadi.

Jamoatchilik fikrini shakllantirish bosqichlarini tahlil qilib, P.Lazarsfeld, B.Berelson va G.Godet ikki bosqichli muloqot modelini ishlab chiqdilar. Ular bir g'oyat qiziq qonuniyatga e'tibor qaratdilar: OAV orqali aholiga yetkazilayotgan ma'lumotlarning ta'siri bir muncha vaqt o'tib susaymaydi, aksincha, kuchayadi. O'rganishlar shuni ko'rsatdiki, matbuot, radio va televideniye orqali taqdim etilayotgan axborot ommaviy auditoriya tomonidan bevosita va darhol emas, balki ma'lum vaqt o'tib, "fikr yetakchilari" ta'sirida o'zlashtiriladi. Topilgan hodisa ommaviy axborot vositalarining faoliyatini sezilarli darajada o'zgartirishga imkon berdi: torroq va aniqroq belgilangan guruh bilan ishlash mumkinligi ayon bo'ldi. Bu ommaviy axborot vositalari faoliyatini sezilarli darajada osonlashtirib, ayni paytda ularning samaradorligini oshirdi.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, ma'lumot to'g'ridan-to'g'ri guruhning oddiy a'zolariga kelgan taqdirda ham, ular, qoida tariqasida, tushuntirishlar, ularning fikri, baholashlari va boshqalar uchun rahbarlarga murojaat qilishadi. Muloqot jarayonida o'ziga xos "filtr" sifatidagi rahbarlarning roli haqida ham gapirish mumkin.

Ommaviy kommunikatsiya ta'siri jarayonini amalga oshirishdagi "qadamlar" ning kashf etilishi odatdagidek buzilmas bo'lib tuyulgan "atomistik" g'oyalarning odatiyligi haqida gapirdi, unga ko'ra tinglovchilarning har bir a'zosi ma'lumot oladi, o'ylaydi va harakat qiladi, asosan mustaqil ravishda. Ushbu model shuni ko'rsatadiki, qaror qabul qilish, masalan, ommaviy axborot vositalarining ta'siri ostida emas, balki boshqa odamlarning fikriga ko'proq ta'sir qiladi. Shuning uchun, hokimiyatdan bahramand bo'lgan shaxs juda muhim ta'sir manbai bo'lib, odamlarga ularning guruhi eng ko'p ta'sir qiladi, ya'ni. ular bilan bevosita aloqada bo'lganlar. Kuchli shaxslararo aloqalar o'rnatilgan guruhlarda qarashlar va qarashlarning umumiyligi juda yuqori, har qanday alohida fikrlarni, ayniqsa ko'pchilikning xatti-harakatlariga zid keladigan xatti-harakatlarni sezish juda kam uchraydi. Bu, ayniqsa, kompyuterlashtirish va axborot texnologiyalarini kundalik hayotga joriy etish bosqichida yaqqol namoyon bo'ldi. Kompyuter bugungi kunda ommaviy kommunikatsiyaning markaziy vositalaridan biriga aylanib, jamoatchilik fikrini shakllantirish

imkonini bermoqda.

Internetning jamoatchilik fikriga ta'sirini tahlil qilish g'oyasi San-Frantsiskolik muvaffaqiyatli 28 yoshli kompyuter olimi Rob Zazueta tegishli. U tanishlariga 50 ta elektron xat yuborib, Manxettendagi butiklardan biriga yig'ilishlarini so'radi. Ammo do'kon egasi ularning rejalaridan xabar topdi va politsiyaga qo'ng'iroq qildi. Keyinchalik, bir nechta muvaffaqiyatsiz urinishlardan so'ng, elektron pochta va SMS xabarlardan foydalangan holda, u 2003 yil 17 iyunda bir-birini tanimagan bir yarim yuzga yaqin odam Manxettenda joylashgan bitta supermarketga kirishini va undan so'rashini ta'minlashga muvaffaq bo'ldi. ularga 10 000 dollarlik "shahar atrofidagi kommuna uchun sevgi gilamini" soting. Bill olti yoki etti aktsiya o'ynadi va keyin o'yinni tark etdi. Fleshmob virusi esa sayyoramizning barcha burchaklariga kirib bordi.

12-mavzu. O'zbekiston Respublikasida jamoatchilik fikrining holati va dinamikasi

Reja:

1. O'zbekistonda jamoatchilik fikrini o'rganish
2. 2010-2020 yillarda O'zbekiston aholisining jamoatchilik fikrining o'zgarishi
3. Xalqaro jamoatchilik fikrini o'rganish

«IJTIMOIY FIKR» JAMOATCHILIK FIKRINI O'RGANISH MARKAZI — O'zbekiston Respublikasidagi xukumatga qarashli bo'lmagan (nodavlat) ilmiy tadqiqot muassasasi. 1997-yil 25-iyunda tuzilgan. Asosiy vazifalari: inson huquqlari va erkinliklariga rioya qilinishi, siyosiy-huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish muammolari, shuningdek, ijtimoiy munosabatlar rivojining boshqa dolzarb masalalari bo'yicha jamoatchilik fikrini o'rganish; shu borada so'rovlar o'tkazish, so'rov yakunlarini umumlashtirish va taxlil etish. Markaz o'zbek, rus, ingliz tillarida «Ijtimoiy fikr. Inson huquqlari» jurnalini nashr etadi. Jamoatchilik fikri monitoringini, turli marketing va boshqa amaliy tadqiqotlarni o'tkazish; hukumat va nohukumat tashkilotlari, xalqaro tashkilotlar, o'quv markazlari, ilm-fan vakillari ishtirokida munozara, davra suhbatlari, anjumanlar o'tkazish va shu kabilar markaz faoliyatining asosiy yo'nalishi hisoblanadi. Markazda sotsiologik tadqiqotlarni rejalashtirish, ekspertiza va taxlil, konkret sotsiologik tadqiqotlarning sotsiologik monitoringi, ishlab chiqarish-texnika, axborot va marketing bo'limlari bor. Markazni axborot-tahliliy ma'lumot bilan ta'minlash, ijtimoiy fikr va demokratik taraqqiyot muammolarini ommaviy axborot vositalari orqali yoritish, viloyatlardagi markaz bulimlariga ilmiy metodik maslahat bilan yordam ko'rsatish guruxlaridan iborat maxsus ijodiy jamoalar tuzilgan.

«Ijtimoiy fikr» markazi telefon va Internet tarmog'i orqali ijtimoiy-siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy va mamlakatimiz hayotining boshqa yo'nalishlariga doir dolzarb joriy masalalar yuzasidan aholi o'rtasida blits-so'rov o'tkazishni boshlaydi. Bu O'zbekiston prezidentining 2019 yil 22 fevraldagi qarorida ko'zda tutilgan.

Hujjat bilan «Ijtimoiy fikr» jamoatchilik fikrini o'rganish markazi «Ijtimoiy fikr» respublika jamoatchilik fikrini o'rganish markazi etib qayta nomlandi.

Markazning asosiy vazifalari:

- xavfsizlik, millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglik, shuningdek, tashqi siyosat sohalarida — mamlakat mudofaa qobiliyatini, fuqarolar o'rtasida va dinlararo tinchlik hamda totuvlikni mustahkamlashga, tashqi siyosat sohasidagi faoliyat samaradorligini yanada oshirishga yo'naltirilgan islohotlar to'g'risidagi jamoatchilik fikrini o'rganish va tahlil qilish;
- fuqarolar dunyoqarashini shakllantirishning asosiy yo'nalishlarini, ularning siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy, axloqiy, huquqiy ongi holati va mazmunini belgilash, aholining siyosiy, huquqiy madaniyati darajasini o'rganish va ularni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini belgilash;
- ijtimoiy-siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning holati va dinamikasi to'g'risida, aholining ijtimoiy fikri haqida ishonchli axborotni tarqatish;
- xorijiy tadqiqotchilik amaliyotida faol foydalaniladigan va zamonaviy axborot yondashuvlariga tayanadigan sotsiologik tadqiqotlar o'tkazishni tashkil etish texnikasi va texnologiyalarini ishlab chiqish, moslashtirish, tatbiq etish va ularning keng usullarini qo'llash, jamoatchilik fikrini o'rganish metodologik asoslarini tahlil qilish va takomillashtirish.

«Ijtimoiy fikr» markazi tomonidan o‘tkazilgan sotsiologik so‘rov natijalari Vazirlar Mahkamasi va uning Rayosati majlislarida muntazam muhokama qilinadi va ular bo‘yicha zarur chora-tadbirlar ko‘rish amaliyotga joriy etiladi. «Ijtimoiy fikr» markazi tomonidan o‘tkazilgan sotsiologik so‘rov natijalari OAV, markaziy davlat telekanallari, bosma nashrlar va markazning veb-saytida doimiy yoritib borilishi zarurligi belgilandi.

Ikki hafta muddatda sotsiologik so‘rovlar yakunlarini yoritish maqsadida «O‘zbekiston 24» telekanalida doimiy faoliyat yuritadigan «Ijtimoiy fikr» («Obestvennoye mneniye») maxsus ruknini tashkil etish topshirildi.

«Xalqaro amaliyot va mamlakatimiz tajribasi sotsiologik tadqiqotlarni ijtimoiy sheriklik prinsiplari asosida o‘tkazish jarayonida nohukumat tashkilotlarning salohiyatidan yanada kengroq foydalanish va shu maqsadlarda davlat buyurtmasini sifatli bajarish, aholini mazkur jarayonga faolroq jalb etish uchun shart-sharoitlar yaratish zarurligini ko‘rsatmoqda», — deyiladi hujjatda.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

«Ijtimoiy fanlar» kafedrası

JAMOATCHILIK FIKRI SOTSIOLOGIYASI FANIDAN

**SEMINAR MASHG‘ULOTI
bo‘yicha o‘quv materiallar**

JAMOATCHILIK FIKRI SOTSILOGIYA FANI BO'YICHA SEMINAR MASHG'ULOT

1-mavzu. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi sotsiologiya fanining sohasi sifatida

Reja:

1. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi akademik fan sifatida.
2. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasining obyekti va predmeti.
3. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasining kategorik apparati.
4. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasining ijtimoiy bilimlar tarkibida tutgan o'rni.

1. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi akademik fan sifatida.

Jamoatchilik fikri zamonaviy jamiyatning ijtimoiy jarayonlarga ta'sir etuvchi muhim ma'naviy va amaliy hodisasi bo'lib, o'rganishni talab etadi.

Jamoatchilik fikri barcha sohalarida o'zini namoyon qilishi mumkin

jamoat hayoti: iqtisodiyot, siyosat, axloq, madaniyat, fan, ta'lim, din, huquq. Ularning barchasi bir-biri bilan bog'liq. Masalan, odamlarning xatti-harakatlariga huquqiy baho berish ham siyosiy baho bilan bog'liq.

Axloqiy baholash odamlarning xatti-harakatlarini umume'tirof etilgan me'yorlar bilan o'lchaydi.

So'nggi yillarda tadqiqotchilar zamonaviy insoniyat ijtimoiy-siyosiy hayotining global muammolarini aks ettiruvchi jahon jamoat fikrining shakllanishi to'g'risida xulosaga kelishdi. Xalqaro fikr jahon hamjamiyatining ijtimoiy-demografik rivojlanishi, dunyoning turli mintaqalarining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi, terrorism, ekologiya, globallashuv va hokazolarga oid baholash, fikr va mulohazalarni qamrab oladi.

U ijtimoiy fanning deyarli barcha sohaları mutaxassisleri tomonidan o'rganiladi va tahlil qilinadi; undan jurnalistika va siyosiy texnologlar vakillari, turli darajadagi rahbarlar va ijtimoiy harakat faollari foydalanadilar. Jamoatchilik fikri nafaqat faol o'rganiladi,

lekin u ham sun'iy shakllangan bo'lib, u aholining ko'pchiligi tomonidan bashorat qilinadigan hodisa sifatida, mutaxassislar tomonidan esa zamonaviy ijtimoiy jarayonlarni boshqarishda keng qo'llaniladigan ijtimoiy texnologiya sifatida qabul qilinadi.

Ijtimoiy fikr - bu jamoat ongining o'ziga xos ko'rinishi, katta ijtimoiy guruhlar, sinflar, butun xalqning ijtimoiy manfaatdor bo'lgan voqelikning dolzarb muammolariga baholovchi munosabatini (og'zaki yoki og'zaki bo'lmagan) ifodalovchi murakkab ma'naviy shakllanishdir.

Ta'rifdan kelib chiqadiki, jamiyat yoki uning alohida sohasi rivojlanishining hozirgi paytda jamiyat manfaatlari diqqat markazida bo'lgan masalalarigina jamoatchilik fikrini shakllantirish uchun asos bo'lishi mumkin.

Jamoatchilik fikri doimo odamlarning katta massasi, ularning manfaatlari va ehtiyojlari bilan bog'liq. Aholining keng qatlamlari qanchalik kuchli jamoatchilik fikrining so'zlovchisi bo'lsa, ular ortidagi manfaatlar qanchalik muhim bo'lsa, u shunchalik ijtimoiy obro' va voqelikdan farq qiladi va insonni o'zi bilan hisoblashishga majbur qiladi.

Ijtimoiy fikr sotsiologiyasi - bu katta ijtimoiy hamjamiyatlarning muhokama va jamoatchilik qiziqishini uyg'otadigan dolzarb muammolarga bahoviy munosabatini shakllantirish va faoliyat ko'rsatish mexanizmlari va qonuniyatlari haqidagi maxsus sotsiologik fan.

Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi sotsiologiyada mustaqil maxsus nazariya va yo'nalish sifatida G'arbda oxiriga kelib shakllandi. XX asrning birinchi uchdan birida, SSSRda esa 1960-yillarda. O'z mazmuniga ko'ra, jamoatchilik fikri sotsiologiyasi ommaviy axborot vositalari, kommunikatsiyalar, reklama, PR faoliyatini o'rganishga yaqindir, chunki zamonaviy siyosatshunoslar va sotsiologlar, jamoat arboblari va ijtimoiy xizmatchilar, jurnalistlar, shuningdek, unga qiziqish bildiradigan har bir kishi. jamiyat, uning ijtimoiy tarkibiy qismlari va ular o'ynagan rolini bilmasdan hayot qila olmaydi. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi asoslarini, uni shakllantirish mexanizmlarini bilish zamonaviy fuqaroga ommaviy axborot vositalari yoki aholining ommaviy ongiga ta'sir ko'rsatadigan boshqa kuchli vositalar tomonidan manipulyatsiya qilishdan qochishga yordam beradi.

Zamonaviy Belarus jamoat fikri sotsiologiyasi sotsiologlar uni institutsionalizatsiya bosqichidan o'tgan va ham nazariy, ham amaliy darajada e'tirof etilgan mustaqil sotsiologik fan deb biladilar.

Jamoatchilik fikri sotsiologiyasining an'anaviy muammoli sohasi - bu iqtisodiy va siyosiy hayotning boshidanoq jamiyat manfaatlarini diqqat markazida bo'lgan muammolari. Bu ikki soha – iqtisod va siyosat jamoatchilik fikri sotsiologiyasining muammoli sohasining o'zini tashkil etadi, u hamisha fuqarolarni ham, sotsiologlarni ham qiziqtirgan va bo'ladi.

Saylov so'rovlarining muammoli maydoni AQShda "somon so'rovi" deb ataladigan so'rovlardan kelib chiqadi. Bu atamaning muallifi ingliz siyosatchisi J. Selden bo'lib, u somonni havoga ulotirish orqali shamol yo'nalishini bilish mumkin, deb yozgan. Aynan shu funktsiyani Qo'shma Shtatlardagi saylov imtiyozlari bo'yicha birinchi so'rovlar amalga oshirdi - ular "siyosiy shamol" yo'nalishini aniqladilar. "Solomon so'rovlari" soddalashtirilgan sxemalar bo'yicha namunalarsiz o'tkazildi.

Taxminan bir vaqtning o'zida Amerika Qo'shma Shtatlarida "somon so'rovlari" deb ataladigan shunga o'xshash mijozlar so'rovlari o'tkazila boshlandi, shuning uchun muammoli tadqiqot sohasi dastlab siyosatga yoki bozorga qaratilgan edi.

G. Tard ommaviy axborot vositalarini o'z ichiga jamoatchilik fikri sotsiologiyasining muammoli sohasini kengaytirdi. Tard jamoatchilik fikrini tarqatishda ommaviy axborot vositalarining muhim rolini ko'rsatdi.

2. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasining obyeksi va predmeti.

Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi "fikrlar olami"ni o'rganadi, ya'ni. turli ijtimoiy guruhlar, jamoalar, shaxslarning qadriyat mulohazalari.

Turli ijtimoiy jamoalar va guruhlar bir muammoga turlicha baho berishlari tabiiy. Shuning uchun jamoatchilik fikri munozarali. Bundan tashqari, jamoatchilik fikri dolzarblik kabi xususiyatga ega. U har doim o'zini juda aniq bir mavzuda ifodalaydi, juda aniq bir masala, hodisa, jamoat manfaatlariga tegishli. Bunday hukmlar omma oldida ifodalangandagina tadqiqotchi e'tiboriga tushadi. Shunday qilib, biz jamoatchilik fikri sotsiologiyasining ob'ekti va predmetiga ta'rif beramiz.

Jamoatchilik fikri sotsiologiyasining ob'ekti turli xil ijtimoiy jamoalarning munozaralar va jamoatchilik manfaatlarini keltirib chiqaradigan voqelikning dolzarb muammolariga baholovchi munosabatidir.

Jamoatchilik fikri sotsiologiyasining predmeti - jamoatchilik fikrining shakllanishi va faoliyat yuritish mexanizmlari va qonuniyatlari.

Ko'pgina sotsiologlarning fikricha, tadqiqotchining asosiy vazifasi nafaqat shaxslar, ijtimoiy guruhlar, jamoalar va boshqalarning qadr-qimmatini o'rganishdir. muayyan muammo bo'yicha, lekin jamoatchilik fikrini shakllantirish mexanizmlari va sabablarini tushunish va uning yordami bilan ijtimoiy o'zgarishlar mexanizmi. P. Burdiening fikricha, tadqiqotchi ma'lum bir bayonotlar ortida yashiringan ma'lum ijtimoiy guruhlar manfaatlarini tan olishi, shuningdek, aslida tegishli bo'lmasligi mumkin bo'lgan bunday ijtimoiy fikrlarni "konstruksiya qilish" imkonini beradigan usul va vositalarni tahlil qila olishi kerak. respondentlarga, lekin so'rovnomalarni o'zlariga o'tkazish jarayonida ularga nozik tarzda yuklanishi kerak.

Fikrlarni shakllantirish yo'llari va vositalarini tahlil qilmasdan, jamoatchilik fikrini vujudga keltirish sabablarini tushuntirmasdan turib, uni ilmiy tadqiq qilib bo'lmaydi.

Shunday qilib, jamoatchilik fikri sotsiologiyasi - bu katta ijtimoiy hamjamiyatlarning muhokama va jamoatchilik qiziqishini uyg'otadigan dolzarb muammolarga bahoviy munosabatini shakllantirish va faoliyat ko'rsatish mexanizmlari va qonuniyatlari haqidagi maxsus sotsiologik fan. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi uning tarkibiy qismi sifatida sotsiologik bilimlar tarkibiga kiradi, u o'z predmetini umumiy sotsiologik pozitsiya va tamoyillardan o'rganadi.

2-mavzu. Jamoatchilik fikrini o'rganish tarixi

Reja:

5. Qadimgi yunon mutafakkirlari tushunchalaridagi fikrlar
6. O'rta asrlarda va yangi davrda jamoatchilik fikri
7. XIX asr ijtimoiy-falsafiy kontsepsiyalarida jamoatchilik fikrining o'rni
8. 20-asrda jamoatchilik fikrini amaliy o'rganish

Antik davr

Ijtimoiy fikr fenjamoatchilik fikrieni aks ettirishning birinchi tajribasi Qadimgi Yunoniston faylasuflariga tegishli. Ushbu hodisani tushunish zarurati davlatdagi ijtimoiy-siyosiy vaziyatning o'ziga xos xususiyatlari bilan bog'liq edi. Davlat boshqaruvining demokratik xususiyati siyosiy qarorlar qabul qilishda keng jamoatchilik ishtirokining afzalliklari va kamchiliklarini tahlil qilishni taqozo etdi.

Shunday qilib, sofistlar demokratik davlat tarafdori bo'lib, davlat boshqaruvida jamoatchilik fikriga katta rol yukladilar. Demokrit, Protagor kabi mutafakkirlar demokratiyani jamiyatning optimal holati va ijtimoiy hayot sifatining asosiy mezoni deb hisoblaganlar. Aynan jamoatchilik fikri, ularning nuqtai nazari bo'yicha, nima to'g'ri va nima yolg'on, nima adolatli va nima nohaq ekanligini aniqlashi, shuningdek, asosiy huquqiy normalarni shakllantirishi kerak. Sokrat maktabi, aksincha, aristokratik boshqaruv shaklining eng dono va iste'dodli odamlarning kuchi sifatida ustunligini ta'kidladi. Bu yondashuv Aflotunning asarlarida yanada rivojlanib, u "donolar fikri" (aristokratiya) "ko'pchilikning fikri"dan ko'ra to'g'riroq ekanligini ta'kidlagan. Ko'p jihatdan Aflotun g'oyalari tayangan Aristotel, shunga qaramay, xalqning fikri hukmron elitaning faoliyatini nazorat qilish vositasi va har bir fuqaroning ajralmas huquqi bo'lgan davlat boshqaruvida muhim rol o'ynaydi, deb hisoblardi. Aristotelning «Siyosat» asarida bayon etilgan jamoaviy qarorlar to'g'riroq, chunki xalq fikrini hisobga olgan holda amalga oshirilgan siyosat samaraliroq va jamiyat uchun qulayroq bo'ladi.

O'rta asrlar

Aslida "jamoatchilik fikri" atamasi XII asrda Angliyada paydo bo'lgan. Uning kelib chiqishi ingliz ilohiyotchisi va yozuvchisi Jon of Solsberi njamoatchilik fikri bilan bog'liq bo'lib, u o'zining "Polikratiya" (Xokimiyatning ko'p tarmoqlarga bo'linishi) asarida parlamentni mamlakat aholisi tjamoatchilik fikrionidan ma'naviy qo'llab-quvvatlashni bildirish uchun foydalangan.

O'rta asrlarda antik faylasuflarning g'oyalari faol ravishda tarqaldi va rivojlandi. Shunday qilib, Italiya fuqarolik gumanizmi oqimining vakillari (L.Bruni, M.Palmieri va boshqalar) barcha fuqarolarning qonun oldida teng huquqliligini, siyosiy hayotda ishtirok etishda teng imkoniyatlarni, mulkiy malakalarni bekor qilishni, fuqarolarning tez-tez o'zgarib turishini himoya qiladilar. hukumat amaldorlari. Bunday ijtimoiy-siyosiy qarashlar oliy zodagonlarning oligarxik boshqaruviga yo'l qo'ymaslikka intilgan o'rta tabaqa va Florentsiya hukmron doiralarning pozitsiyasini aks ettirdi. Feodalizm davrida utopik sotsializm va kjamoatchilik fikrimunizm g'oyalari bilan ajralib turadigan dastlabki nazariyalar ham shakllandi. Evropa demokratiyasi g'oyalarining kelib chiqishi aynan shu davrda paydo bo'lganligi ajablanarli emas, chunki feodalizm o'zining parchalanishi va muhim miqdordagi ijtimoiy sub'ektlarning avtonjamoatchilik fikriyasi bilan buning uchun yaxshi shart-sharoitlarni yaratadi.

Jamoatchilik fikrining ilk ilmiy kontsepsiyalarining paydo bo'lishi

19-asrning oxiridan boshlab jamoatchilik fikri hodisasi asosan falsafa doirasida o'rganildi. Yevropa jamiyatida kapitalizm va demokratik tendentsiyalarning rivojlanishi bilan bu hodisa va uning ijtimoiy-siyosiy rolini nazariy tushunish zarurati shakllana boshlaydi.

Italiyalik mutafakkiri N.Machiavelli o'zining "Suveren" risolasida siyosiy ong va siyosiy harakat kabi hodisalarni tushunishga urinib ko'radi, uning mavzusi xalqdir. Machiavellining ta'kidlashicha, xalq bilan munosabatlarni to'g'ri yo'lga qo'yish bilan, ikkinchisi davlat hokimiyatining kuchli tayanchiga aylanishi mumkin: "... tashqi dushmanlardan ko'ra xalqdan ko'proq qo'rqadigan suverenlar uchun qal'alar foydalidir va ularniki. odamlardan ko'ra tashqi dushmanlardan ko'proq qo'rqan qal'alar kerak emas. ...Qo'rg'onlarning eng yaxshisi – xalqning nafratiga uchramaslikdir. Shu bilan birga, N.Machiavelli bugungi kunda imidj shakllantirish deb

ataladigan faoliyatning muhimligini ta'kidlaydi: "Odamlar asosan tashqi ko'rinishga qarab baho berishadi, chunki hamma ko'ra oladi va ozchilik qo'llari bilan tegishi mumkin, hamma biladi, Sizning aslida kimligingizni ozchilik biladi, hatto bular ham ko'pchilikning fikriga qarshi chiqishga jur'at eta olmaydi, buning ortida davlat turibdi." Bundan tashqari, mutafakkir suverenga keng jamoatchilik fikrining fikriga maksimal darajada qiziqish ko'rsatishni qat'iy tavsiya qiladi. dolzarb masalalar va ular uchun eng muhim muammolarni hal qilishda yordam berish. Shunday qilib, zamonaviy aloqa fanlari doirasida "yumshoq" texnologiyalar deb ataladigan va eng ilg'or deb hisoblangan aloqa usullarining samaradorligi allaqachon mavjud edi, deb ta'kidlash mumkin. bir necha asrlar ilgari qayd etilgan. J.J. Russo jamoatchilik fikri hodisasini birinchi navbatda ijtimoiy-psixologik nuqtai nazardan qaraydi.

3-mavzu. Jamoatchilik fikrining ijtimoiy tabiati, tuzilishi va mohiyati

Reja:

4. Ijtimoiy hodisa sifatida jamoatchilik fikrining tabiati
5. Jamoatchilik fikrining funksiyalari
6. Jamoatchilik fikrining tuzilishi

Ijtimoiy hodisa sifatida jamoatchilik fikrining tabiati.

Jamoatchilik fikri ijtimoiy ongning real holatini, jamiyatdagi sinflar va guruhlarining manfaatlari, kayfiyati, his-tuyg'ularini aks ettiradi. Bu ijtimoiy jamoalarning ijtimoiy hayot muammolariga munosabati.

Jamoatchilik fikrining mohiyati nimada? Birinchidan, bu odamlarning aqliy faoliyati natijasidir, ikkinchidan, jamoatchilik fikrini shakllantirishda jamoat manfaatlari va ehtiyojlari tanlov mezonini bo'lib xizmat qiladi, uchinchi, odamlarning ommaviy mulohazalari turli darajadagi ob'ektivlikka ega, ba'zida ilmiy asos bo'lmasa, noto'g'ri jamoatchilik fikri paydo bo'ladi, noto'g'ri qarashlar ko'pincha jamoatchilik fikri sifatida taqdim etiladi; to'rtinchidan, jamoatchilik fikri odamlarni amaliy faoliyatga undaydigan kuchdir; beshinchidan, chiziqli bo'lmagan qo'shilish sodir bo'ladigan individual fikrlar qotishmasi.

Jamoatchilik fikrining sub'ekti - ko'pchilik xalq - ichki tuzilishga ega bo'lib, uni ko'rib chiqish sotsiologik tadqiqotlar uchun muhimdir. Bular sinflar, alohida qatlamlar, guruhlar va boshqa jamoalar, shaxslardir. Aynan shu jamoalar ichida jamoatchilik fikri shakllanadi.

Jamoatchilik fikrining ob'ekti - bu jamoatchilik fikri shakllanadigan narsa. Ob'ekt odamlar manfaatlariga qanchalik kuchli ta'sir etsa, jamoatchilik fikri shunchalik aniq namoyon bo'ladi. Masalan, jamiyatimiz boshidan kechirayotgan demokratiya va bozor munosabatlariga o'tish davri sharoitida jamoatchilik fikrini ana shu taraqqiyot yo'lidan yo'naltirish juda muhim. Butun insoniyat uchun ekologik muammolar va yadro urushining oldini olish dolzarbdir.

Taraqqiyot jarayonida jamoatchilik fikri paydo bo'lish, shakllanish va faoliyat ko'rsatish bosqichlarini bosib o'tadi. U o'z-o'zidan ham, ongli ravishda ham shakllanishi mumkin. Shakllanishning asosiy usullari taklif, ishontirish, taqliddir. Shakllanishning asosiy vositalari (kanallari) ommaviy axborot vositalari, og'zaki targ'ibot, siyosiy tashviqot, shaxslararo muloqotdir.

Jamoatchilik fikrini shakllantirish bosqichlari:

- a) individual fikrlarning paydo bo'lishi;
- b) fikr almashish;
- v) ko'p fikrlardan umumiy nuqtai nazarning kristallanishi va amaliy holatga o'tishi.

Haqiqiy hayotda bu jarayonlar bir vaqtning o'zida davom etadi va individual, guruh va jamoat fikrlari rivojlanishida sifat sakrashlari va o'zaro o'tishlarga ega. Deyarli har doim jamoatchilik fikri o'z etakchilariga ega edi. Qabila tashkilotida bu oqsqollar, tajribaga ko'ra donishmandlar, keyinchalik ruhoniylar - ruhoniylar birinchi o'ringa chiqdi, keyin jamoatchilik fikriga ta'sir o'tkazishga intilayotgan turli partiyalar va kuchlar paydo bo'ldi. Nihoyat, ma'lum bir fikrning hukmronligini shakllantirish va asoslashga qodir bo'lgan mafkurachilar qatlami shakllandi, mamlakatlar elitasi jamoatchilik fikrini o'z foydasiga rivojlantirishga intildi (ko'pincha elita

targ'ibot, tsenzura, targ'ibot usullari yordamida harakat qiladi). noto'g'ri qarashlarning tarqalishiga yordam beradigan ijtimoiy psixologiya).

Shakllangan jamoatchilik fikri integrallik xususiyatiga ega bo'lib, u fikrlarning oddiy yig'indisi emas, balki jamoaviy fikrning mujassamlashgan ifodasi, jamiyat fikrlarining uyg'unlashuvidir. Hukmron bo'lgan jamoatchilik fikrining mazmuni faqat ko'pchilik tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan, hatto haqiqat bo'lmasa ham, baholardan iborat.

Jamoatchilik fikri, sub'ektning afzalliklariga qarab, ijobiy yoki salbiy yo'nalishga ega bo'lishi yoki befarq bo'lishi mumkin. U shakllanar ekan, uzoq vaqt barqarorlikni saqlab qolishi, ba'zan esa urf-odat va an'analarda mustahkam o'rin egallashi mumkin.

Jamoatchilik fikri o'ziga xos mintaqaviy va ijtimoiy taqsimot sohalariga ega. Yetuk jamoatchilik fikri o'ziga xos qobiliyat, ijtimoiy yo'nalish va sezilarli darajada keng tarqalganligi bilan ajralib turadi.

Jamoatchilik fikrining namoyon bo'lish sohalari: siyosat, huquq, axloq, din, fan, madaniyat.

Fikrni quyidagicha tasniflash mumkin: individual, guruh va ommaviy.

Jamoatchilik fikri ijtimoiy muhitda ildiz otadi, ko'pincha partiyalar va harakatlar tomonidan o'z maqsadlariga erishish uchun manipulyatsiya qilinadi. U har doim jamiyatning barcha qatlamlari fikrlari qarama-qarshiligida paydo bo'ladi. Ba'zida jamoatchilik fikrining o'xshashligi yaratiladi. Buning oldini olish uchun odamlarga ob'ektiv axborot kerak, ular ma'rifatli va savodli bo'lishi kerak.

Jamoatchilik fikrining funktsiyalari:

1. Hokimiyat va davlat institutlarini nazorat qiluvchi nazorat.
2. Maslahat, hokimiyatga maslahat berganda.
3. Direktiv, ijtimoiy hayot muammolari bo'yicha qarorlar referendum orqali qabul qilinganda.
4. Hisoblangan.

Jamoatchilik fikri ba'zan hissiyotlar ta'sirida shakllanadi, lekin u konstruktiv, tahliliy o'rganishga asoslansa yaxshi bo'ladi. U ijobiy va salbiy hukmlar shaklida harakat qilishi mumkin. Jamoatchilik fikrini o'rganishning asosi uning uslubiy bazasi hisoblanadi. Jamoatchilik fikrini ilmiy usullar bilan o'rganish mumkin. Gallup instituti XX asrning 40-yillarida. saylov kampaniyalarining borishini bashorat qilish tajribasiga asoslanib, u besh o'lchovli rejani ishlab chiqdi, uning maqsadi jamoatchilik fikrini o'rganish metodologiyasini takomillashtirishdan iborat edi.

D.Gellap rejasiga ko'ra, jamoatchilik fikrining 5 xil jihatini o'rganish rejalashtirilgan edi:

1. Suhbatdoshning mavzu bo'yicha bilimi.
2. Uning umumiy qarashlari.
3. Uning bu qarashlarga ega ekanligi sabablari.
4. Muammoning o'ziga xos tomonlari haqidagi o'ziga xos qarashlari.
5. bildirilgan fikrning shiddati.

4-mavzu. Jamoatchilik fikrining predmeti va obykti

Reja:

4. Jamoatchilik fikri sub'ektlari
5. Jamoatchilik fikrining ob'ekti
6. Monizm va jamoatchilik fikri plyuralizmi

Jamoatchilik fikrini shakllantiruvchi va ifodalovchi shaxs jamoatchilik fikrining subyektidir. Bunday sub'ektlar nisbiy yaxlitligi, barqarorligi bilan ajralib turadigan, jamiyatning tarkibiy elementlari bo'lgan va ijtimoiy harakat va xatti-harakatlarning mustaqil agentlari sifatida harakat qiladigan turli darajadagi ijtimoiy jamoalar bo'lishi mumkin.

Sotsiologiya tarixida jamoatchilik fikrining predmetini aniqlashda ikkita asosiy yondashuvni ajratib ko'rsatish mumkin: elitistik va plyuralistik. Birinchisi, jamoatchilik fikrini shakllantirish va ifoda etishga qodir bo'lgan asosiy ishtirokchilar elita yoki muhokama qilinayotgan muammoni hal qilishda malakali mutaxassislardir, deb taxmin qiladi. Oddiy odamlar uchun ularning malakasi

yo'qligi sababli jamoatchilik fikrining "muvofiglik ostonasi" mavjud (V. Lippman, A. Louell, E. Bernays va boshqalar). Ikkinchi yondashuv jamoatchilik fikrining sub'ekti jamiyatning barcha a'zolari, u yoki bu tarzda o'z fikrini bildirishini nazarda tutadi.

Jamoatchilik fikri sub'ektiga ta'rif berishda "sub'ekt" va "jamoat fikrini ifodalovchi" kabi tushunchalarni farqlash zarur. Masalan, alohida shaxs jamoatchilik fikrining subyekti bo'la olmaydi, balki uning vakili bo'lishi mumkin. Masalan, siyosiy partiya yoki jamoat tashkilotining rahbari yoki vakili ushbu tashkilotlarning fikrini bildirishi mumkin. Ammo bu holatda ham, ifodalangan "jamoatchilik fikri" "ekspressor" ning shaxsiy yoki guruh manfaatlarini tufayli sub'ektivlik soylarini kiyishi mumkin.

Jamoatchilik fikri sotsiologiyasida "fikir yetakchilari" degan tushuncha mavjud. Jamiyatda yoki ijtimoiy guruhda obro'ga ega, faol hayotiy pozitsiyani egallagan va boshqa odamlarning fikriga ta'sir o'tkazishga qodir (va tayyor) odamlar fikri liderlardir. E. Bernaysning fikricha, fikr yetakchilari ommaviy axborot vositalari orqali o'z g'arazli maqsadlarini ko'zlayotgan qandaydir "ko'rinmas hukumat"ning fikrlarini tarqatib, oddiy fuqarolarga singdirishi mumkin.

Odamlarning "xalq" va "omma" kabi jamoaviy birlashmalarini jamoatchilik fikrining sub'ekti deb hisoblash mutlaqo to'g'ri emas, chunki ular jamiyat tuzilishining elementlari emas. Garchi bu atamalardan sotsiologik kontekstda foydalanishga ba'zan ruxsat berilgan bo'lsa-da, ayniqsa, jamoatchilik fikrini ataylab manipulyatsiya qilish haqida gap ketganda.

Ijtimoiy hamjamiyat - umumiy faoliyat (yoki qiymat yo'nalishlari) bilan birlashtirilgan, bir xil ijtimoiy mavqega ega bo'lgan, umumiy ijtimoiy xususiyatlarga ega bo'lgan katta yoki kichik odamlar guruhi.

Jamiyat yaxlit ijtimoiy-madaniy tizim sifatida bir vaqtning o'zida katta va kichik ijtimoiy jamoalarning a'zolari bo'lgan ko'plab shaxslardan iborat. Masalan, aniq bir shaxs o'z mamlakatining fuqarosi bo'lgan holda, bir vaqtning o'zida etnik, hududiy, kasbiy va boshqa jamoalar kabi yirik ijtimoiy jamoalarning a'zosi bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, u odatda bir vaqtning o'zida bir nechta kichik ijtimoiy guruhlarning a'zosi, masalan, oila a'zosi, mehnat jamoasi, ilmiy bo'lim, do'stlar doirasi va boshqalar.

Jamiyatda u yoki bu umumiy ijtimoiy xususiyatlarga ega odamlar birlashadi. Bular bir xil kasb egalari yoki faoliyatning bir turi (konchilar, shifokorlar, o'qituvchilar, metallurklar, yadroshunoslar) bo'lishi mumkin; umumiy etnik xususiyatlarga ega odamlar (ruslar, tatarlar, evenklar); bir xil ijtimoiy maqom (quyi, o'rta yoki yuqori tabaqa vakillari) va boshqalar.

Ijtimoiy hamjamiyat alohida individlarning yig'indisi emas, balki yaxlit tizim bo'lib, har qanday tizim kabi o'z o'zini-o'zi rivojlantirish manbalariga ega va ijtimoiy o'zaro ta'sir sub'ekti hisoblanadi.

Ijtimoiy jamoalarning barcha xilma-xilligi odatda ikkita asosiy turga bo'linadi: kichik ijtimoiy guruhlar va yirik ijtimoiy jamoalar. Jamoatchilik fikri sub'ektlari sifatida yirik ijtimoiy jamoalar ko'proq mos keladi.

Yirik ijtimoiy jamoalar, qoida tariqasida, hududiy chegaralari ancha kengaygan va sifat va miqdoriy tarkibga ega bo'lgan minglab odamlardan iborat guruhlardir. Masalan, sinfiy, hududiy, kasbiy, konfessional, etnik va boshqa jamoalar. Yirik ijtimoiy jamoalarning paydo bo'lishi va faoliyat ko'rsatishi umumiy ijtimoiy aloqalar asosida sodir bo'ladi. Bu bog'lanishlar, qoida tariqasida, birdamlik o'zaro ta'sirining situatsion va bilvosita xususiyatiga ega. Masalan, Vorkuta konchilarining ish tashlagan Kuzbass konchilarni qo'llab-quvvatlash uchun birdamlik mitingi; Moskvadagi arab talabalarining Iroqdagi AQSH-Buyuk Britaniya tajovuzini qoralagan norozilik mitingi (namoyishi).

Yirik ijtimoiy jamoalar ko'proq ijtimoiy aloqalar (uning a'zolarining bevosita o'zaro ta'siri) bilan emas, balki bilvosita ijtimoiy aloqalar bilan tavsiflanadi. Va ijtimoiy hamjamiyat qanchalik katta bo'lsa (a'zolar soni, u egallagan hudud bo'yicha), uning a'zolari uchun to'g'ridan-to'g'ri o'zaro ta'sir qilish imkoniyati shunchalik kam bo'ladi.

Umumiy ijtimoiy xususiyatlarning mavjudligi bilan bir qatorda, muayyan shaxsning o'zini o'zi anglashi (o'zini o'zi belgilashi) o'zini muayyan ijtimoiy hamjamiyatning a'zosi sifatida tasniflash uchun kam ahamiyatga ega. Shaxsning muayyan ijtimoiy hamjamiyat faoliyatida ishtirok etish

istagi ko'p jihatdan shaxs kelajakda olishi mumkin bo'lgan kutilgan mukofotga (moddiy yoki ma'naviy) bog'liq.

5-mavzu. Jamoatchilik fikrini shakllantirish

Reja:

3. Jamoatchilik fikrini shakllantirish bosqichlari va usullari
4. Jamoatchilik fikrini shakllantirish bosqichlari (individual fikrlarning paydo bo'lishi, fikr almashish; ko'plab fikrlardan umumiy nuqtai nazarning kristallanishi va uni ob'ektivlashtirish).

Atrofimizdagi voqelikning har qanday hodisasi kabi, muayyan masalalar bo'yicha jamoatchilik fikri ham turli bosqichlardan o'tadi – u tug'iladi, ma'lum bir kamolotga erishadi va hayotning o'ziga xos ko'rinishlarida o'ladi yoki o'zini anglaydi. Shuning uchun u ma'lum bosqichlardan o'tadi. S.I.Ozhegovning rus tili lug'atida "bosqich" so'zi "alohida lahza, qandaydir jarayonning bosqichi" deb izohlanadi. Umumiy manzarani taqdim etish uchun biz jamoatchilik fikrini rivojlantirishning quyidagi bosqichlarini ajratib ko'rsatishimiz mumkin: shakllanishi, faoliyati, ifodalanishi va amaliyotga tatbiq etilishi. Har bir bosqichning o'ziga xos xususiyatlari bor, garchi ular bir-biri bilan chambarchas bog'liq, go'yo bir-birini qisman "bir-biriga yopishgan".

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, tadqiqotchilar bosqichlarni aniqlashda bir necha yondashuvlarga ega. Shunday qilib, A.K. Uledov jamoatchilik fikrini shakllantirish jarayonini hisobga olib, quyidagi bosqichlarni belgilaydi. Birinchisi, shaxsiy ong sohasida his-tuyg'ular va g'oyalarning paydo bo'lishi. Ikkinchisi - odamlar o'rtasida ma'lumot almashish. «Bu bosqichda, - deb hisoblaydi A.K.Uledov, - fikr individual ong chegaralarini kesib o'tadi va ijtimoiy ong doirasini egallaydi. Fikr almashilgan paytdan, muhokama va munozaralar boshlangan paytdan boshlab, to'g'ri aytganda, jamoatchilik fikrini shakllantirish jarayoni boshlanadi.

Bolgar tadqiqotchisi D.Ganchevdan boshqacha yondashuvni kuzatamiz. U jamoatchilik fikrini shakllantirish jarayonida 5 bosqichni ajratib ko'rsatadi.

Birinchi bosqich ijtimoiy hayotdan alohida hodisa va hodisalar haqida ma'lum ma'lumotlarni bilvosita yoki bevosita idrok etish yoki olish bilan tavsiflanadi. Bu bosqichda muayyan his-tuyg'ular, voqealar, faktlar va muammolar haqida g'oyalar paydo bo'ladi.

Ikkinchi bosqichda olingan ma'lumotni individual tushunish, uni bevosita idrok etish va individual ong sohasida baholash mavjud. O'z tajribasi, qiziqishlari va aniq shartlariga asoslanib, shaxsiy fikr shakllanadi.

Muhokama, munozara jarayonining uchinchi bosqichida odamlar va ijtimoiy guruhlarining ushbu muammoga nisbatan fikr almashishi, baholari va munosabatlari amalga oshiriladi. Buning asosida turli individual fikrlar, qarashlar o'rtasida kurash paydo bo'ladi. Tegishli fikrlarni shakllantirish jarayonida ham shaxs, ham jamoat ongi ishtirok etadi.

To'rtinchi bosqichda individual fikr va qarashlar muhokama qilinayotgan muammolarning umumiy fundamental asoslari atrofida izchil ravishda guruhlanadi va birlashtiriladi. Bu bosqichda yagona jamoatchilik fikri kristallanadi va shakllanadi.

Beshinchi bosqichda shakllangan jamoatchilik fikri o'zini namoyon qiladi va ishlaydi.

Eng samaralisi, bizning fikrimizcha, A.A.ning yondashuvidir. Weissburg, chunki u bosqichlar bilan birgalikda jamoatchilik fikrini shakllantirish usullari tizimini ko'rib chiqishga imkon beradi. U ketma-ket bir-biriga bog'langan to'rtta bosqichni ajratadi. Kelajakda bosqichlarni tahlil qilishda biz ularning har biriga mos keladigan usullar tizimini ham ko'rib chiqamiz: individual fikrlarni aniqlash usullari, to'g'ri mulohazalarni ishlab chiqish usullari, individual fikrlarni umumlashtirish va birlashtirish usullari.

Birinchi bosqich - individual fikrlarni aniqlashtirish va o'rganish. Uning maqsadi jamoaning muayyan masala bo'yicha bahosi haqida batafsil ma'lumot olishdir. Vazifa - ommaviy ong darajasini "kesib olish", kuchlarning uyg'unligini o'rnatish, bu masalada har birining o'rnini aniqlash, odamlarning mulohazalari va harakatlarining motivatsion muhitiga kirib borish, tabaqalashtirilgan tahlilni ishlab chiqish. keyingi ta'limga ta'sir qilish dasturi. Ushbu bosqichning o'ziga xos usullari mavjud - individual fikrlarni aniqlash usullari.

Shuni ta'kidlash kerakki, universitetning boshqaruv organlari fakultetlar, talabalar guruhlari faoliyatini shunday yo'naltirishga intiladiki, ularning irodasi va bu jamoalar a'zolarining irodasi bir bo'lib, ularning fikri ko'pchilik iste'molchilarning fikri bo'lsin. ta'lim xizmatlari. Buning uchun eng avvalo har qanday hodisa, hodisa, fakt to'g'risidagi individual yoki guruhli fikr va mulohazalar mohiyatini oydinlashtirish zarur. Hukmlar haqida oldindan ma'lumotga ega bo'lmaslik sog'lom, samarali jamoatchilik fikrini shakllantirish jarayoniga to'sqinlik qiladi.

6-mavzu. Jamoatchilik fikrining faoliyati

Reja:

4. Jamoatchilik fikrining ishlashiga ta'sir qiluvchi omillar
5. Jamoatchilik siyosiy ongini shakllantirish omillari
6. Jamoatchilik fikrini manipulyatsiya (Ijtimoiy harakat) qilish imkoniyatlari

Omil sifatida ijtimoiy ehtiyoj va manfaatlar, ijtimoiy normalar va ijtimoiy fikr sub'ektining qadriyatlar va qadriyat yo'nalishlari, ijtimoiy-psixologik va mafkuraviy munosabatlar, jamoatchilik ongining stereotiplari, urf-odat va an'analarni nomlash kerak. Kuchli omil - bu odamlarning bir-biri bilan aloqasi, aniqrog'i, ushbu muloqotning turli xil turlari: rasmiy (rasmiy) va norasmiy (norasmiy), shaxslararo va kollektiv, millatlararo muloqot. Jamoatchilik fikriga ularning bevosita hayotining ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy, ma'naviy sharoitlari ta'sir ko'rsatadi.

Jamoatchilik fikriga ta'sir ko'rsatishda ham butun jamiyatda, ham har bir ijtimoiy jamiyatda mavjud bo'lgan, uning tubida u yoki bu fikr tug'iladigan axloqiy-psixologik muhit muhim rol o'ynaydi. Axloqiy-psixologik muhit doirasida ijtimoiy tuyg'ular, kayfiyat va intilishlarni ko'rsatish mumkin.

Ijtimoiy fikrda voqelikning aks etish xususiyati haqida kamida ikkita pozitsiya mavjud. Shunday qilib, birinchi nuqtai nazar, jamoatchilik fikrining mazmuni ob'ektiv haqiqatdir. Bu fakt haqidagi fikr haqiqatning o'zi ekanligini anglatadi. Boshqa tomondan, ob'ektiv mavjud bo'lgan voqelikka mos kelmaydigan qandaydir qarama-qarshilik yoki aks ettirish mavjud deb hisoblanadi. Bizning fikrimizcha, jamoatchilik fikri ijtimoiy hayotni aks ettirish qobiliyati va ijtimoiy hodisalarni adekvat aks ettira olmasligiga oid bu ikki qarama-qarshi yondashuvning birligidir. Jamoatchilik fikri har doim ham haqiqatni aks ettirmaydi. Jamiyat hayotidagi moddiy munosabatlar kishilar ongida o'ziga xos tarzda sinadi. Ammo bu aks ettirish hech qachon oddiy oyna tasviri emas. Bu murakkab, qarama-qarshi xarakterga ega bo'lib, turli xil omillar ta'sirida.

Jamoatchilik fikri tarixiy ma'noda o'zgaruvchan. Jamiyat har bir vaqtning har bir lahasida ma'lum bir o'ziga xos ijtimoiy vaziyatni boshdan kechiradi, bu jamoatchilik fikri uchun makon va vaqt bo'lib chiqadi, uning doirasida ommaviy qiymat mulohazalari, ma'lum holatlarga ega bo'lish shaklida reaksiyaga kirishish mumkin. Shu bilan birga, ijtimoiy vaziyat odamlar hayotining o'zaro ta'sir qiluvchi iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy, ma'naviy, mafkuraviy va ijtimoiy-psixologik sharoitlari majmui sifatida belgilanadi.

Ratsional, hissiy, irodaviy tamoyillar jamoatchilik fikrining tuzilishida ifodalanadi, bu erda ratsional komponent asosiy hisoblanadi. Shu bilan birga, baholovchi va irodali tomonlarning yo'nalishi ziddiyatli bo'lishi mumkin. Jamoatchilik fikrining o'ziga xosligi shundaki, uning rivojlangan holatida u intellektual tamoyillar, ijtimoiy his-tuyg'ular va sub'ektning irodaviy faoliyatining organik birikmasidir.

Ommaviy ong fakti sifatida fikr turli darajadagi haqiqat va yolg'on hukmlar bo'lib, ular, o'z navbatida, uning agentlarining ijtimoiy shartlanishi, malakasi, ijtimoiy munosabatidan kelib chiqadi. Fikrlarni shakllantirish asoslari boshqacha. Fikr paydo bo'lishi mumkin a) mish-mishlar, mish-mishlar, g'iybatlar muhitida; b) shaxsning shaxsiy tajribasi doirasida; v) jamoaviy tajriba doirasida. Shubhasiz, bu holatda mish-mishlar jamoatchilik fikri uchun juda tez va arzon ma'lumot manbai hisoblanadi. Biroq, odamlarning bevosita shaxsiy tajribasiga asoslangan fikrlar, boshqa narsalar teng bo'lsa, fikrlarni shakllantirishda eng kam ishonchli omil bo'lgan mish-mishlar fonida shakllangan fikrlardan yuqori baholanadi. Kollektiv tajriba yoki boshqalarning tajribasi bevosita ijtimoiy muhit tajribasi ko'rinishida yoki ilmiy ma'lumot yoki ommaviy axborot vositalarining

dalillari shaklida taqdim etiladi.

Eshitish va jamoatchilik fikri tushunchalarini o'zaro bog'lash ular orasidagi o'xshashlik va farqlarni ajratib ko'rsatishga imkon beradi. Mish-mishlar va jamoatchilik fikri hodisalarining o'xshashligi ularning bir xil darajada shakllanganligi, bir xil sub'ektlar (shaxslar, guruhlar, jamoalar, muassasalar), ob'ektlar (noaniq tegishli ijtimoiy faktlar), shakllanish mexanizmi ega bo'lishida ifodalanadi. (stereotiplash), funktsiyalar (ratsionalizatsiya, ijtimoiy nazorat). Ko'rsatilgan hodisalar o'z mohiyatiga ko'ra (axborot, baholash), institutsionalizatsiya darajasida farqlanadi. Shunday qilib, eshitish jamoatchilik fikrining prototipi bo'lib, ayni paytda to'laqonli ijtimoiy institut sifatida jamoatchilik fikrini shakllantirish manbalaridan biri bo'lib xizmat qiladi.

Mish-mishlarning paydo bo'lishi va jamoatchilik fikrining shakllanishi kundalik ong darajasida sodir bo'ladi. Bu jarayonda ijtimoiy kayfiyat asosiy ahamiyatga ega bo'lib, u ham mish-mishlarning, ham jamoatchilik fikrining hissiy foniga ta'sir qiluvchi fon sifatida ishlaydi. Ijtimoiy kayfiyat deganda ma'lum bir ijtimoiy sub'ektlarning ma'lum bir vaqt oralig'ida hissiy intensivlik turi va darajasi (apatiya, tushkunlik, ko'tarilish, jo'shqinlik) bilan tavsiflangan ongning hukmronlik holati tushunilishi kerak. Ijtimoiy kayfiyat odamlarning hissiy holatlari, tafakkuri, qadriyat yo'nalishlari va e'tiqodlari orqali ifodalanadi. Masalan, zamonaviy Rossiya aholisining kayfiyatining o'ziga xos xususiyatlari mamlakatdagi ijtimoiy-iqtisodiy beqarorlikka asoslangan qo'rquv va xavotirlar bilan belgilanadi.

Kundalik ong darajasida ijtimoiy kayfiyatning o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, mish-mishlar va jamoatchilik fikri o'rtasida o'zaro ta'sir mavjud. Mish-mishlar va jamoatchilik fikrining o'zaro ta'siri ikki tomonlama jarayondir. Ijtimoiy fikrni shakllantirish jarayoniga mish-mishlarning ta'siri bo'lishi bilan birga, mish-mishlarning soni, intensivligi, mazmuniga jamoatchilik fikrining teskari ta'siri ham mavjud. Jamoatchilik fikri mish-mishlar ob'ektlarini shunday belgilaydi: u yoki bu ijtimoiy fakt ob'ekt sifatida eshitish uchun qanchalik mos keladi, u muhimlik va noaniqlik xususiyatlariga egami. Boshqacha qilib aytganda, jamoatchilik fikri mish-mishning mavzusi va hissiy rangini belgilaydi.

Mish-mishlar va jamoatchilik fikrining o'zaro ta'siri jarayonida ko'rsatilgan hodisalarning o'zaro ta'siri va o'zaro ta'siri kuzatiladi. Bu jarayon kundalik ong orqali makro darajada vositachilik va mikro darajada - mish-mishlar va jamoatchilik fikri o'rtasidagi o'zaro aloqa kanali sifatida individual fikrdan foydalanish orqali vositachilik bilan tavsiflanadi. Ijtimoiy kayfiyat ijtimoiy ongning dolzarb xususiyati sifatida jamiyatda ma'lum bir davrda aylanib yuradigan mish-mishlarning sonini, mazmunini, intensivligini belgilaydi. Shu ma'noda eshitish ijtimoiy kayfiyat holati va ijtimoiy munosabatlar iqlimining ko'rsatkichidir. Shu bilan birga, eshitish ijtimoiy kayfiyatga ta'sir qiladi (taranglikni oshiradi yoki aksincha kamaytiradi). Bu o'zaro ta'sir muayyan ijtimoiy-siyosiy vaziyat fonida sodir bo'ladi, ya'ni ob'ektiv asosga ega.

7-mavzu. *Jamoatchilik fikri va ommaviy axborot vositalari*

Reja:

4. Jamoatchilik fikri va axborot
5. Jamoatchilik fikri va ommaviy axborot vositalari
6. Mish-mishlar ta'sirida jamoatchilik fikrining shakllanishi

Jamoatchilik fikri ta'sir qilishi mumkin ommaviy munosabatlar va siyosiy ommaviy axborot vositalari. Bundan tashqari, massa ommaviy axborot vositalari o'z xabarlarini etkazish va odamlarning ongini o'zgartirish uchun turli xil reklama usullaridan foydalanadi. 1950-yillardan beri televizor asosiy vosita bo'lib kelgan jamoatchilik fikri.

Xuddi shunday, ommaviy axborot vositalari jamoatchilik fikriga qanday ta'sir qiladi?

Jamoatchilik fikri yangi orqali siyosatga ham ta'sir qiladi ommaviy axborot vositalari. Yangi ommaviy axborot vositalari ko'proq o'zaro ta'sir qilish imkonini beruvchi ikki tomonlama aloqani ta'minlaydi. Yangi bo'lsa ham ommaviy axborot vositalari ijobiy ham, salbiy ham bor effektlar siyosatda o'rtasidagi munosabatlarni toraytiradi ommaviy va siyosatchilar.

Shuningdek, jamoatchilik fikrini o'rganishning asosiy maqsadi nima? Fikr so'rovlari odatda

ifodalash uchun yaratilgan fikrlar bir qator savollarni o'tkazish va keyin nisbatda yoki ishonch oralig'ida umumiyliklarni ekstrapolyatsiya qilish orqali aholi soni.

Bundan tashqari, media funktsiyasi nima?

OAV axborot yoki ma'lumotlarni saqlash va etkazib berish uchun foydalaniladigan aloqa vositalari yoki asboblari. Bu atama massaning tarkibiy qismlariga ishora qiladi ommaviy axborot vositalari bosma kabi aloqa sanoati ommaviy axborot vositalari, nashriyot, yangiliklar ommaviy axborot vositalari, fotografiya, kino, radioeshittirish (radio va televidenie) va reklama.

Fikrni shakllantirish nima?

Qaror qabul qilishdan farqli o'laroq - vaqt o'tishi bilan mahalliyashtirilgan epizodlar bilan bog'liq bo'lgan tegishli jarayonlar sinfi - fikrni shakllantirish yakka shaxslar darajasida shaxsiy sifatida cheksiz davom etishi mumkin bo'lgan progressiv evolyutsiyani o'z ichiga oladi. fikrlar turli ta'sirlar ostida o'zgaradi.

OMni shakllantirishning asosiy vositalari (kanallari) rasmiy: ommaviy axborot vositalari, norasmiy: shaxslararo muloqot. Og'zaki targ'ibot va siyosiy tashviqot ham mavjud, lekin ular rasmiy va norasmiy manbalarni, ya'ni saylovchilar bilan uchrashuvlarni o'z ichiga oladi; ommaviy axborot vositalarida (televidenie, radio, gazeta) tashviqot olib borish; ochiq havoda tashviqot (plakatlar, bannerlar, reklamalar); konsertlar, tadbirlar tashkil etish.

Norasmiy kommunikatsiyalar insoniy muloqot jarayonida yuzaga keladi. Bunday og'zaki muloqotning asosiy afzalligi - tez va to'liq ma'lumot almashish imkoniyati. Norasmiy aloqa kanalini mish-mishlarni tarqatish kanaliga kiritish mumkin. Ma'lumot mish-mish kanallari orqali rasmiy aloqa kanallariga qaraganda tezroq uzatilganligi sababli, OMni rejalashtirilgan oqish uchun o'zgartirish va "faqat oramizda" kabi ma'lum ma'lumotlarni yoki ma'lumotlarni tarqatish uchun. Noto'g'ri ma'lumot uchun mish-mishlar shu kungacha saqlanib qolgan. Biroq, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, norasmiy aloqa kanallari orqali uzatiladigan ma'lumotlar, ya'ni. mish-mishlar ko'pincha noto'g'ri emas, balki to'g'ri bo'ladi. Tadqiqotga ko'ra, mish-mishlarning 80-99 foizi kampaniyaning o'zi haqidagi izchil ma'lumotlar nuqtai nazaridan to'g'ri. Odamlar mish-mishlarni kamroq aniq ma'lumot deb bilishadi, chunki haqiqiy xatolar kundalik aniqlikdan ko'ra dramatikroq va shuning uchun xotirada chuqurroq muhrlanadi.

Jamoatchilik qarashlari asosan tashqaridan ta'sirlanadi. Ommaviy axborot vositalari, xususan, elektron (radio, televidenie, global internet) g'ayrioddiy qisqa vaqt ichida inson ongi ustidan hukmronlik qildi. Ular tom ma'noda odamni o'rab oldilar, shuning uchun ular inson ongiga katta ta'sir ko'rsatishi aniq.

Ommaviy axborot vositalari qanday ta'sir qiladi?

1. Aynan ommaviy axborot vositalari insonga dunyodagi vaziyatni bilish, dunyoning istalgan nuqtasidan eng so'nggi yangiliklarni olish imkonini beradi. Tabiiyki, shaxsning o'zi bu faktlarni aniqlik uchun mustaqil ravishda tekshirishga qodir emas. Shu bois, har birimiz jurnalistlar tomonidan berilgan ma'lumotlarning haqqoniyligiga tayanamiz. Ma'lum bo'lishicha, odamlar ommaviy axborot vositalarida sodir bo'layotgan voqealar haqidagi hukm va baholarga ishonishadi. Shunday qilib, jurnalistlar va ayrim manfaatdor shaxslar jamoatchilik ongini va buning natijasida omma harakatini manipulyatsiya qilish imkoniyatiga ega.

2. Ommaviy axborot vositalari ko'pincha fuqarolarda ma'lum siyosiy ongni shakllantiruvchi vositachi hisoblanadi. Siyosiy partiyalar va ularning yetakchilari malakali PR yordamida ommaviy ovoz berish jarayoni va natijalariga sezilarli ta'sir ko'rsatishga qodir.

Ommaviy axborot vositalari odamlarni ma'lum bir harakatga jalb qilish uchun juda katta imkoniyatga ega. Bu xuddi shu tashviqotning bir turi bo'lib, ko'pincha hokimiyat emas, balki jamiyatning o'zi manfaatlariga qaratilgan. Masalan, ko'pincha televizor, radio va Internet yordamida biz kasal bolalarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha harakatlar haqida bilib olamiz. Bu ommaviy axborot vositalarining ijobiy funktsiyalaridan biri (va ularning ko'plari bor).

3. Ko'p narsa voqea qanday taqdim etilishiga, jurnalistning u yoki bu fakti qaysi nuqtai nazardan yoritishiga bog'liq. Jamiyatning bu hodisaga munosabati muxbirning yangiliklarni talqin qilishiga bog'liq.

4. Ommaviy axborot vositalari o'rtacha fuqarolar va jamiyat elitasining voqelikni idrok

etishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan muayyan xatti-harakatlar stereotiplarini o'rnatadi. Ular "qanday qilish kerak" va "qanday qilib qilmaslik" ni ko'rsatadigan qandaydir ko'rsatmalarga aylanadi. Misol uchun, bu "ko'rsatkichlar" dan biri moda.

Televidenie inson ongi va ruhiyatiga ta'sir qiluvchi eng kuchli kanaldir. Ekranida nafaqat ovoz, balki yorqin "jonli" tasvirning mavjudligi, shubhasiz, nima uchun televizor endi boshqa elektron ommaviy axborot vositalari orasida eng mashhurdir. Shunga ko'ra, u jamoatchilik ongiga ko'proq ta'sir ko'rsatadi.

9-mavzu. Jamoatchilik fikri va saylov tadqiqoti

Reja:

4. Saylov tadqiqoti tushunchasi
5. Saylov so'rovlarini o'tkazish uslubining xususiyatlari va ularning turlari
6. Dunyoning turli mamlakatlaridagi saylovoldi so'rovlari tajribasi

Saylovoldi tashviqoti bir xil muvofiqlashtirilgan, maqsadli, lekin ma'lum muddatda amalga oshiriladigan, saylovchilarning nomzodni qo'llab-quvvatlashini va saylov kuni uning g'alabasini ta'minlashga qaratilgan ommaviy sa'y-harakatlardir.

Saylovoldi tashviqotining eng ko'zga ko'ringan xususiyatlaridan biri shundaki, u muayyan saylangan lavozimga nomzod uning asosiy ishtirokchisi sifatida ishlaydi. Saylovoldi tashviqotining mohiyati nomzod bilan birgalikda ko'zlangan maqsad sari yo'lni yengib o'tadigan odamlar jamoasining birgalikdagi mehnatini o'z ichiga oladi.

Saylovoldi tashviqoti jarayonida doimo cheklangan barcha mavjud resurslardan oqilona foydalanish zarur. Bunday resurslar, birinchi navbatda, vaqt, vositalar, odamlar va ularning iste'dodlari.

Ammo nomzodning bevosita yordamchilari jamoasi qanchalik iqtidorli bo'lmasin, ko'ngillilarning ishtirokisiz va muvofiqlashtirilgan mehnatisiz saylovda g'alaba qozonib bo'lmaydi. Deputatlikka nomzod va saylovchilar o'rtasidagi aloqani aynan ular o'rnatadi. Xarakterli jihati shundaki, saylovchilar bilan bunday aloqalar tashviqotning o'zi uchun qo'shimcha rag'batlantiradi.

Yuqorida ta'kidlanganidek, har bir saylovoldi tashviqoti mazmun-mohiyati, tarkibiy qurilishi va oqimining tabiati jihatidan o'ziga xosdir. Kampaniyalar asosan quyidagi uchta omilda farqlanadi:

- nomzodning shaxsiyati - uning qobiliyatlari, hayotga qarashi, xarakteri, shuningdek, saylovoldi tashviqotining tuzilishi va tashkil etilishiga ta'sir qiluvchi kasbiy aloqalari;

- muhitning o'ziga xos xususiyatlari - saylov okrugining geografik va demografik xususiyatlari, saylovchilar soni, saylovlar o'tkaziladigan hokimiyat darajasi. Saylovoldi tashviqotini tashkil etish xarakteriga hududning urbanizatsiyasi, ommaviy axborot vositalarining mavjudligi, saylovoldi tashviqotida ishtirok etuvchi ko'ngillilar soni ta'sir ko'rsatadi;

- siyosiy reja - siyosiy maqsadlar, strategiya, umumiy mavzu, fokus, jadval, byudjet, taktika. Bu yo'nalishlarning barchasi saylov kampaniyasini tashkil etish tuzilmasini belgilab beradi.

Saylov kampaniyasini tashkil etishning umumiy tamoyillari.

Har bir saylov kampaniyasi har xil. Ammo kampaniyani samarali tashkil etish uchun doimo yodda tutilishi kerak bo'lgan besh tamoyil mavjud.

Birinchidan, tashkiliy masalalarni va umumiy kampaniya strategiyasini o'z ichiga olgan harakatlar rejasi bo'lishi kerak.

Ikkinchidan, kampaniyani tashkil etishda muayyan vaziyatni hisobga olish kerak. Har doim esda tutishingiz kerakki, har bir taktik harakat, rejalashtirilgan voqea kimdir tomonidan amalga oshirilishi kerak. Masalan, targ'ibot-tashviqot adabiyotlarini tarqatish rejalashtirilgan bo'lsa, uni kim chop etishi, tarqatishi yoki ko'rsatilgan manzillarga jo'natishi haqida o'ylash kerak.

Uchinchidan, tashviqotni samarali tashkil etish uchun qobiliyatli va iqtidorli odamlar kerak. Saylovlar ko'p jihatdan bepul ishlaydigan ko'ngillilarga bog'liq. Ko'ngillilarga ishonish va ularning sa'y-harakatlari uchun minnatdorchilik bildirish juda muhimdir. Har bir kampaniya davomida

darhol bajarilishi kerak bo'lgan ko'plab vazifalar mavjud. Shuning uchun, siz hech qachon odamlarning, ayniqsa ixtiyoriy ravishda taklif qilinganlarning yordamini e'tiborsiz qoldirmasligingiz kerak.

To'rtinchidan, kompaniyaning yuragi - uni amalga oshirish uchun tashkilot (jamoat) yaratish. Ya'ni, samarali tashkiliy tuzilmaga ega bo'lish zarur. Tashkilotning maqsadi saylovoldi tashviqotining mavjud resurslaridan nomzodning kuchli tomonlarini kuchaytirish va uning raqibida zararsizlantirish uchun maksimal darajada samarali foydalanishdan iborat.

Va nihoyat, (jamoani) tashkil qilishda ham, nomzod o'z nomzodini qaytarib olishga qaror qilganda ham ma'lum "o'yin qoidalari" ga rioya qilish kerak. O'yin qoidalari partiya tashkiloti, uning rahbarlari, tashkilotni yaratishda yordam bera oladigan saylangan mansabdor shaxslar bilan doimiy aloqada bo'lishni talab qiladi. Siz bu odamlarga xushmuomala bo'lishingiz va ularga qanday so'rovlar qilishingiz mumkinligini oldindan hal qilishingiz kerak.

Moliyaviy va kadrlar bilan bog'liq masalalar hal bo'lgach, nomzodning saylovoldi strategiyasi belgilanadi.

10-mavzu. Amaliy sotsiologik tadqiqotlarda jamoatchilik fikrining asosiy xarakteristikallari va ularni o'lchash

Reja:

3. Jamoatchilik fikrining belgilari
4. Jamoatchilik fikrini miqdoriy tadqiq qilish

1) Jamoatchilik fikri me'yoriy-baholash xususiyatiga ega bo'lib, u har doim har qanday masalaga ma'lum munosabatni bildiradi. Fikrning yo'naltirilganligi muammoga umumiy sifat jihatidan baho berishni, unga nisbatan munosabatni "ijobiy - salbiy - befarq", "yoq - qarshi - qarorsiz" kabi hukmlar shaklida aks ettiradi.

2) Jamoatchilik fikri dinamikdir: jamoatchilik fikri - bu umumiy harakat yo'nalishini jamoaviy belgilashga qaratilgan fikrlar bildirilishi, moslashtirilgan va o'zaro murosaga keltiriladigan dinamik jarayon.

3) Jamoatchilik fikri glasnost (ommaviylik) bilan tavsiflanadi. Muhokama qilinishi va hal etilishi kerak bo'lgan dolzarb va munozarali masalalar yuzasidan jamoatchilik fikri shakllanadi, shuning uchun uning ichki o'ziga xosligi maksimal darajada oshkorlik va keng tarqalganlik zarurati hisoblanadi. Tegishli fikrning tashuvchisi o'z fikrini turli shakl va vositalar bilan keng tarqatishga intiladi.

4) Jamoatchilik fikri amaliy yo'nalishga ega. Ijtimoiy fikr muayyan masalalarni amaliy hal etish zarur bo'lgandagina shakllanadi. Jamoatchilik fikri hamisha konkret, inson manfaatlariga daxldor muammolarni ifoda etadi.

5) Jamoatchilik fikri shiddat bilan tavsiflanadi. Jamoatchilik fikri muammolarni baholashda ma'lum bir doimiylik va qat'iyat bilan tavsiflanadi.

6) Jamoatchilik fikri axborot bilan to'yinganligi - guruh a'zolarining fikr ob'ekti haqidagi bilimlari miqdori bilan belgilanadi. Jamoatchilik fikri deyarli hech qachon mutlaqo to'g'ri yoki mutlaqo yolg'on emas, u doimo aniq bilim va illyuziyalarning o'ziga xos siljishi, haqiqat va fantaziya elementlarining o'zaro bog'lanishidir.

7) Jamoatchilik fikri noaniqlik (bahslilik) bilan tavsiflanadi: fikr o'z mazmuniga ko'ra noaniqdir, chunki unda aks ettirilgan hodisalarni turlicha talqin qilish imkoniyatiga yo'l qo'yiladi. Kundalik ong darajasida shakllanadigan jamoatchilik fikri, har bir aniq ish bo'yicha hukmlarning mazmuni nisbiydir. Bayonot ma'lum miqdordagi hissiy va mantiqsiz elementlarni o'z ichiga oladi, buning natijasida jamoatchilik fikri fikr mazmunini o'zgartirishga qodir.

8) Jamoatchilik fikri barqarorlik bilan tavsiflanadi, bu respondentlarning muhim qismi doimo bir xil yo'nalish va his-tuyg'ularning intensivligini ko'rsatadigan vaqtni anglatadi. Fikrning barqarorligini aniqlash uchun o'z vaqtida ajrashgan kamida ikkita tadqiqot natijalarini solishtirish kerak.

9) Jamoatchilik fikri ijtimoiy qo'llab-quvvatlash bilan tavsiflanadi, bu odamlarning o'z

fikrini ushbu ijtimoiy muhitga mansub bo'lgan boshqalar tomonidan baham ko'rishiga ishonch darajasidan dalolat beradi.

Bu nomzodning qiyofasini yaratish bosqichidir. Nomzodning siyosiy spektrdagi o'rni aniqlanadi: o'ng, chap, markazchi, millatchi va boshqalar; nomzodlar tarixi tuziladi; turli maqsadli guruhlar uchun saylovoldi dasturining bir qancha formatlari ishlab chiqilmoqda: mutaxassislar, manfaatdorlar, aniq va keng jamoatchilik; nomzodning "do'stlari" va "dushmanlari" toifalari ajratilgan; va hokazo.

E (baholash) - brifing

Yakuniy hisobot olingan saboqlarni tuzish va mustahkamlash, shuningdek, hozirgi tendentsiyalarni yaxshiroq tushunish uchun tayyorlanmoqda.

Jamoatchilik fikrini miqdoriy tadqiq qilish

Ma'lumotlarni ikki xil toifaga bo'lish mumkin: miqdoriy ma'lumotlar va sifatli ma'lumotlar. Ammo ikkalasi o'rtasidagi farq nima? Va ularni qachon ishlatish kerak? Va ularni qanday qilib birgalikda ishlatish mumkin?

Shunday qilib, keling, sifat va miqdoriy ma'lumotlar o'rtasidagi o'xshashlik va farqlarni va ularning har qanday ma'lumotlarni o'rganish va tahlil qilish muvaffaqiyati uchun qanchalik muhimligini batafsil tushuntirib, murakkabliklarni aniqlab olaylik. Ikkala yondashuvni bilish ma'lumotlaringizni yaxshiroq tushunishga yordam beradi va natijada mijozlaringizni yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

Asosiy xulosalar:

Miqdoriy ma'lumotlar deganda miqdoriy jihatdan aniqlanishi, hisoblanishi yoki o'lchanishi va raqamli qiymat berilishi mumkin bo'lgan har qanday ma'lumot tushuniladi. Sifatli ma'lumotlar tavsiflovchi xususiyatga ega bo'lib, raqamli qiymatlardan ko'ra tilda ifodalanadi.

Miqdoriy tadqiqotlar raqamli ma'lumotlarga asoslanadi. Sifatli tadqiqotlar foydalanuvchilarning sifatlariga – raqamlar ortida turgan “nima uchun”ga qaratilgan.

Sifatli va miqdoriy ma'lumotlarsiz muvaffaqiyatli ma'lumotlarni tahlil qilish qiyin. Ularning ikkalasi ham o'zlarining afzalliklari va kamchiliklariga ega va ko'pincha bir-birini to'ldiradi.

11-mavzu. Jamoatchilik fikrini o'rganishning yondashuvlari va usullari

Reja:

3. Jamoatchilik fikrini shakllantirishda axborot texnologiyalari
4. Axborot texnologiyalari asosida jamoatchilik fikrini o'rganishning zamonaviy usullari: robo-so'rov, onlayn so'rovlar, boyitilgan (tozalangan) jamoatchilik fikrini o'rganish

Jamoatchilik fikrini shakllantirishda axborot texnologiyalari

Jamiyatning ommaviy kayfiyatiga ta'sir qilish imkoniyati bugungi kunda zamonaviy ommaviy kommunikatsiya vositalarining eng muhim amaliy muammosidir. Manipulyatsiya siyosatda ham, inson faoliyatining boshqa sohalarida ham jamiyatga ta'sir qilishning eng keng tarqalgan usuli hisoblanadi. Manipulyatsiya - bu xatti-harakatni hokimiyat uchun foydali bo'lgan yo'nalishga yo'naltirish uchun jamoatchilik fikri va ommaviy siyosiy xatti-harakatlarga axborot ta'sir qilish jarayoni hisoblanadi.

Jamoatchilik fikrini shakllantirish bosqichlarini tahlil qilib, P.Lazarsfeld, B.Berelson va G.Godet ikki bosqichli muloqot modelini ishlab chiqdilar. Ular bir g'oyat qiziq qonuniyatga e'tibor qaratdilar: OAV orqali aholiga yetkazilayotgan ma'lumotlarning ta'siri bir muncha vaqt o'tib susaymaydi, aksincha, kuchayadi. O'rganishlar shuni ko'rsatdiki, matbuot, radio va televideniye orqali taqdim etilayotgan axborot ommaviy auditoriya tomonidan bevosita va darhol emas, balki ma'lum vaqt o'tib, “fikir yetakchilari” ta'sirida o'zlashtiriladi. Topilgan hodisa ommaviy axborot vositalarining faoliyatini sezilarli darajada o'zgartirishga imkon berdi: torroq va aniqroq belgilangan guruh bilan ishlash mumkinligi ayon bo'ldi. Bu ommaviy axborot vositalari faoliyatini sezilarli darajada osonlashtirib, ayni paytda ularning samaradorligini oshirdi.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, ma'lumot to'g'ridan-to'g'ri guruhning oddiy a'zolariga kelgan

taqdirda ham, ular, qoida tariqasida, tushuntirishlar, ularning fikri, baholashlari va boshqalar uchun rahbarlarga murojaat qilishadi. Muloqot jarayonida o'ziga xos "filtr" sifatidagi rahbarlarning roli haqida ham gapirish mumkin.

Ommaviy kommunikatsiya ta'siri jarayonini amalga oshirishdagi "qadamlar" ning kashf etilishi odatdagidek buzilmas bo'lib tuyulgan "atomistik" g'oyalarning odatiyligi haqida gapirdi, unga ko'ra tinglovchilarning har bir a'zosi ma'lumot oladi, o'ylaydi va harakat qiladi, asosan mustaqil ravishda. Ushbu model shuni ko'rsatadiki, qaror qabul qilish, masalan, ommaviy axborot vositalarining ta'siri ostida emas, balki boshqa odamlarning fikriga ko'proq ta'sir qiladi. Shuning uchun, hokimiyatdan bahramand bo'lgan shaxs juda muhim ta'sir manbai bo'lib, odamlarga ularning guruhi eng ko'p ta'sir qiladi, ya'ni. ular bilan bevosita aloqada bo'lganlar. Kuchli shaxslararo aloqalar o'rnatilgan guruhlarida qarashlar va qarashlarning umumiyligi juda yuqori, har qanday alohida fikrlarni, ayniqsa ko'pchilikning xatti-harakatlariga zid keladigan xatti-harakatlarni sezish juda kam uchraydi. Bu, ayniqsa, kompyuterlashtirish va axborot texnologiyalarini kundalik hayotga joriy etish bosqichida yaqqol namoyon bo'ldi. Kompyuter bugungi kunda ommaviy kommunikatsiyaning markaziy vositalaridan biriga aylanib, jamoatchilik fikrini shakllantirish imkonini bermoqda.

Internetning jamoatchilik fikriga ta'sirini tahlil qilish g'oyasi San-Frantsiskolik muvaffaqiyatli 28 yoshli kompyuter olimi Rob Zazueta taga tegishli. U tanishlariga 50 ta elektron xat yuborib, Manxettendagi butiklardan biriga yig'ilishlarini so'radi. Ammo do'kon egasi ularning rejalaridan xabar topdi va politsiyaga qo'ng'iroq qildi. Keyinchalik, bir nechta muvaffaqiyatsiz urinishlardan so'ng, elektron pochta va SMS xabarlardan foydalangan holda, u 2003 yil 17 iyunda bir-birini tanimagan bir yarim yuzga yaqin odam Manxettenda joylashgan bitta supermarketga kirishini va undan so'rashini ta'minlashga muvaffaq bo'ldi. ularga 10 000 dollarlik "shahar atrofidagi kommuna uchun sevgi gilamini" soting. Bill olti yoki etti aktsiya o'ynadi va keyin o'yinni tark etdi. Fleshmob virusi esa sayyoramizning barcha burchaklariga kirib bordi.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

«Ijtimoiy fanlar» kafedrası

“JAMOATCHILIK FIKRI SOTSIOLOGIYA” FANIDAN

MUSTAQIL ISH MAVZULARI

MUSTAQILISH MAVZULARI VA SHAKLLARI

1	Jamoatchilik fikri tushunchasi. Fanning asosiy xususiyatlari.
2	G'arb olimlarining jamoatchilik fikrini o'rganish tarixi.
3	J. Xabermasning axloqiy-me'yoriy kontseptsiyasi.
4	N.Lyumanning jamoatchilik fikri kontseptsiyasi.
5	E. Noel-Neumann demoskopiya va "Sukunat spirali" nazariyasi.
6	N. Mansurova jamoatchilik fikri kontseptsiyasi.
7	Jamoatchilik fikri va jamoatchilik ongining o'zaro bog'liqligi.
8	Ijtimoiy ong turlarining tasnifi. Uch asosiy bo'linish.
9	Ijtimoiy ong shakllari.
10	Jamoatchilik fikri va ommaviy ongning o'zaro bog'liqligi.
11	Jamoatchilik fikrining tuzilishi.
12	Jamoatchilik fikrining rivojlanish bosqichlari.
13	Jamoatchilik fikri sub'ekti.
14	Jamoatchilik fikri ob'ekti.
15	Jamoatchilik fikrining kelib chiqishi va shakllanishi jarayonining umumiy tavsifi.
16	Jamoatchilik fikrining vujudga kelishi va shakllanishining omillari va shartlari. Jamoatchilik fikrini shakllantirishda harakatlantiruvchi va yordam beruvchi kuchlar.
17	Jamoatchilik fikrining vujudga kelishi va shakllanishining omillari va shartlari.
18	Jon Zaller tomonidan jamoatchilik fikrini shakllantirishning nazariy modeli.
19	PR nazariyasida fikr shakllanishining nazariy modeli.
20	Manipulyatsiya va dasturlashtirilgan ong (G. Shiller nazariyasi).

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

“Ijtimoiy fanlar” kafedrası

“JAMOATCHILIK FIKRI SOTSIOLOGIYA” FANIDAN

GLOSSARIY

Glossariy

Adekvat - lot. adaequatus – tenglashgan, mos, aynan bir, o'xshash degan ma'noni anglatadi.

Additiv axloq- deviant (og'uvchi) axloqning ba'zi moddalarni qabul qilish yoki e'tiborini doimiy ravishda shiddatli hissiyotlarini rivojlantirish va qo'llab turishga yo'naltirilgan faoliyatning ma'lum bir turiga qaratish vositasida o'z ruhiy holatini o'zgartirish yo'li bilan voqelikdan qochishga intilish hosil bo'lishi shakllaridan biridir.

Anketa - bu tuzilgan savollar to'plami, ularning har biri tadqiqotning markaziy vazifasi bilan mantiqiy bog'liqdir.

Armiya - so'zi lotincha "artare" so'zidan olingan bo'lib, "qurollanish" degan ma'noni anglatadi.

Baholovchi (tavsiflovchi) modellar - tomonlarning ko'zda tutgan harakatlarining niyati (qaror, reja, variant) elementlari beriladi, ya'ni ular dastlabki ma'lumotlarning bir qismi hisoblanadi.

Boshqaruv funktsiyasi - bu mansabdor shaxsning qaror qabul qilish va uni amalga oshirish bo'yicha muayyan huquqlarga ega bo'lgan faoliyat doirasining majburiyatlaridan iborat.

Boshqarishning qat'iyligi va qat'iyatligi - bu qo'mondonlarning (boshliqlarning) har qanday vaziyatda, ularni hal qilish yo'lida yuzaga keladigan har qanday qiyinchilik va to'siqlardan qat'i nazar, bo'ysunuvchilar tomonidan qat'iy bajarilishiga erishish qobiliyatidir.

Boshqaruv samaradorligi - qo'mondonlar va shtablarning bo'linmalarni o'z vaqtida boshqarish qobiliyati, bu berilgan vazifalarning muvaffaqiyatli bajarilishini ta'minlaydi.

Davlatning harbiy tashkiloti - davlat boshqaruvi va harbiy boshqaruv organlarining, Qurolli Kuchlarning, urush davri uchun tuziladigan boshqa organlar, muassasalar va maxsus tuzilmalarning, shuningdek mudofaa sanoati kompleksi majmui bo'lib, ularning birgalikdagi faoliyati harbiy xavfsizlikni ta'minlash borasidagi vazifalarni hal etishga qaratilgan bo'ladi.

Darajalash – o'rganilayotgan ob'yektni boshqa ob'yektlarga nisbatan xususiy jihatlariga qarab sifat va miqdoriy darajasini aniqlash demakdir.

Deduksiya - fikrlash usuli bo'lib, uning natijasi mantiqiy xulosa bo'lib, unda umumiy xulosadan ma'lum bir xulosa chiqariladi.

Delinkvent axloq - ushbu jamiyatda va ayni vaqtda o'rnatilgan huquqiy me'yorlardan og'ishgan, jamoatchilik tartibiga xavf soluvchi muayyan shaxs harakatidir.

Delinkvent shaxs - keskin og'uvchi axloqqa ega bo'lgan jinoiy jazoga mos harakatlarni namoyon qiluvchi subektga aytiladi.

Desegregatsiya - Amerika Qo'shma Shtatlarida qora tanli amerikaliklarga nisbatan kamsitishlarga qarshi harakat qabul qilingan deb ataladi.

Dinamik modellar rivojlanishdagi jangovar harakatlarni tavsiflaydi. Bu harbiy harakatlar, omillar va munosabatlarning rivojlanish tendentsiyalarini aniqlash imkonini beradi, ular birinchi qarashda imitatsion qilingan jarayonga sezilarli ta'sir ko'rsatmaydi, lekin muhim ko'rib chiqish mavzusiga aylanishi mumkin.

Diskret modellarda barcha jarayonlar (kirish va ichki) chegaralangan sondagi holatlarning keskin ifodalangan o'zgarishi bilan tavsiflanadi: kirish, chiqish, ichki.

Favqulodda vaziyat - odamlar qurbon bo'lishiga, ularning sog'lig'i yoki atrof-muhitga zarar yetishiga, jiddiy moddiy talafotlar keltirib chiqarishga hamda odamlarning hayot faoliyati sharoiti izdan chiqishiga olib kelishi mumkin bo'lgan yoki olib kelgan avariya, halokat, xavfli tabiiy hodisa, tabiiy yoki boshqa ofat natijasida muayyan hududda yuzaga kelgan holat.

Gedonist - bu zavq uchun yashaydigan odam. Oddiy so'z bilan aytganda, bu o'z farovonligi uchun xudbinlik bilan fikrlaydigan kishidir. Bunday odamlar ertangi kunni o'ylamaydilar va jismoniy manfaatlar haqida qayg'urmaydilar.

Global Fire Power- dunyodagi har bir davlatning umumiy harbiy kuchi reytingini o'z ichiga olgan veb-sayt. Reytingni amerikalik bloger Daniel Puchek tuzgan. Har bir mamlakatning reytingini hisoblash uchun D. Puchek ma'lum bir formuladan foydalanadi, uning mohiyati va tafsilotlari haqida xabar berilmaydi. Reyting dunyoning birorta davlatining eksperti, olimi, askari yoki rasmiylari tomonidan tasdiqlanmagan.

Segregatsiya - bu kundalik hayotda odamlarni irqiy, etnik yoki boshqa guruhlariga majburan

ajratish.

Siyosiy huquq va erkinliklar - harbiy xizmatchilarning jamiyat va davlat ishlarini boshqarishda ishtirok etishini ta'minlaydi.

Sotsiologik anketa - ob'ektlar va tadqiqot predmetining miqdoriy va sifat xususiyatlarini aniqlashga qaratilgan muayyan muammolar bilan birlashtirilgan savollar tizimi.

Sotsiologik tadqiqot texnikasi – maxsus usullarning birligini anglatib, u yoki bu usuldan unumli va o'z o'rnida foydalanishni ifoda qiladi.

Sotsiologiyada metod - jamiyat va shaxslarning ijtimoiy xulq-atvori haqida bilim beradigan sotsiologik (empirik va nazariy) bilimlarni qurish tamoyillari va usullari tizimi deb ataladi.

So'rov usuli - bu nafaqat harbiy xizmatchilarning xatti-harakatlarini, balki ularning qiziqishlari va motivlarini, kelajakdagi niyatlari va rejalarini qayd etish, ularning hayotiy tajribasini to'plangan, to'plangan shaklda o'rganish imkonini beruvchi sotsiologik ma'lumotlarni to'plashning eng keng tarqalgan usullaridan biri.

Statik modellar istalgan vaqtda jangovar harakatlarni tasvirlash uchun xizmat qiladi. Ular harbiy harakatlarning ma'lum bir "vaqt qismi" ni aks ettiradi.

Suboptimizatsiya- tizimning bir qismini boshqalar hisobiga yoki butun tizim hisobiga takomillashtirishdan iborat. Ya'ni, bu tashkiliy birliklarni optimallashtirishdir.

Harakat - manfaat shaxsning u yoki bu faoliyat sohasida qatnashishida namoyon bo'ladigan manfaat.

Harbiy doktrina - davlatda (davlatlar koalitsiyasida) siyosiy maqsadlarga erishish uchun harbiy kuch ishlatish, harbiy vazifalarning mohiyati va ularni hal qilish usullari, harbiy taraqqiyotning asosiy yo'nalishlari to'g'risida rasman qabul qilingan qarashlar tizimi.

Harbiy jamoa - deb harbiy xizmatchilarning yagona qo'mondon rahbarligidagi g'oyaviy-axloqiy pozitsiyalari, birgalikdagi xizmat va jangovar (xizmat, soat va boshqalar) faoliyatining umumiyligiga asoslangan tashkiliy birlashmasiga aytiladi.

Harbiy jamoadagi nizo - bu harbiy xizmatchilarning qarama-qarshiligidan iborat bo'lgan va ularning bir-biriga nisbatan salbiy his-tuyg'ulari bilan birga keladigan ijtimoiy o'zaro ta'sir jarayonida yuzaga keladigan muhim qarama-qarshiliklarni rivojlantirish va tugatishning eng keskin usuli.

Harbiy intizom — barcha harbiy xizmatchilarning uchun qabul qilingan qonun hisoblanib, u harbiy nizomlar, komandirlarning (boshliqlar) buyruqlari bilan belgilangan tartib va qoidalarga qat'iy va aniq rioya etishini anglatadi.

Harbiy sotsiologiya - bu sotsiologiyaning bir bo'limi bo'lib, u tinchlik va urush davrida harbiy tashkilotning ijtimoiy institut sifatida shakllanishi, rivojlanishi va ishlash qonunlarini, uning boshqa ijtimoiy institutlar va umuman jamiyat bilan o'zaro ta'sirini, ijtimoiy jarayonlar va ijtimoiy jamoalar o'rtasidagi munosabatlarni o'rganadi.

Harbiy sotsiologiyaning predmeti - bu qurolli kuchlarning ijtimoiy institut sifatida faoliyat ko'rsatishi va rivojlanishi, u bilan birgalikda jamiyatning butun harbiy tashkiloti (uning turli shtatlarida), bu askarlar, harbiy jamoalar, guruhlar faoliyatida namoyon bo'ladi.

Harbiy sotsiologiyaning ob'ekti - bu harbiy faoliyat bilan bog'liq jarayonlarni samarali nazorat qilishni ta'minlaydigan, uning zarur elementi sifatida harbiy tashkilot tarkibiga kiruvchi, harbiy qo'mondonlik va boshqaruv tizimidir.

Harbiy sotsiologik tadqiqotlar - bu turli fan sohalari bilimlaridan foydalangan holda ommaviy jarayonlar (hodisalar) bilan bog'liq bo'lib, qurolli kuchlar ichida ham, armiya va jamiyatning o'zaro ta'siri darajasida ham mavjud bo'lgan qonuniyatlarni o'rganish va tadqiq qilishga qaratilgan chora-tadbirlar majmuidir.

Harbiy sotsiologik tadqiqot ob'ekti - ijtimoiy institut sifatida qurolli kuchlar, jamiyatning butun harbiy tashkiloti hisoblanadi.

Harbiy mojaro - davlatlar o'rtasidagi yoki davlatning ichki qarama-qarshiliklarini harbiy kuch qo'llagan holda hal etish shakli bo'lib, bu qurolli kurash olib borishning barcha turlarini, shu jumladan urushlar va qurolli mojarolarni qamrab oladi.

Harbiy okrug — operatsion yo'nalishlarda [O'zbekiston Respublikasining](#) xavfsizligini

ta'minlovchi asosiy harbiy ma'muriy [birlik](#) hamda umumqo'shin tezkor strategik hududiy birlashmasidir.

Harbiy tajovuz - O'zbekiston Respublikasining suverenitetiga, hududiy yaxlitligiga va davlat mustaqilligiga qarshi harbiy kuchni qo'llash.

Harbiy xavfsizlik - milliy manfaatlarining harbiy sohada davlat xavfsizligiga bo'lgan tahdidlardan himoyalanganlik holati va boshqalar.

Harbiy xizmatchi - davlat xavfsizligi va mudofaasi sohasidagi muammolarni hal qilish uchun mo'ljallangan harbiy xizmat bilan bog'liq xizmat vazifalarini bajaradigan va bu borada alohida huquqiy maqomga ega bo'lgan shaxs hisoblanadi.

Harbiy xizmatchining ijtimoiylashuvi - harbiy muhitga, harbiy jamoalarning turli tiplariga madaniyat elementlari, sotsial norma va qadriyatlarni o'zlashtirish orqali sodir bo'ladigan jarayonga aytiladi.

Hujjat - bu ma'lumotni vaqt va makonda inson tomonidan yaratilgan va uzatish tarzida mustahkamlangan moddiy ob'ekt.

Ijtimoiylashuv - bu ijtimoiy muhitga, ijtimoiy aloqalar tizimiga kirish orqali shaxs tomonidan ijtimoiy tajribani o'zlashtirish jarayoni, shuningdek, ijtimoiy muhitga faol qo'shilish orqali ijtimoiy aloqalar tizimini faol takrorlashdir.

Ijtimoiy fakt - ilmiy asoslangan, muayyan vaqt davomida real ijtimoiy voqelikning alohida jihatlarni tasnif qilish orqali olingan ma'lumotlarga aytiladi

Ijtimoiy-iqtisodiy huquqlar - bu harbiy xizmatchilar mamlakat fuqarolari sifatida foydalanadigan huquqlar.

Ijtimoiy institutlar (institutum - muassasa) - qiymat-me'yoriy majmualar (qadriyatlar, qoidalar, me'yorlar, munosabatlar, namunalar, muayyan vaziyatlardagi xatti-harakatlar standartlari), shuningdek, jamiyatda ularning amalga oshirilishi va tasdiqlanishini ta'minlaydigan organlar va tashkilotlardir.

Ijtimoiy xulq-atvor - bu jismoniy va ijtimoiy ehtiyojlarni qondirish bilan bog'liq bo'lgan va atrofda ijtimoiy muhitga reaksiya sifatida yuzaga keladigan odamlarning xatti-harakatlari jarayonlari to'plami.

Imitatsion model - murakkab tizimlarni tadqiqot qilishning universal vositasi, tizimning alohida elementlarini harakatini va ularning modellanuvchi tizimda paydo bo'luvchi hodisalarning ketma-ketligini aks ettiruvchi o'zaro ta'siri qoidalarining mantiqiy-algoritmik tasnifidir.

Induksiya - ma'lum bir pozitsiyadan umumiy holatga o'tishga asoslangan mantiqiy xulosa chiqarish jarayoni.

Intizom nizomi - harbiy intizomning mohiyatini, harbiy xizmatchilarning unga rioya qilish bo'yicha majburiyatlarini, rag'batlantirish va intizomiy ta'sirlarning ko'rinishlarini, komandirlarning (boshliqlarning) ularni qo'llash bo'yicha huquqlarini, shuningdek, taklif, ariza va shikoyatlar berish va ularni ko'rib chiqish tartiblarini aniqlab beradi.

Ishchi (maqsadli) guruh - bitta vazifani bajarishga ixtisoslashtirilgan harbiy xizmatchilar (ko'pincha bu bir qismning harbiy xizmatchilari; ba'zi hollarda - boshqa qismdan birlashtirilgan harbiy xizmatchilar) dan iborat.

Jamoa - bu jamiyatning bir qismi bo'lgan, umumiy maqsadlar, birgalikdagi ijtimoiy foydali faoliyat bilan birlashtirilgan odamlarning uyushgan guruhidir.

Jamoatchilik fikri - ommaviy ongning shakli bo'lib, u turli guruhlarining real hayot hodisalari va jarayonlariga ularning manfaatlari va ehtiyojlariga ta'sir etuvchi munosabatini (yashirin yoki aniq) namoyon qiladi.

Katta ijtimoiy guruhlar - ijtimoiy sinflar, qatlamlar, siyosiy partiyalar, kasaba uyushmalari, qurolli kuchlar, millatlar va boshqa (yoshi, ta'lim) jamoalar va birlashmalardan tashkil topadi.

Katta miqyodagi urush - davlatlar koalitsiyalari yoki jahon hamjamiyatining yirik davlatlari o'rtasidagi urush, bunda tomonlar radikal harbiy-siyosiy maqsadlarni ko'zlaydilar. Keng miqyosli urush qurolli to'qnashuvning kuchayishi, dunyoning turli mintaqalaridan ko'plab davlatlar ishtirokidagi mahalliy yoki mintaqaviy urushning natijasi bo'lishi mumkin.

Kichik ijtimoiy guruhlar - harbiy qism, ustaxona, maktab sinfi, talabalar kursi va boshqalar. Bunday guruhlar birlamchi deb ataladi. Ular doimiy shaxslararo muloqot, aloqa va o'zaro ta'sirni amalga oshirishi bilan katta guruhlardan farq qiladi.

Kohort - bu vaqt davomida tajriba yoki xarakterli xususiyatdagi odamlar yig'indisi va ko'pincha tadqiqot maqsadlari uchun aholini aniqlash usullari sifatida qo'llaniladi.

Kollektiv kayfiyat - bu jamoaning ma'lum bir davrda sodir bo'lgan ob'ektiv dunyo hodisalariga hissiy reaksiyalaridir.

Kollektiv ehtiyojlar - bu jamoaning moddiy yoki ma'naviy qadriyatlarga bo'lgan ob'ektiv yoki sub'ektiv ehtiyojlarining psixologik in'ikosidir.

Kollektiv fikr - ma'lum bir vaqtning o'zida ma'lum bir jamoa harbiy xizmatchilari psixologiyasining yo'nalishi ko'rsatkichidir. Bu o'ziga xos qotishma, individual fikrlarning sintezi, ijtimoiy ongni ifodalash shakllaridan biri, harbiy kollektiv psixologiyasidan iboratdir.

Kollektiv urf-odatlar - bu har bir shaxsning ehtiyojiga aylangan qo'shma rasmiy (jangovar, tomosha) faoliyatining uzoq yillik tajribasi asosida shakllangan muayyan sharoitlarda (vaziyatlarda) xatti-harakatlar va muloqotning nisbatan barqaror qoidalari, normalari va stereotiplaridan iboratdir.

Konflikt - bu shaxslararo yoki guruhlararo munosabatlardagi mos kelmaydigan, qarama-qarshi yo'naltirilgan tendentsiyalarning to'qnashuvdir.

Konfliktni hal qilish - nizolarga qarshilik ko'rsatishni tugatish va to'qnashuvga olib kelgan muammoni hal qilishga qaratilgan konflikt ishtirokchilarining birgalikdagi faoliyatidir.

Korporatsiyalar - bu ichki tuzilishga va umumiy faoliyatga ega bo'lgan, maqsadlari "guruh orqali shaxsiy" sifatida belgilanadigan ichki uyushgan guruhlardir.

Kuzatish - bu harbiy hamkorlikni maqsadli idrok etish orqali, ijtimoiy hodisa va jarayonlar, tadqiqot vazifasi tufayli, o'rganilayotgan ob'ektga tegishli barcha faktlarni bevosita ro'yxatga olish hisoblanadi.

Mahalliy urush - chegaralangan harbiy-siyosiy maqsadlarni ko'zlagan ikki yoki undan ortiq davlatlar o'rtasidagi urush, bunda harbiy harakatlar qarama-qarshi davlatlar chegaralarida olib boriladi va asosan faqat shu davlatlarning (hududiy, iqtisodiy, siyosiy va boshqalar) manfaatlariga daxl qiladi.

Mamlakat mudofaasi - O'zbekiston Respublikasining suverenitetini, hududiy yaxlitligini, aholisining tinch hayoti va xavfsizligi himoya qilinishini ta'minlovchi siyosiy, iqtisodiy, harbiy, ijtimoiy-huquqiy, axborotga oid, tashkiliy va boshqa tuzilishdagi chora-tadbirlar tizimi.

Milliy xavfsizlikka harbiy sohadagi tahdidlar - O'zbekiston Respublikasiga qarshi harbiy kuch qo'llanilishi haqiqatan mumkinligini tavsiflovchi omillar.

Mintaqaviy urush - bir mintaqaning ikki yoki undan ortiq davlatlari ishtirokida milliy yoki koalitsiya qurolli kuchlari tomonidan qo'shni suvlar bilan mintaqada hududida va uning ustidagi havo (tashqi) fazoda odatiy va yadroviy qurollardan foydalangan holda olib boriladigan urushlardan iborat.

Miqdoriy tadqiqot - bu qiziqish sohasini tavsiflash uchun ilmiy va ilmiy bo'lmagan ma'lumotlarni to'plash usuli.

Mojaro ishtirokchilari - bu holatda harbiy xizmatchilar, ularning konfliktida ishtirok etish darajasi turli xil bo'lib, to'g'ridan-to'g'ri qarshilikdan bilvosita ta'sirga qadar bir nechta ishtirokchilar guruhlari mavjud.

Multikulturalizm - bu bir xil jismoniy, geografik yoki ijtimoiy makonda birga yashaydigan bir necha madaniyatlarning mavjudligi. Bu diniy, lingvistik, irqiy, etnik yoki jinsli bo'lishidan qat'i nazar, madaniyat doirasidagi barcha farqlarni o'z ichiga oladi.

NATO (Shimoliy Atlantika shartnomasi tashkiloti ([inglizcha](#): North Atlantic Treaty Organization, NATO; [fransuzcha](#): Organisation du traité de l'Atlantique Nord, OTAN)) — [Yevropa](#), [Amerika Qo'shma Shtatlari](#) hamda [Kanada](#) kabi ko'pchilik mamlakatlar birlashgan jahondagi eng yirik harbiy va siyosiy jamlanmasi, ya'ni, "Yevropani tashqi ta'sirlardan himoya qilish" uchun ushbu tashkilotga 4-aprel 1949-yil AQShda asos solingan.

Nazorat siri - harbiy harakatlarga tayyorgarlik ko'rish va o'tkazish (jangovar foydalanish) bilan bog'liq barcha faoliyatni sir saqlash va boshqaruv tizimi elementlarining haqiqiy holatini yashirish.

Nazoratning uzluksizligi - komandirlar va shtablarning belgilangan vazifalarni bajarish jarayoniga doimiy ta'sir ko'rsatish qobiliyati, ya'ni ma'muriy ma'lumotlarni qo'l ostidagilarga o'z vaqtida etkazish va rivojlanayotgan vaziyat haqida ulardan ma'lumot olish.

Norasmiy guruh - bu aniq maqsadga erishish uchun muntazam ravishda o'zaro aloqada bo'lgan o'z-o'zidan shakllangan odamlar guruhi.

Ommaviy xulq-atvor - noaniq vaziyatda nisbatan ko'p sonli odamlarning o'z-o'zidan va qisqa muddatli harakatlari tushuniladi.

Optimallashtirish (normativ) modellar - yakuniy maqsad jangovar operatsiyalarni o'tkazishning optimal usullarini aniqlashdir.

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari - O'zbekiston Respublikasi milliy manfaatlarini, [suvereniteti](#), hududiy yaxlitligini hamda aholining tinch hayotini himoya qilish, urushlar va qurolli mojarolarni qaytarish va oldini olish uchun davlat tomonidan tashkil etilgan va saqlab turilgan harbiy birlashmalar, qo'shilmalar va qismlarni o'z ichiga oladi.

O'zbekiston Respublikasining Mudofaa doktrinasi - harbiy sohada O'zbekiston Respublikasi milliy xavfsizligini ta'minlashga doir prinsiplar va yondashuvlarni belgilaydi.

Pasifizm - qarshi [urush](#), [militarizm](#) (shu jumladan [muddatli harbiy xizmatga chaqirish](#) va majburiy harbiy xizmat) yoki [zo'ravonlik](#). So'z pasifizm frantsuz tinchlik kampaniyasi tomonidan ishlab chiqilgan [Emil Arna](#) (1864-1921) va boshqa tinchlik tarafdorlari tomonidan o'ninchi Umumjahon Tinchlik Kongressida qabul qilingan ([Glazgo](#) 1901 yilda).

Psixopatologiya-o'rganishdir, g'ayritabiiy idrok, xatti-harakatlar va tajribalar.

Qo'mita - bu biron bir topshiriq yoki vazifalar to'plamini bajarish uchun vakolat berilgan tashkilot ichidagi guruh hisoblanib, ba'zan qo'mitalar komissiyalar, tezkor guruhlar deb ataladi. Doimiy va maxsus komissiyalarni (masalan, avariya faktini tekshirish uchun qism komandiri tomonidan tuzilgan komissiya yoki bajarilgan ishlarni qabul qilish komissiyasi) ajratish.

Qo'shnlarni (Qurolli Kuchlarni) boshqarish - qo'mondonlik (qo'mondonlar, komandirlar, boshliqlar), shtablar va boshqa harbiy qo'mondonlik va boshqaruv organlarining qo'shnlarning doimiy jangovar va safarbarlik tayyorgarligini ta'minlash, ularni jangovar harakatlarga tayyorlash bo'yicha maqsadli faoliyatdir.

Qurolli kuchlar - harbiy harakatlar (hujum yoki mudofaa) olib borish hamda davlat xavfsizligini ta'minlash maqsadida davlat tomonidan ta'minlanuvchi qurollangan kishilarning uyushgan birlashmasi; siyosiy hokimiyatning muhim tarmog'i.

Qurolli mojaro - davlatlar o'rtasidagi (xalqaro qurolli mojaro) yoki bir davlat hududi doirasidagi (ichki qurolli mojaro) qarama-qarshi tomonlar o'rtasidagi iqtisodiy, siyosiy, milliy, etnik, diniy va boshqa ziddiyatlarni hal etish maqsadidagi miqyosi cheklangan qurolli to'qnashuv (harakat, janjal) bo'lib, bunda urush holati e'lon qilinmaydi.

Quruqlikdagi qo'shinlar - qurolli kuchlar turi. Asosan, quruqlikda jangovar harakatlar olib borish uchun mo'ljallangan. Aksariyat mamlakatlarda Quruqlikdagi qo'shinlar ularning harbiy qudratining asosini tashkil qiladi. Bir qancha davlatlarda Quruqlikdagi qo'shinlar qo'shin turlari (motoo'qchi, tank, havo-desant, raketa qo'shnlari va artilleriya, havo hujumidan mudofaa qo'shnlari), armiya aviatsiyasi, maxsus qo'shinlar (muhandislik, kimyoviy, radiotexnika, aloqa, avtomobil, yo'l), front orqasidagi qismlar va muassasalar qismlaridan iborat.

Rasmiy guruhlar - rahbariyat irodasi bilan tuzilgan guruhlardir. Rahbarlar guruhiga rahbar va uning nazorati zonasida bo'lgan bevosita bo'ysunuvchilar (rota komandiri, uning o'rinbosarlari, vzvod komandirlari, brigadir) kiradi.

Shaxs - alohida [indivud](#), mohiyatan yaxlit ijtimoiy-axloqiy olam. U o'zida inson mohiyatini, uning mavjudot sifatidagi qadriyatini mujassam etadi.

Shaxsiy huquq va erkinliklar - har bir askarga ijtimoiy va madaniy sohada o'zini namoyon qilish imkonini beradi.

Tartiblashtirish - bu tadqiq qilinayotgan ob'yektlarning o'zaro nisbiy ahamiyatini tartibli asosda aniqlashni bildiradi.

Taxmin (gipoteza) - deganda biror-bir dalil, hodisa va jarayonni tushuntirib (yoki rad etiladi, yoki qabul qilinadi) beradigan ilmiy mulohazani tushuniladi.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”

O‘quv ishlari bo‘yicha prorektori

_____ D.Xolmatov

“ _____ ” _____ 2024-yil

**JAMOATCHILIK FIKRI SOTSIOLOGIIYASI
FANINING**

O‘QUV DASTURI

3-kurs kunduzgi ta’lim shakli uchun

Bilim sohasi:	300000 –Ijtimoiy fanlar, jurnalistika va axborot
Ta’lim sohasi:	310000 – Ijtimoiy va xulq atvorga mansub fanlar
Ta’lim yo‘nalishi:	60311000 –Sotsiologiya

Namangan-2024

Fan/modul kodi JFSB306		O'quv yili 2024/2025	Semestr 5	ECTS-Kreditlar 6
Fan/modul turi Tanlov		Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 6 soat
1	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Jamoatchilik fikri sotsiologiya	90	90	180

I. FANNING MAZMUNI

Fanni o'qitishdan maqsad - talabalarni jamoatchilik fikrining shakllanishi va faoliyatining nazariy asoslari, O'zbekiston Respublikasi va chet eldagi asosiy tadqiqot tashkilotlari tomonidan jamoatchilik fikrini o'rganish bilan tanishtirishdan iborat.

Fanning vazifasi - ijtimoiy institut sifatida jamoatchilik fikrining mohiyati va faoliyatini tushunishning asosiy yondashuvlarini o'rganish; G'arbiy Yevropa va MDH mamlakatlaridagi zamonaviy jamoatchilik fikrini o'rganishning genezisi va holatini aks ettirish.

II. ASOSIY NAZARIY QISM (MA'RUZA MASHG'ULOTLARI)

II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi sotsiologiya fanining sohasi sifatida

Ijtimoiy fikr sotsiologiyasi tadqiqot sohasi sifatida. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasining vujudga kelishi va institutsionallashuvi. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasining obykti va predmeti, asosiy tushunchalari. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi va sotsiologik bilimlarning boshqa tarmoqlari.

2-mavzu. Jamoatchilik fikrini o'rganish tarixi

Qadimgi yunon mutafakkirlari tushunchalaridagi fikrlar. O'rta asrlarda va yangi davrda jamoatchilik fikri. XIX asr ijtimoiy-falsafiy kontseptsiyalarida jamoatchilik fikrining o'rni. G. Tarde jamoatchilik fikrining shakllanishi va rivojlanishi qonuniyatlari haqida. 20-asrda jamoatchilik fikrini amaliy o'rganish (saylov so'rovlari, reklama, ommaviy axborot vositalari auditoriyasini o'rganish va boshqalar). Zamonaviy sotsiologik paradigmalardan tomonidan taqdim etilgan jamoatchilik fikrini o'rganishning nazariy va uslubiy asoslari. Mahalliy sotsiologiyada jamoatchilik fikrini o'rganish holati.

3-mavzu. Jamoatchilik fikrining ijtimoiy tabiati, tuzilishi va mohiyati

Jamoatchilik fikri jamoatchilik ongining o'ziga xos ko'rinishi sifatida. Jamoatchilik fikrini tahlil qilishda sotsiologik va gnoseologik yondashuvlar. Ijtimoiy fikrning ijtimoiy taraqqiyotning konkret tarixiy holati bilan shartliligi. Individual, jamoaviy, jamoatchilik fikri, ularning munosabati. Jamoatchilik fikrining tuzilishi, uning elementlari va aloqalari.

4-mavzu. Jamoatchilik fikrining predmeti va obykti

Jamoatchilik fikri ob'ekti, jamoatchilik fikri ob'ektini tanlash mezonlari (jamoatchilik manfaati, munozaralilik, kompetentsiya). U yoki bu jarayonni, hodisani sub'ekt manfaatlariga muvofiqligi nuqtai nazaridan sub'ekt tomonidan baholash. Jamoatchilik fikrining sub'ekti, so'zlovchisi va tashuvchisi tushunchalari. Jamoatchilik fikri sub'ektlarining turlari. Monizm va jamoatchilik fikri plyuralizmi.

5-mavzu. Jamoatchilik fikrini shakllantirish

Jamoatchilik fikrining paydo bo'lishi, shakllanishi va faoliyat ko'rsatish bosqichlari. Jamoatchilik fikrini shakllantirishning ikkita asosiy usuli: o'z-o'zidan va ongli. Jamoatchilik fikrini shakllantirish mexanizmi jamoatchilik fikrini shakllantirishning o'ziga xos usuli sifatida, uning jarayonida u ko'plab individual va jamoaviy fikrlardan asta-sekin kristallanadi. Jamoatchilik fikrini shakllantirishning asosiy usullari taklif, ishontirish, taqlid qilish va boshqalar; uni shakllantirishning asosiy vositalari (kanallari) ommaviy axborot vositalari, og'zaki tashviqot va siyosiy tashviqot, shaxslararo muloqot va boshqalar. Jamoatchilik fikrini shakllantirish bosqichlari (individual fikrlarning paydo bo'lishi, fikr almashish; ko'plab fikrlardan umumiy nuqtai nazarning kristallanishi va uni ob'ektivlashtirish). Jamoatchilik fikrini shakllantirish jarayonining siyosiy rejimga bog'liqligi.

6-mavzu. Jamoatchilik fikrining faoliyati

Muayyan jamiyatga qarab jamoatchilik fikrining faoliyat ko'rsatish chegaralari. Jamoatchilik fikrining ishlashiga ta'sir qiluvchi omillar (boshqariladigan va boshqarilmaydigan, nazorat qilinadigan va nazoratsiz). Jamiyat taraqqiyotining turli bosqichlarida jamoatchilik fikrini ifodalash kanallari. Funktsiyalar (baholash, tartibga solish va tarbiyalash, nazorat qilish, himoya qilish, tartibga solish, tahliliy, direktiv va boshqalar). Hokimiyat munosabatlari tizimida jamoatchilik fikrining faoliyati. Siyosiy hokimiyat turi va jamoatchilik fikrining faoliyat ko'rsatish uslubi o'rtasidagi optimal nisbat. Jamoatchilik fikrini manipulyatsiya qilish imkoniyatlari.

7-mavzu. Jamoatchilik fikri va ommaviy axborot vositalari

Jamoatchilik fikri va axborot. Aholining xabardorligi jamoatchilik fikrini shakllantirish sharti sifatida. Shaxsiy, ijtimoiy va ommaviy axborot. Ijtimoiy axborotning asosiy sifatleri (to'liqlik, haqiqat, mazmunlilik, tizimlilik, samaradorlik, foydalanish imkoniyati, farqlash). Axborot uzatishning rasmiy va norasmiy kanallari. Ommaviy axborot vositalari va ularning jamoatchilik fikrini shakllantirish, aniqlash va ifodalashdagi roli. Matbuot, kino, radio, televidenie o'zining jamoatchilik fikrini ifodalash va shakllantirish kanali sifatida faoliyat ko'rsatishi bilan umumiy va o'ziga xosdir. Ommaviy axborot vositalari orqali jamoatchilik fikrini manipulyatsiya qilish imkoniyatlari. Ommaviy axborot vositalari orqali jamoatchilik fikrini shakllantirish jarayonida stereotiplardan foydalanish.

8-mavzu. Jamoatchilik fikrini rivojlantirish tendentsiyalari va qonuniyatlari

Turli tashqi va ichki omillar ta'sirida jamoatchilik fikrining dinamikasi (uning shakllanishi, rivojlanishi, o'zgarishi jarayonlari). Ijtimoiy fikrning gnoseologik xususiyatidan kelib chiqadigan naqshlar: shakllanish jarayonida bosqichlarning mavjudligi, uning turli shakl va turlarda mavjudligi, jamoatchilik fikrining etukligi va samaradorligining uning sub'ekti uchun mavjud bo'lgan ma'lumotlarning miqdori va sifatiga bevosita bog'liqligi. va so'zlovchilar, jamoatchilik fikri tuzilishidagi kognitiv va hissiy elementlarning dialektik birikmasi. Ijtimoiy fikr rivojlanishining o'ziga xos tarixiy shartlari (uning amaliy ahamiyati darajasi, ilmiy tabiati va malakasi, ijtimoiy voqelikka jamoatchilik fikrining ta'sir doirasining kengayishi yoki torayishi) bilan bog'liq bo'lgan naqshlar. Jamoatchilik fikrini rivojlantirishda uzluksizlik. Jamoatchilik fikrining nisbiy mustaqilligi. Jamoatchilik fikridagi xatolar manbalari.

9-mavzu. Jamoatchilik fikri va saylov tadqiqoti

Saylov tadqiqoti tushunchasi. Saylov tadqiqoti turli darajadagi saylovlar o'tkazilishi munosabati bilan siyosiy sohani o'rganish sifatida. Saylov tadqiqotlari doirasida o'rganilgan siyosiy maydonning miqdoriy va sifat xususiyatlari. Ularning xususiyatlari. AQShda saylov bo'yicha tadqiqotlar. Ularning tashkil etilishi tarixi. Saylov so'rovlarini o'tkazish uslubining xususiyatlari va ularning turlari. Saylov tadqiqotlaridagi xatolar sabablari. Saylov natijalarini prognoz qilishdagi xatoliklarning sabablari va saylovoldi so'rovlari ma'lumotlarini tahlil qilish.

Dunyoning turli mamlakatlaridagi saylovoldi so'rovlari tajribasi.

10-mavzu. Amaliy sotsiologik tadqiqotlarda jamoatchilik fikrining asosiy xarakteristikalar va ularni o'lchash

Jamoatchilik fikrining asosiy belgilari (tarqalishi, intensivligi, barqarorligi va dinamikligi, etukligi). Jamoatchilik fikrining sifat jihatdan miqdoriy xarakteristikalar va ularni o'lchash (yo'naltirilganligi, harakatchanligi, barqarorligi, ko'lami, intensivligi). Ushbu hodisaning yaxlit sifat holatini ifodalovchi jamoatchilik fikrining eng keng, eng murakkab xususiyati etuklikdir (ob'ektivlik, yuqori intensivlik va malakalilik, ijtimoiy ahamiyatga ega yo'naltirilganlik, sezilarli darajada keng tarqalganlik).

11-mavzu. Jamoatchilik fikrini o'rganishning yondashuvlari va usullari

Miqdoriy va sifatli tadqiqotlar. Jamoatchilik fikrini aniqlashning asosiy usullari (so'rov usullari, kuzatish usuli, hujjatlar tahlili). Jamoatchilik fikrini o'rganishda IT texnologiyalari. Axborot texnologiyalari asosida jamoatchilik fikrini o'rganishning zamonaviy usullari: robo-so'rov, onlayn so'rovlar, boyitilgan (tozalangan) jamoatchilik fikrini o'rganish. Jamoatchilik fikri monitoringi. Boshqaruv organlari tomonidan jamoatchilik fikrini hisobga olish. Ijtimoiy-madaniy amaliyotda jamoatchilik fikrini o'rganish natijalaridan foydalanish.

12-mavzu. O'zbekiston Respublikasida jamoatchilik fikrining holati va dinamikasi

O'zbekistonda jamoatchilik fikrini o'rganish. O'zbekistonning yetakchi ilmiy tashkilotlari profili. Xalqaro jamoatchilik fikrini o'rganish. 2010-2020 yillarda O'zbekiston aholisining jamoatchilik fikrining o'zgarishi Asosiy ijtimoiy masalalar (sog'liqni saqlash, ijtimoiy xizmatlar, iqtisodiy rivojlanish, madaniyatni rivojlantirish va boshqalar) bo'yicha jamoatchilik fikri.

II.2. MA'RUZA MAVZULARINI TAQSIMLANISHI		
№	Mavzular	Soati
1	Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi sotsiologiya fanining sohasi sifatida	2
2	Jamoatchilik fikrini o'rganish tarixi	2
3	Jamoatchilik fikrining ijtimoiy tabiati, tuzilishi va mohiyati	2
4	Jamoatchilik fikrining predmeti va obyekt	2
5	Jamoatchilik fikrini shakllantirish	2
6	Jamoatchilik fikrining faoliyati	4
7	Jamoatchilik fikri va ommaviy axborot vositalari	4
8	Jamoatchilik fikrini rivojlantirish tendentsiyalari va qonuniyatlari	4
9	<i>Jamoatchilik fikri va saylov tadqiqoti</i>	4
10	<i>Amaliy sotsiologik tadqiqotlarda jamoatchilik fikrining asosiy xarakteristikalarini va ularni o'lchash</i>	4
11	O'zbekiston Respublikasida jamoatchilik fikrining holati va dinamikasi	4
12	Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi sotsiologiya fanining sohasi sifatida	4
	Jami:	40 soat
	Umumiy soat:	40 soat

III. SEMINAR MASHG'ULOTI MAVZULARI

1-mavzu. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi sotsiologiya fanining sohasi sifatida

Ijtimoiy fikr sotsiologiyasi tadqiqot sohasi sifatida. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasining vujudga kelishi va institutsionallasuvi. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasining obykti va predmeti, asosiy tushunchalari. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi va sotsiologik bilimlarning boshqa tarmoqlari.

2-mavzu. Jamoatchilik fikrini o'rganish tarixi

Qadimgi yunon mutafakkirlari tushunchalaridagi fikrlar. O'rta asrlarda va yangi davrda jamoatchilik fikri. XIX asr ijtimoiy-falsafiy kontseptsiyalarida jamoatchilik fikrining o'rni. G. Tarde jamoatchilik fikrining shakllanishi va rivojlanishi qonuniyatlari haqida. 20-asrda jamoatchilik fikrini amaliy o'rganish (saylov so'rovlari, reklama, ommaviy axborot vositalari auditoriyasini o'rganish va boshqalar). Zamonaviy sotsiologik paradigmalardan tomonidan taqdim etilgan jamoatchilik fikrini o'rganishning nazariy va uslubiy asoslari. Mahalliy sotsiologiyada jamoatchilik fikrini o'rganish holati.

3-mavzu. Jamoatchilik fikrining ijtimoiy tabiati, tuzilishi va mohiyati

Jamoatchilik fikri jamoatchilik ongining o'ziga xos ko'rinishi sifatida. Jamoatchilik fikrini tahlil qilishda sotsiologik va gnoseologik yondashuvlar. Ijtimoiy fikrning ijtimoiy taraqqiyotning konkret tarixiy holati bilan shartliligi. Individual, jamoaviy, jamoatchilik fikri, ularning munosabati. Jamoatchilik fikrining tuzilishi, uning elementlari va aloqalari.

4-mavzu. Jamoatchilik fikrining predmeti va obykti

Jamoatchilik fikri ob'ekti, jamoatchilik fikri ob'ektini tanlash mezonlari (jamoatchilik manfaati, munozaralilik, kompetentsiya). U yoki bu jarayonni, hodisani sub'ekt manfaatlariga muvofiqligi nuqtai nazaridan sub'ekt tomonidan baholash. Jamoatchilik fikrining sub'ekti, so'zlovchisi va tashuvchisi tushunchalari. Jamoatchilik fikri sub'ektlarining turlari. Monizm va jamoatchilik fikri plyuralizmi.

5-mavzu. Jamoatchilik fikrini shakllantirish

Jamoatchilik fikrining paydo bo'lishi, shakllanishi va faoliyat ko'rsatish bosqichlari. Jamoatchilik fikrini shakllantirishning ikkita asosiy usuli: o'z-o'zidan va ongli. Jamoatchilik fikrini shakllantirish mexanizmi jamoatchilik fikrini shakllantirishning o'ziga xos usuli sifatida, uning jarayonida u ko'plab individual va jamoaviy fikrlardan asta-sekin kristallanadi. Jamoatchilik fikrini shakllantirishning asosiy usullari taklif, ishontirish, taqlid qilish va boshqalar; uni shakllantirishning asosiy vositalari (kanallari) ommaviy axborot vositalari, og'zaki tashviqot va siyosiy tashviqot, shaxslararo muloqot va boshqalar. Jamoatchilik fikrini shakllantirish bosqichlari (individual fikrlarning paydo bo'lishi, fikr almashish; ko'plab fikrlardan umumiy nuqtai nazarning kristallanishi va uni ob'ektivlashtirish). Jamoatchilik fikrini shakllantirish jarayonining siyosiy rejimga bog'liqligi.

6-mavzu. Jamoatchilik fikrining faoliyati

Muayyan jamiyatga qarab jamoatchilik fikrining faoliyat ko'rsatish chegaralari. Jamoatchilik fikrining ishlashiga ta'sir qiluvchi omillar (boshqariladigan va boshqarilmaydigan, nazorat qilinadigan va nazoratsiz). Jamiyat taraqqiyotining turli bosqichlarida jamoatchilik fikrini ifodalash kanallari. Funktsiyalar (baholash, tartibga solish va tarbiyalash, nazorat qilish, himoya qilish, tartibga solish, tahliliy, direktiv va boshqalar). Hokimiyat munosabatlari tizimida jamoatchilik fikrining faoliyati. Siyosiy hokimiyat turi va jamoatchilik fikrining faoliyat ko'rsatish uslubi o'rtasidagi optimal nisbat. Jamoatchilik fikrini manipulyatsiya qilish imkoniyatlari.

7-mavzu. Jamoatchilik fikri va ommaviy axborot vositalari

Jamoatchilik fikri va axborot. Aholining xabardorligi jamoatchilik fikrini shakllantirish sharti sifatida. Shaxsiy, ijtimoiy va ommaviy axborot. Ijtimoiy axborotning asosiy sifatleri (to'liqlik, haqiqat, mazmunlilik, tizimlilik, samaradorlik, foydalanish imkoniyati, farqlash). Axborot uzatishning rasmiy va norasmiy kanallari. Ommaviy axborot vositalari va ularning jamoatchilik fikrini shakllantirish, aniqlash va ifodalashdagi roli. Matbuot, kino, radio, televidenie o'zining jamoatchilik fikrini ifodalash va shakllantirish kanali sifatida faoliyat ko'rsatishi bilan umumiy va o'ziga xosdir. Ommaviy axborot vositalari orqali jamoatchilik fikrini manipulyatsiya qilish imkoniyatlari. Ommaviy axborot vositalari orqali jamoatchilik fikrini shakllantirish jarayonida stereotiplardan foydalanish.

8-mavzu. Jamoatchilik fikrini rivojlantirish tendentsiyalari va qonuniyatlari

Turli tashqi va ichki omillar ta'sirida jamoatchilik fikrining dinamikasi (uning shakllanishi, rivojlanishi, o'zgarishi jarayonlari). Ijtimoiy fikrning gnoseologik xususiyatidan kelib chiqadigan naqshlar: shakllanish jarayonida bosqichlarning mavjudligi, uning turli shakl va turlarda mavjudligi, jamoatchilik fikrining etukligi va samaradorligining uning sub'ekti uchun mavjud bo'lgan ma'lumotlarning miqdori va sifatiga bevosita bog'liqligi. va so'zlovchilar, jamoatchilik fikri tuzilishidagi kognitiv va hissiy elementlarning dialektik birikmasi. Ijtimoiy fikr rivojlanishining o'ziga xos tarixiy shartlari (uning amaliy ahamiyati darajasi, ilmiy tabiati va malakasi, ijtimoiy voqelikka jamoatchilik fikrining ta'sir doirasining kengayishi yoki torayishi) bilan bog'liq bo'lgan naqshlar. Jamoatchilik fikrini rivojlantirishda uzluksizlik. Jamoatchilik fikrining nisbiy mustaqilligi. Jamoatchilik fikridagi xatolar manbalari.

9-mavzu. Jamoatchilik fikri va saylov tadqiqoti

Saylov tadqiqoti tushunchasi. Saylov tadqiqoti turli darajadagi saylovlar o'tkazilishi munosabati bilan siyosiy sohani o'rganish sifatida. Saylov tadqiqotlari doirasida o'rganilgan siyosiy maydonning miqdoriy va sifat xususiyatlari. Ularning xususiyatlari. AQShda saylov bo'yicha tadqiqotlar. Ularning tashkil etilishi tarixi. Saylov so'rovlarini o'tkazish uslubining xususiyatlari va ularning turlari. Saylov tadqiqotlaridagi xatolar sabablari. Saylov natijalarini prognoz qilishdagi xatoliklarning sabablari va saylovoldi so'rovlari ma'lumotlarini tahlil qilish. Dunyoning turli mamlakatlaridagi saylovoldi so'rovlari tajribasi.

10-mavzu. Amaliy sotsiologik tadqiqotlarda jamoatchilik fikrining asosiy xarakteristikallari va ularni o'lchash

Jamoatchilik fikrining asosiy belgilari (tarqalishi, intensivligi, barqarorligi va dinamikligi, etukligi). Jamoatchilik fikrining sifat jihatdan miqdoriy xarakteristikallari va ularni o'lchash (yo'naltirilganligi, harakatchanligi, barqarorligi, ko'lami, intensivligi). Ushbu hodisaning yaxlit sifat holatini ifodalovchi jamoatchilik fikrining eng keng, eng murakkab xususiyati etuklikdir (ob'ektivlik, yuqori intensivlik va malakalilik, ijtimoiy ahamiyatga ega yo'naltirilganlik, sezilarli darajada keng tarqalganlik).

11-mavzu. Jamoatchilik fikrini o'rganishning yondashuvlari va usullari

Miqdoriy va sifatli tadqiqotlar. Jamoatchilik fikrini aniqlashning asosiy usullari (so'rov usullari, kuzatish usuli, hujjatlar tahlili). Jamoatchilik fikrini o'rganishda IT texnologiyalari. Axborot texnologiyalari asosida jamoatchilik fikrini o'rganishning zamonaviy usullari: robo-so'rov, onlayn so'rovlar, boyitilgan (tozalangan) jamoatchilik fikrini o'rganish. Jamoatchilik fikri monitoringi. Boshqaruv organlari tomonidan jamoatchilik fikrini hisobga olish. Ijtimoiy-madaniy amaliyotda jamoatchilik fikrini o'rganish natijalaridan foydalanish.

12-mavzu. O'zbekiston Respublikasida jamoatchilik fikrining holati va dinamikasi

O'zbekistonda jamoatchilik fikrini o'rganish. O'zbekistonning yetakchi ilmiy tashkilotlari profili. Xalqaro jamoatchilik fikrini o'rganish. 2010-2020 yillarda O'zbekiston aholisining jamoatchilik fikrining o'zgarishi Asosiy ijtimoiy masalalar (sog'liqni saqlash, ijtimoiy xizmatlar, iqtisodiy rivojlanish, madaniyatni rivojlantirish va

boshqalar) bo'yicha jamoatchilik fikri.

III.2. SEMINAR MASHG'ULOTI MAVZULARINI TAQSIMLANISHI		
	Seminar mavzulari	Soati
1	Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi sotsiologiya fanining sohasi sifatida	4
2	Jamoatchilik fikrini o'rganish tarixi	4
3	Jamoatchilik fikrining ijtimoiy tabiati, tuzilishi va mohiyati	4
4	Jamoatchilik fikrining predmeti va obyekt	4
5	Jamoatchilik fikrini shakllantirish	4
6	Jamoatchilik fikrining faoliyati	4
7	Jamoatchilik fikri va ommaviy axborot vositalari	4
8	Jamoatchilik fikrini rivojlantirish tendentsiyalari va qonuniyatlari	4
9	<i>Jamoatchilik fikri va saylov tadqiqoti</i>	4
10	<i>Amaliy sotsiologik tadqiqotlarda jamoatchilik fikrining asosiy xarakteristikalar va ularni o'lchash</i>	4
11	O'zbekiston Respublikasida jamoatchilik fikrining holati va dinamikasi	4
12	Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi sotsiologiya fanining sohasi sifatida	6
	Jami:	50
	Umumiy soat:	50

IV.1. MUSTAQIL TA'LIM VA MUSTAQIL ISHLAR	
1	Jamoatchilik fikri tushunchasi. Fanning asosiy xususiyatlari.
2	G'arb olimlarining jamoatchilik fikrini o'rganish tarixi.
3	J. Xabermasning axloqiy-me'yoriy kontseptsiyasi.
4	N.Lyumanning jamoatchilik fikri kontseptsiyasi.
5	E. Noel-Neumann demoskopiya va "Sukunat spirali" nazariyasi.
6	N. Mansurova jamoatchilik fikri kontseptsiyasi.
7	Jamoatchilik fikri va jamoatchilik ongining o'zaro bog'liqligi.
8	Ijtimoiy ong turlarining tasnifi. Uch asosiy bo'linish.
9	Ijtimoiy ong shakllari.
10	Jamoatchilik fikri va ommaviy ongning o'zaro bog'liqligi.
11	Jamoatchilik fikrining tuzilishi.
12	Jamoatchilik fikrining rivojlanish bosqichlari.
13	Jamoatchilik fikri sub'ekti.
14	Jamoatchilik fikri ob'ekti.
15	Jamoatchilik fikrining kelib chiqishi va shakllanishi jarayonining umumiy tavsifi.
16	Jamoatchilik fikrining vujudga kelishi va shakllanishining omillari va shartlari. Jamoatchilik fikrini shakllantirishda harakatlantiruvchi va yordam beruvchi kuchlar.
17	Jamoatchilik fikrining vujudga kelishi va shakllanishining omillari va shartlari.
18	Jon Zaller tomonidan jamoatchilik fikrini shakllantirishning nazariy modeli.
19	PR nazariyasida fikr shakllanishining nazariy modeli.
20	Manipulyatsiya va dasturlashtirilgan ong (G. Shiller nazariyasi).

V. FAN O'QITILISHINING NATIJALARI (SHAKLLANADIGAN KOMPETENSIYALAR)

Fanni o'zlashtirishi natijasida talaba:

- ✓ jamoatchilik fikri sotsiologiyasining obyekt, predmeti va kategoriyalari, uning boshqa gumanitar fanlar bilan aloqasi, jamoatchilik fikri hodisasini o'rganishning asosiy nazariy va uslubiy yondashuvlari, jamoatchilik fikri fenomenini o'rganishning zamonaviy

sotsiologik usullari to'g'risida **tasavvur va bilimga ega bo'lishi**;

- ✓ boshqa ijtimoiy hodisalarga nisbatan jamoatchilik fikri hodisasining o'ziga xos xususiyatlari va rolini tushunish, jamoatchilik fikri sotsiologiyasining nazariy vositalarini jamiyat hayotining turli sohalaridagi sotsial-madaniy jarayonlarni o'rganishda qo'llash, jamoatchilik fikrini sotsiologik tadqiq etishning asosiy uslublarining o'ziga xos xususiyatlarini farqlash va tushunish, xorijiy va MDH mamlakatlaridagi jamoatchilik fikri tendentsiyalarini kuzatish va tushunish **ko'nikmalariga ega bo'lishi**;
- ✓ Talaba tadqiqot qobiliyatlari, turli ijtimoiy-madaniy jarayonlarni o'rganish uchun jamoatchilik fikri sotsiologiyasi vositalaridan foydalanish, jamoatchilik fikrini o'rganish va shakllantirishda sotsiologik tadqiqot usullaridan foydalanish, MDH va dunyoda jamoatchilik fikrini o'rganuvchi tashkilotlar faoliyatini kuzatish malakasiga **ega bo'lishi kerak**.

VI. TA'LIM TEXNOLOGIYALARI VA METODLARI

- ✓ ma'ruzalar;
- ✓ interfaol keys-stadilar;
- ✓ seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar);
- ✓ guruhlarda ishlash;
- ✓ individual loyihalar
- ✓ jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar

VII. KREDITLARNI OLISH UCHUN TALABLAR

Fanga ajratilgan kreditlar talabalarga har bir semestr bo'yicha nazorat turlaridan ijobiy natijalarga erishilgan taqdirda taqdim etiladi.

Fan bo'yicha talabalar bilimni baholashda oraliq (ON) va yakuniy (YaN) nazorat turlari qo'llaniladi. Nazorat turlari bo'yicha baholash: 5 – “a'lo”, 4 – “yaxshi”, 3 – “qoniqarli”, 2 – “qoniqarsiz” baho mezonlarida amalga oshiriladi.

Oraliq nazorat har semestrda bir marta yozma ish shaklida o'tkaziladi.

Talabalar semestrlar davomida fanga ajratilgan amaliy (seminar) mashg'ulotlarda muntazam, har bir mavzu bo'yicha baholanib boriladi va o'rtachalanadi. Bunda talabaning amaliy (seminar) mashg'ulot hamda mustaqil ta'lim topshiriqlarini o'z vaqtida, to'laqonli bajarganligi, mashg'ulotlardagi faolligi inobatga olinadi.

Shuningdek, amaliy (seminar) mashg'ulot va mustaqil ta'lim topshiriqlari bo'yicha olgan baholari oraliq nazorat turi bo'yicha baholashda inobatga olinadi. Bunda har bir oraliq nazorat turi davrida olingan baholar o'rtachasi oraliq nazorat turidan olingan baho bilan **qayta o'rtachalanadi**.

O'tkazilgan oraliq nazoratlardan olingan baho **oraliq nazorat natijasi** sifatida qaydnomaga rasmiylashtiriladi.

Yakuniy nazorat turi semestrlar yakunida tasdiqlangan grafik bo'yicha yozma ish shaklida o'tkaziladi.

Oraliq (ON) va yakuniy (YaN) nazorat turlarida:

Talaba mustaqil xulosa va qaror qabul qiladi, ijodiy fikrlay oladi, mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda – **5 (a'lo) baho**;

Talaba mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda – **4 (yaxshi) baho**;

Talaba olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda – **3 (qoniqarli) baho**;

Talaba fan dasturini o'zlashtirmagan, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunmaydi

hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega emas, deb topilganda – **2 (qoniqarsiz) baho** bilan baholanadi.

ASOSIY VA QO'SHIMCHA O'QUV ADABIYOTLAR HAMDA AXBOROT MANBALARI

ASOSIY ADABIYOTLAR:

1. Фахретдинова Л.М. Социология общественного мнения и коммуникаций: учебнометодическое пособие для студентов основной профессиональной образовательной программы 39.03.01 Социология / Л.М. Фахретдинова. – Казань: Казан. ун-т, 2021. – 53 с.
2. Франц, В. А. Управление общественным мнением : учебное пособие для вузов / В. А. Франц. - М. :Издательство Юрайт, 2020. - 133 с. - (Высшее образование).

QO'SHIMCHA ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha xarakteristik strategiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni. O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami, 2017-yil. 6-son,70-modda.
2. "O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabr "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish kotssepsiyasini tasdiqlash to'krisida"gi PF-5847-son Farmoni.
3. Герасимов, В. М. Общественное мнение: ценности и оценки электорального поведения [Электронный ресурс] : Монография / В. М. Герасимов, К. А. Иваненко. - М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К°», 2014. - 224 с. - ISBN 978-5-394-02415-3. - Текст : электронный. - URL: <https://znanium.com/catalog/product/514169>
4. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston", 2017.
5. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi inson manfaatlarini ta'minlash taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston", 2017.
6. Кажанов, О. А. Социологические проблемы изучения общественного мнения : учебное пособие для вузов / О. А. Кажанов. - 2-е изд., испр. и доп. - М. : Издательство Юрайт, 2020. - 208 с. - (Высшее образование).
7. Касьянов, В. В. Социология массовой коммуникации : учебник для вузов / В. В. Касьянов.-2-е изд., испр. и доп. -М.:Издательство Юрайт, 2021.-221с
8. Козырев, Г.И. Социология общественного мнения учебное пособие / Г.И. Козырев. — М.: ИД «ФОРУМ» : ИНФРА-М, 2021. — 224 с. — (Высшее образование).
9. Козырев, Г. И. Социология общественного мнения: образ врага в истории, теории и общественном сознании: учебное пособие/ Г.И.Козырев. - М.: ИД «ФОРУМ» : ИНФРА-М, 2021. -254с. - (Высшее образование). - DOI 10.12737/20775. - ISBN 978-5-8199-0918-8. - Текст : электронный. - URL: <https://znanium.com/catalog/product/1216142>
10. Козырев, Г. И. Социология общественного мнения учебное пособие / Г.И. Козырев. - М.: ИД «ФОРУМ» : ИНФРА-М, 2018. -224 с. - (Высшее образование). - ISBN 978-5-8199-0607-1. - Текст : электронный. - URL:<https://znanium.com/catalog/product/966547>.
11. Западная социология: современные парадигмы : антология / сост.: Г.Н. Соколова, Л.Г. Титаренко ; Нац. акад. наук Беларуси, Ин-т социологии. - Минск : Беларуская навука, 2015. - 572 с.

AXBOROT MANBAALARI

<p>12. https://new.tdpu.uz/</p> <p>13. https://lex.uz/</p> <p>14. http://e-library.namdu.uz/</p> <p>15. www.ziyouz.com</p>
<p>Namangan davlat universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va tasdiqlangan:</p> <p>- “Ijtimoiy fanlar” kafedrasining 2024-yil, _____ dagi ___-sonli majlisida muhokama qilingan va tasdiqqa tavsiya etilgan.</p> <p>- Ijtimoiy fanlar fakulteti kengashining 2024-yil, _____dagi ___-sonli majlisida ma’qullangan va tasdiqqa tavsiya etilgan.</p> <p>- NamDU Kengashining 2024-yil, 11-iyuldagi 12-sonli majlisida muhokama qilingan va tasdiqlangan.</p>
<p>Fan/modul uchun mas’ul: S.Z. Qozoqov - Namangan davlat universiteti “Ijtimoiy fanlar” kafedrasida katta o‘qituvchisi</p>
<p>Taqrizchilar: Q.O. Maxkamov – NamDU “Ijtimoiy fanlar” kafedrasida dotsenti, Sotsiologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD). A.X. Abdulazizov – NamDU “Ijtimoiy fanlar” kafedrasida dotsenti, Sotsiologiya fanlari nomzodi.</p>

NamDU o‘quv uslubiy boshqarma boshlig‘i

X. Mirzaaxmedov

Ijtimoiy fanlar fakulteti dekani v.v.b.

B. Mallabayev

Ijtimoiy fanlar kafedrasida mudiri

Q. Maxkamov

Tuzuvchi

S. Qozoqov

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

“Ijtimoiy fanlar” kafedrası

“JAMOATCHILIK FIKRI SOTSILOGIYASI” FANIDAN

TEST SAVOLLARI

“JAMOATCHILIK FIKRI SOTSIOLOGIYASI” FANIDAN UMUMIY TEST SAVOLLARI:

**TAFAKKUR TARZI SOTSIOLOGIYASI MAXSUS KURSI
BO’YICHA TEST SAVOLLARI.**

- 1. Tafakkur tarzi sotsiologiyasi sotsiologiya fani strukturasi qanday maqomga ega?**
 1. Umumsotsiologik nazariya
 2. Tarmoq yo’nalishi
 3. Maxsus yo’nalish*
 4. Mikro paradigma
 5. Empirik yo’nalish
- 2. Jamiyat hayotida tafakkur tarzi qanday ahamiyat kasb etadi?**
 1. Kishilar turmush tarzini aks ettiruvchi omil
 2. Kishilar dunyoqarashini o’zgartiruvchi kuch
 3. Ijtimoiy taraqqiyot mahnaviy omili*
 4. Faqat mahnaviy rivojlanish asosi
 5. Real voqelikdan uzilib qolgan hodisa.
- 3. Quyidagi mutafakkirlardan qaysi biri tafakkur muammosini idealistik yondoshuv asosida tadqiq etgan?**
 1. Demokrit
 2. Epikur
 3. Platon*
 4. Marks
 5. Didro
- 4. Tafakkur muammosi qaysi fanda bosh masala hisoblanadi?**
 1. Siyosatshunoslik
 2. Psixologiya
 3. Falsafa*
 4. Tarix
 5. Tabiiy fanlar
- 5. Tafakkur va borliq muammosini dualistik tarzda hal qilishga intilgan olimni aniqlang?**
 1. Didro
 2. Volg’ter
 3. Forobiy
 4. Gegel
 5. Dekart*
- 7. Tafakkur tarzi bu ...**
 1. Jamiyat sotsial strukturasi elementi
 2. Kishilarning muayyan bilim va mahlumotlari yig’indisi *
 3. Tarixiy haqiqat mezoni
 4. Empirik voqelik
 5. Ilmiy faraz
- 8. Qaysi sotsiologik nazariyada tafakkur ustuvor masala hisoblanadi?**
 1. Pozitivim
 2. Empirizm
 3. Marksizm
 4. Neopozitivizm
 5. Fenomenologiya*
- 9. Ijtimoiy-madaniy muhit tushunchasi bu...**
 1. Iqtisodiy tuzilma
 2. Siyosiy tizim.
 3. Urf-odat, anhana va udumlar tizimi*
 4. Texnik taraqqiyot

5. Globallashuv jarayoni
- 10. Quyidagi tafakkur turlaridan qaysi biri foydani ko'zlashni nazarda tutadi?**
 1. Siyosiy tafakkur
 2. Diniy tafakkur
 3. Anhnaviy tafakkkur
 4. Pragmatik tafakkur*
 5. Huquqiy tafakkur
- 11. Manqurt kishi qanday sharoitlarda shakllanadi?**
 1. Ijtimoiy taraqqiyotni inkor etishda
 2. Texnik taraqqiyotni tan olmaslikda
 3. Milliy o'zlikni inkor etishda*
 4. Iqtisodiy farovonlikni rad etishda
 5. Baynalminalchilikni kamsitishda
- 12. Ong va tafakkur muammolari yoritilgan «Metafizika» asari muallifini aniqlang?**
 1. Platon
 2. Epikur
 3. Aristotelg'*
 4. Sokrat
 5. Pifagor
- 13. Fanda «kundalik tafakkur» tushunchasini ilk bor joriy qilgan olimni aniqlang?**
 1. Platon
 2. Aristotel
 3. Kont
 4. Dyurkgeym
 5. Shyuts*
- 14. Jamiyat taraqqiyotida (kapitalizm sharoitida) diniy tafakkurni asosiy omillardan biri deb hisoblagan olimni ko'rsating.**
 1. Kont
 2. Marks
 3. Didro
 4. Veber*
 5. Spenser
- 15. «Protestant axloqi va kapitalizm ruhi» asari muallifini belgilang?**
 1. Martin Lyuter
 2. Jan Kalg'vin
 3. M. Veber*
 4. Malinovskiy
 5. G. Zimmel
- 16. «Protestant axloqi va kapitalizm ruxi» asari qachon chop etilgan?**
 1. 1887 yil
 2. 1901 yil
 3. 1905 yil*
 4. 1911 yil
 5. 1919 yil
- 17. Tafakkur tarzi kategoriyasi strukturasi bazis elementini ko'rsating?**
 1. Tushunish jarayoni
 2. Tushuntirish jarayoni
 3. Talqin qilish faoliyati*
 4. Sintez
 5. Eksperiment
- 18. Talqin qilish bu...**
 1. Bilim va mahlumotlarni o'zlashtirish

2. Predmet va hodisalarga mahno, ahamiyat berish*
 3. Bilim va ma'lumotlarni boshqalarga uzatish
 4. Xulosalarni qismlarga ajratish
 5. Xulosalarni umumlashtirish
- 19. Talqin qilish manbaasini ko'rsating?**
1. Ijtimoiy taraqqiyot
 2. Iqtisodiy tuzilma
 3. O'tmish tajribasi asosida yig'ilgan bilim va ma'lumot zaxirasi*
 4. Siyosiy hokimiyat
 5. Sotsial munosabatlar
- 20. Talqin qilish manbaasini asoslab bergan sotsiologni ko'rsating?**
1. Kont
 2. Dyurkgeym
 3. Shyuts*
 4. Veber
 5. Spenser
- 21. Qaysi sotsiologik tahlilot o'zining yadrosi deb kundalik tafakkurni tushunadi?**
1. Pozitivizm
 2. Neopozitivizm
 3. Fenomenologiya*
 4. Ekzistentsializm
 5. Funktsionalizm
- 22. Tushuntirishni ikki shaklga: kundalik va ilmiyga qaysi nazariya ajratadi?**
1. Pozitivizm
 2. Neopozitivizm
 3. Fenomenologiya*
 4. Ekzistentsializm
 5. Funktsionalizm
- 23. G'arb tafakkur tarzining asosiy tamoyilini belgilang?**
1. Ilmiylik
 2. Jamoviylik
 3. Individuallik*
 4. Konservatizm
 5. Diniylik
- 24. Tushuntirish bu...**
1. Xulosalarni umumlashtirish
 2. Bilim va ma'lumotlarni o'zlashtirish
 3. Predmet va hodisalarga mahno, ahamiyat kasb etish
 4. Bilim va ma'lumotlarni boshqalarga uzatish*
 5. Xulosalarni qismlarga ajratish
- 25. Sharqona tafakkur tarzining asosiy tamoyili qaysi?**
1. Ilmiylik
 2. Diniylik
 3. Jamoviylik*
 4. Individuallik
 5. Liberalizm
- 26. Germenevtika tahliloti asoschisini aniqlang?**
1. Gegelg'
 2. Golg'bax
 3. Dilg'tey*
 4. Znanetskiy
 5. Parsons

- 27. Tushuntirishning asosiy xususiyati bu...**
1. Vorislik*
 2. Zamonaviylik
 3. Pragmatizm
 4. Liberalizm
 5. Konservatizm
- 28. Tushunishni oddiy va oliy shakllarga qaysi olim ajratgan?**
1. Aristotel
 2. Sokrat
 3. Dilg'tey*
 4. Spenser
 5. Dyurkgeym
- 29. Tafakkurni moddiylik asosida tahlil qilgan mutafakkir kim?**
1. Platon
 2. Forobiy
 3. Gegel
 4. Marks*
 5. Veber
- 30. Mentalitet tushunchasi nimani anglatadi?**
1. Sotsial harakat turini
 2. Iqtisodiy hayotni
 3. Fikrlash tarzini*
 4. Turmush tarzini
 5. Ijtimoiy rivojlanishni
- 31. Tushunish va tushuntirishni bir-biriga qarshi qo'ygan olim kim?**
1. Forobiy
 2. Ulug'bek
 3. Kont
 4. Diltey*
 5. Veber
- 32. Kundalik tafakkur ahamiyatini inkor qilgan nazariyani aniqlang?**
1. Psixologizm*
 2. Fenomenologiya
 3. Pozitivizm
 4. Struktur funksionalizm
 5. Realizm
- 33. Tafakkurni bexavioristik yo'nalishda talqin qilgan olimlarni belgilang?**
1. X. Erenfelg's, V. Keller, K. Kofka.
 2. E. Torndayk, D. Uotson*
 3. Z. Freyd, D. Yung. Berkli.
 4. Kont, Spenser, Dyurgeym
 5. Veber, Diltey, Zimmel
- 34. Milliy tafakkur tarzi xususiyatlarini mensimaslik qaysi tushuncha bilan ifodalanadi.**
1. Pragmatizm
 2. Leberalizm.
 3. Demokratiya
 4. Volyuntarizm
 5. Nigilizm*
- 35. Tafakkur muammosini o'rganishda «intersubhektivlik» tushunchasini ilk bor joriy qilgan olimni aniqlang.**
1. Diltey
 2. Kont

3. Zimmelg'
 4. Shyuts*
 5. Merton.
- 36. «Tabiatni tushuntiramiz, mahnaviy hayotni esa tushunishimiz kerak» iborasining muallifini aniqlang.**
1. Kont
 2. Tennis
 3. Shyuts
 4. Pareto.
 5. Diltey*
- 37. Tafakkur tarzining yakunlovchi elementi bu...**
1. Talqin qilish
 2. Tushuntirish*
 3. Tushunish
 4. Interpretatsiya
 5. Vorislik
- 38. Kishilarning fikrlash tarzi qaysi tuzumda ehtiborga olinmaydi?**
1. Monarxik
 2. Demokratik
 3. Oligarxik
 4. Totalitar*
 5. Kapitalistik
- 39. «Men fikrlayapman, demak mavjudman» iborasining muallifi...**
1. Dekart*
 2. Tyonnis
 3. Shyuts
 4. Pareto.
 5. Diltey
- 40. Lotincha «ratio» tushunchasi qanday mahnoni anglatadi?**
1. Aql*
 2. Borliq
 3. Revolyutsiya
 4. Rahbarlik
 5. Siyosiy tuzum
- 41. Gellap jamoatchilik fikrini o'rganish instituti qaysi mamlakatda faoliyat ko'rsatadi?**
1. Germaniya
 2. Frantsiya
 3. AQSh*
 4. Norvegiya
 5. Angliya
- 42. Ijtimoiy hodisalarni inson tafakkurining hosili deb ehtirol etuvchi sotsiologik yo'nalish**
1. Fenomenologiya*
 2. Neopozitivizm
 3. Realizm
 4. Empirizm
 5. Pozitivizm
- 43. Ijtimoiy rivojning muhim omili sifatida iqtisodiy munosabatlarni ustuvor deb ajratib ko'rsatgan olim.**
1. K. Marks*
 2. E. Dyurkgeym
 3. Sen-Simon

4. T. Parsons
 5. M. Veber
- 44. Tolerantlik deganda nima nazarda tutiladi?**
1. Jamiyatda yagona dinning mavjud bo'lishi.
 2. Jamiyat ahzolarining o'zaro bag'rikengligi*
 3. Jamiyatda turli-tuman ziddiyatlarning mavjudligi.
 4. Jamiyatdagi ko'p partiyaviylik tizim
 5. Jamiyatdagi bir partiyaviy tizim
- 45. Ijtimoiy rivojning muhim omili sifatida mahnaviylikni ustuvor deb ajratib ko'rsatgan olim.**
1. M. Veber*
 2. E. Dyurkgeym
 3. Sen-Simon
 4. T. Parsons
 5. K. Marks
- 46. Volyuntaristik fikrlash qaysi jamiyatga ko'proq xosdir?**
1. Totalitar jamiyatga*
 2. Agrar jamiyatga
 3. Industrial jamiyatga
 4. Postindustrial jamiyatga
 5. Demokratik jamiyatga
- 47. Tafakkur muammosini sotsiologik jihatda tadqiq etgan olim...**
1. Martin Lyuter
 2. Jan Kalg'vin
 3. M. Veber*
 4. Kant
 5. Gegel
- 48. Kishilarning tafakkur tarzi shakllanadigan makonni ko'rsating**
1. Ijtimoiy-madaniy muhit*
 2. Harbiy qism
 3. Ishlab chiqarish korxonasi
 4. Siyosiy tizim
 5. Oliy o'quv yurti
- 49. Hudbinlik harakatlari qaysi tafakkur turi tahsirida sodir etiladi?**
1. Siyosiy tafakkur
 2. Diniy tafakkur
 3. Anhnaviy tafakkur
 4. Pragmatik tafakkur*
 5. Huquqiy tafakkur
- 50. 2-Jahon urushidan keyin milliy mentalitet va moddiy omil uyg'unligi asosida taraqqiyotga erishgan davlatlarni ko'rsating**
1. Estoniya, Latviya, Litva
 2. SSSR, Ruminiya, Chexoslovakiya
 3. Yaponiya, Germaniya, Italiya*
 4. Polg'sha, Vengriya, Bolgariya
 5. Belgiya, Niderlandiya, Yugoslaviya

**O‘ZBEKISTON RES‘UBLIKASI
OLIIY TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

“Ijtimoiy fanlar” kafedrası

JAMOATCHILIK FIKRI SOTSIOLOGIYASI FANIDAN

ORALIQ VA YAKUNIY NAZORAT SAVOLLARI

JAMOATCHILIK FIKRI SOTSOLOGIYASI FANIDAN ORALIQ VA YAKUNIY NAZORAT SAVOLLARI

1-variant

1. Ijtimoiy fikr sotsiologiyasi tadqiqot sohasi sifatida
2. Qadimgi yunon mutafakkirlari tushunchalaridagi fikrlar
3. Jamoatchilik fikrini tahlil qilishda sotsiologik va gnoseologik yondashuvlar

2-variant

1. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasining vujudga kelishi va institutsionallashuvi
2. O'rta asrlarda va yangi davrda jamoatchilik fikri
3. Ijtimoiy fikrning ijtimoiy taraqqiyotning konkret tarixiy holati bilan shartliligi

3-variant

1. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasining obyekti va predmeti, asosiy tushunchalari
2. XIX asr ijtimoiy-falsafiy kontseptsiyalarida jamoatchilik fikrining o'rni
3. Individual, jamoaviy, jamoatchilik fikri, ularning munosabati

4-variant

1. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi va sotsiologik bilimlarning boshqa tarmoqlari
2. 20-asrda jamoatchilik fikrini amaliy o'rganish (saylov so'rovlari, reklama, ommaviy axborot vositalari auditoriyasini o'rganish va boshqalar)
3. Jamoatchilik fikrining tuzilishi, uning elementlari va aloqalari

5-variant

1. Zamonaviy sotsiologik paradigmalardan tomonidan taqdim etilgan jamoatchilik fikrini o'rganishning nazariy va uslubiy asoslari
2. Jamoatchilik fikri ob'ekti
3. Jamoatchilik fikrining paydo bo'lishi, shakllanishi va faoliyat ko'rsatish bosqichlari

6-variant

1. Mahalliy sotsiologiyada jamoatchilik fikrini o'rganish holati
2. Jamoatchilik fikrining sub'ekti, so'zlovchisi va tashuvchisi tushunchalari
3. Jamoatchilik fikrini shakllantirishning ikkita asosiy usuli: o'z-o'zidan va ongli

7-variant

1. Jamoatchilik fikri jamoatchilik ongining o'ziga xos ko'rinishi sifatida
2. Jamoatchilik fikrini shakllantirish mexanizmi
3. Muayyan jamiyatga qarab jamoatchilik fikrining faoliyat ko'rsatish chegaralari

8-variant

1. Jamoatchilik fikri sub'ektlarining turlari
2. Jamoatchilik fikrini shakllantirish bosqichlari
3. Jamoatchilik fikrining ishlashiga ta'sir qiluvchi omillar (boshqariladigan va boshqarilmaydigan, nazorat qilinadigan va nazoratsiz)

9-variant

1. Monizm va jamoatchilik fikri plyuralizmi
2. Jamoatchilik fikrini shakllantirish jarayonining siyosiy rejimga bog'liqligi
3. Jamiyat taraqqiyotining turli bosqichlarida jamoatchilik fikrini ifodalash kanallari

10-variant

1. Hokimiyat munosabatlari tizimida jamoatchilik fikrining faoliyati
2. Jamoatchilik fikri va axborot
3. Turli tashqi va ichki omillar ta'sirida jamoatchilik fikrining dinamikasi (uning shakllanishi, rivojlanishi, o'zgarishi jarayonlari)

11-variant

1. Jamoatchilik fikrini manipulyatsiya qilish imkoniyatlari
2. Aholining xabardorligi jamoatchilik fikrini shakllantirish sharti sifatida
3. Jamoatchilik fikrini rivojlantirishda uzluksizlik

12-variant

1. Shaxsiy, ijtimoiy va ommaviy axborot

2. Jamoatchilik fikrining nisbiy mustaqilligi

3. Saylov tadqiqoti tushunchasi

13-variant

1. Ijtimoiy axborotning asosiy sifatlari (to'liqlik, haqiqat, mazmunlilik, tizimlilik, samaradorlik, foydalanish imkoniyati, farqlash)

2. Jamoatchilik fikridagi xatolar manbalari

3. Saylov tadqiqoti turli darajadagi saylovlar o'tkazilishi munosabati bilan siyosiy sohani o'rganish sifatida

14-variant

1. Axborot uzatishning rasmiy va norasmiy kanallari

2. Saylov tadqiqotlari doirasida o'rganilgan siyosiy maydonning miqdoriy va sifat xususiyatlari

3. Jamoatchilik fikrining asosiy belgilari (tarqalishi, intensivligi, barqarorligi va dinamikligi, etukligi)

15-variant

1. Ommaviy axborot vositalari va ularning jamoatchilik fikrini shakllantirish, aniqlash va ifodalashdagi roli

2. Jamoatchilik fikrining sifat jihatdan miqdoriy xarakteristikalarini va ularni o'lchash (yo'naltirilganligi, harakatchanligi, barqarorligi, ko'lami, intensivligi)

3. Miqdoriy va sifatli tadqiqotlar

16-variant

1. Ommaviy axborot vositalari orqali jamoatchilik fikrini manipulyatsiya qilish imkoniyatlari

2. Jamoatchilik fikrini aniqlashning asosiy usullari (so'rov usullari, kuzatish usuli, hujjatlar tahlili)

3. Jamoatchilik fikrini o'rganishda IT texnologiyalari

17-variant

1. Ommaviy axborot vositalari orqali jamoatchilik fikrini shakllantirish jarayonida stereotiplardan foydalanish

2. Saylov so'rovlarini o'tkazish uslubining xususiyatlari va ularning turlari

3. Axborot texnologiyalari asosida jamoatchilik fikrini o'rganishning zamonaviy usullari: robo-so'rov, onlayn so'rovlar, boyitilgan (tozalangan) jamoatchilik fikrini o'rganish

18-variant

1. Saylov tadqiqotlaridagi xatolar sabablari

2. Jamoatchilik fikri monitoringi

3. Boshqaruv organlari tomonidan jamoatchilik fikrini hisobga olish

19-variant

1. Dunyoning turli mamlakatlaridagi saylovoldi so'rovlari tajribasi

2. Ijtimoiy-madaniy amaliyotda jamoatchilik fikrini o'rganish natijalaridan foydalanish

3. O'zbekistonda jamoatchilik fikrini o'rganish

**O‘ZBEKISTON RES‘UBLIKASI
OLIV TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

“Ijtimoiy fanlar” kafedrası

“JAMOATCHILIK FIKRI SOTSIOLOGIYASI” FANIDAN

BAHOLASH MEZONI

Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi fanidan talabalar bilimini reyting tizimi asosida baholash mezonlari.

Ushbu talabalar bilimini nazorat qilish va baholash tizimi O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirining 2018 yil 9 avgustdagi 19-2018-sonli "Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimini nazorat qilish va baholash tizimi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi buyrug'i hamda shu buyruqqa asosan ishlab chiqilgan, Namangan davlat universitetining 2018 yil 10-oktyabrdagi 3-sonli Kengashida muhokama qilingan va ma'qullangan Namangan davlat universitetida talabalar bilimini nazorat qilish va baholash tizimi bo'yicha YO'RIQNOMA asosida ishlab chiqildi.

Fan o'qituvchisi tomonidan birinchi mashg'ulotda Yo'riqnoma talablari hamda nazorat turlari, soni, shakli va talabalar bilimini baholash mezonlari bilan tanishtiriladi.

Nazorat turlari:

Talabalar bilimini nazorat qilish oraliq va yakuniy nazorat turlarini o'tkazish orqali amalga oshiriladi.

Oraliq nazorat semestr davomida ishchi fan dasturining tegishli bo'limi tugagandan keyin talabani bilim va amaliy ko'nikmalarini baholash maqsadida o'quv mashg'ulotlari davomida hamda mashg'ulotlardan keyin o'tkaziladi.

Talabalar mashg'ulotlardagi faolligi fan o'qituvchisi tomonidan baholab boriladi. Seminar mashg'ulotlarida talabalar ishchi fan dasturida belgilangan mavzularning kamida 50 foizini o'zlashtirishlarini baholanishlari shart. Talabalarning mashg'ulotlarda olgan baholari barchasi qo'shiladi va olinishi shart bo'lgan baholar soniga bo'lgan holda o'rtacha baho keltirib chiqariladi.

Mashg'ulotlar jarayonida talabalar mustaqil ta'limiga alohida e'tibor qaratiladi. Bunda talaba belgilangan TBBM asosida baholab boriladi.

Oraliq nazorat fan o'qituvchilari tomonidan ishlab chiqilgan va kafedra mudiri tomonidan tasdiqlangan yozma ish shaklida semestr davomida bir marta o'tkaziladi. Yozma ish TBBM asosida baholanadi.

Talabani yakuniy nazoratga kiritilishi o'quv mashg'ulotlari (seminar mashg'ulotlari, mustaqil ta'lim, ma'ruza mashg'ulotlari yakunida olinadigan oraliq nazoratning yozma ish shakli)da olgan ballari asosida amalga oshiriladi. Bunda talabani olgan barcha baholari umumlashtiriladi va o'rtacha baho keltirib chiqariladi.

Talabani yakuniy nazorat turigacha bo'lgan o'rtacha bahosi quyidagicha aniqlanadi:

$$O'B = \frac{MO'B + MTB + ONB}{3}$$

Bu erda:

- O'B- semestrda talabalarining olgan o'rtacha bahosi;
- MO'B – mashg'ulotlarda o'plagan o'rtacha bahosi;
- MTB – mustaqil ta'limdan olgan bahosi;
- ONB – oraliq nazorat turining yozma ish shaklida olgan bahosi.
- 3 – mashg'ulotlar, mustaqil ta'lim va oraliq nazorat shakllari

Agar talabani o'rtacha bahosi 3 bahoga yetmasa yakuniy nazoratga kiritilmaydi.

Yakuniy nazorat turi semestr yakunida talabani nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarini o'zlashtirish darajasini aniqlash maqsadida o'tkaziladi.

Yakuniy nazorat turini o'tkazish shakli O'zbekistonda demokratik jamiyat qurish nazariyasi va amaliyoti kafedrasini tomonidan belgilanadi va ishlab chiqish uchun fakultet dekaniga taqdim etiladi.

Nazorat turlari bo'yicha materiallar 6 oy mobaynida saqlanadi.

Talabalar bilimini baholash mezonlari (TBBM):

Baho	Talabalarning bilim darajasi
5 – “A’lo”	Talaba mustaqil xulosa va qaror qabul qiladi, ijodiy fikrlay oladi, mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo‘llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo‘yicha tasavvurga ega deb topilganda.
4 – “Yaxshi”	Talaba mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo‘llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo‘yicha tasavvurga ega deb topilganda.
3 – “Qoniqarli”	Talaba olgan bilimni amalda qo‘llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo‘yicha tasavvurga ega deb topilganda.
2 – “Qoniqarsiz”	Talaba fan dasturini o‘zlashtirmagan, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunmaydi hamda fan (mavzu) bo‘yicha tasavvurga ega emas deb topilganda.

Talaba bilimini baholash:

Talabalar bilimini baholash 5 baholik tizimda amalga oshiriladi. Bunda 5, 4 va 3 baholar nazorat turlariga kirish yoki talabalarga stipendiya tayinlash va kursdan-kursga ko‘chirish uchun asos bo‘lsa, 0, 1 va 2 baholar nazorat turlariga kirish uchun yetarli bo‘lmaydi va belgilangan muddatlarda talaba fandan qayta topshira olmasa akademik qarzdor hisoblanadi.

Oraliq nazorat turini o‘tkazish va mazkur nazorat turi bo‘yicha talabaning bilimini baholash tegishli fan bo‘yicha o‘quv mashg‘ulotlarini olib borgan professor-o‘qituvchi tomonidan amalga oshiriladi. Oraliq nazorat ballari yakuniy nazorat o‘tkaziladigan muddatdan kamida bir hafta muddatda umumlashtirilishi va talabalarga fan o‘qituvchisi tomonidan yetkazilishi shart.

Yakuniy nazorat turini o‘tkazish va mazkur nazorat turi bo‘yicha talabaning bilimini baholash o‘quv mashg‘ulotlarini olib bormagan professor-o‘qituvchi tomonidan yoki markazlashgan holda axborot kommunikasiya texnologiyalarini qo‘llagan holda amalga oshirilishi mumkin. Kafedra mudiri yillik yuklamadagi fanlar bo‘yicha yakuniy nazoratlarni o‘tkazadigan professor-o‘qituvchilar ro‘yxatini shakllantiradi va ro‘yxatni fakultet dekaniga tasdiqlatadi. Agar belgilangan fan bo‘yicha mashg‘ulot o‘tgan professor-o‘qituvchi(lar)dan boshqa fan bo‘yicha mutaxassis bo‘lmagan hollarda, tegishli kafedra mudiri o‘quv yilining boshida fakultet dekaniga mutaxassis bilan ta‘minlash yuzasidan yozma murojaat qiladi. Ushbu holatlarda fakultet dekani mutaxassis yetishmaydigan fan(lar) bo‘yicha mutaxassis topish uchun bevosita mas‘ul hisoblanadi.

Tegishli fan bo‘yicha o‘quv mashg‘ulotlarini olib borgan professor-o‘qituvchi yakuniy nazorat turini o‘tkazishda ishtirok etmaydi.

Talaba tegishli fan bo‘yicha yakuniy nazorat turi o‘tkaziladigan muddatga qadar oraliq nazorat turini topshirgan bo‘lishlari shart.

Oraliq nazorat turini topshirmagan, shuningdek ushbu nazorat turi bo‘yicha “2” (qoniqarsiz) baho bilan baholangan talaba yakuniy nazorat turiga kiritilmaydi.

Yakuniy nazorat turiga kirmagan yoki kiritilmagan, shuningdek ushbu nazorat turi bo‘yicha “2” (qoniqarsiz) baho bilan baholangan talaba akademik qarzdor hisoblanadi.

Talaba uzrli sabablarga ko‘ra oraliq va (yoki) yakuniy nazorat turiga kirmagan taqdirda ushbu talabaga tegishli nazorat turini qayta topshirishga fakultet dekanining farmoyishi asosida ruxsat beriladi.

Talabaga oraliq va (yoki) yakuniy nazorat turini qayta topshirish uchun berilgan muddat davomida talaba tomonidan qayta topshirishlar soni 2 martadan ko‘p bo‘lmasligi kerak.

Talaba oraliq va (yoki) yakuniy nazorat turini birinchi marta qayta topshirishdan o‘ta olmagan taqdirda, fakultet dekani tomonidan komissiya tuziladi. Komissiyatarkibitegishli fan bo‘yicha professor-o‘qituvchivasohamutaxassislariorasidanshakllantiriladi.

